

Poštnina plačana v gotovini!

PLANINSKI VESTNIK

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

7

LETNIK XII   ★   LVI

JULIJ   ★   1956

V S E B I N A:

Aleš Kunaver: V senci stene	337
Rudo Goljak: Istrski razgledi	345
Tone Svetina: Crni svatje za Krnom	353
Micka Pezdir: Silvretta	360
L. Višarski: Kanalska dolina	368
Martin Klinar: Stane Lušin umrl	374
Lojze Petelinšek: Tediju Voglarju in Božidarju Gajšku v spomin	376
Društvene novice	377
IV. redna skupščina PZS	382
Iz planinske literature	393
Razgled po svetu	396

Priloga: Panorama z vrha Triglava — foto Franc Močnik

Prilogo natisnila Tiskarna »Ljudske pravice« v Ljubljani

Planinski Vestnik je glasilo Planinske zvezze Slovenije / Izdaja ga imenovana Zveza, urejuje pa uredniški odbor / Revija izhaja dvanaestkrat na leto, po potrebi v snopičih po dve številki skupaj / Clanke pošljite na naslov: Tine Orel, Celje, I. gimnazija / Uprava: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Likozarjeva ulica št. 12, poštni predel 214, telefon št. 32-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorari, oglasi, računi, razvid naslovov / Tiska tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani / Letna naročnina znaša din 400.—, ki jo morete plačati tudi v štirih obrokih po din 100.— / Tekoči račun revije pri Narodni banki 602-T-121 / Spremembo naslova javljajte na Upravo Planinskega Vestnika, pri čemer navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami.

Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pa pismene odpovedi, ki jih naročniki izroče Upravi do 1. decembra za prihodnje leto

V PLANINSKI ZALOŽBI je izšel spis Zorka Jelinčiča, dr. Vladimira Kajzelja in dr. Vladimira Bartola o velikem slovenskem alpinistu

dr. Klementu Jugu

Spis vsebuje življenje in delo dr. Klementa Juga, pregled njegovih izletov in plezalnih vzponov ter opisuje njegov značaj. — Delo naj ne manjka nobeni knjižnici za vedenega planinca in alpinista. — NAROČA SE PRI PLANINSKI ZALOŽBI, Ljubljana, Likozarjeva 12, in pri vseh planinskih društvih. Cena din 150.—

»ODPAD«

PODJETJE ZA PROMET Z ODPADKI

Zbira odpadke:

železo • barvne kovine • papir • guma
tekstil • steklo itd.

LAŠKO

Aleš Kunaver:

V SENCI STENE

once se že nagiba k zasneženim grebenom in njegovi poslednji žarki zlatijo vrh severne stene Grandes Jorasses. Iz lednika pod menoj se dvigajo rahle meglice, ki jih sunki vetra trgajo ob razdrapanih pobočjih; tam onstran ledu pa se dviga temna gmota, zavita v megle, ki se počasi razhajajo. Kos za kosom se kot prikazen kaže iz njih mogočen zob in njegova stena se globoko dolzi izgublja v meglah. To je Dru! Danes je ves bel, ker ga je obiskal snežni vihar; sicer pa so njegove navpične plati rumene in le včasih zažare rdeče, obšljane od večerne zarje.

Sedim v mehki travi pred šotorom in moji pogledi iščejo poti skozi megle do stopinj, ki so jih moje noge vrtale še pred nekaj urami v sneg na polici sredi te stene in še potem v ledenuku kuloarju in na ledenuku pod njim. Gledam roke — opraskane so, obtolčene in koža izprana od snega in vode. In noge? Te so ozeble in prstov skoro ne čutim. Vsc to me spominja, da zadnje štiri dni nisem imel le čudnih sanj, ampak da je bilo vse resnica.

Pred štirimi dnevi sva z Nadjo vstopila v to steno in danes sva se vrnila iz nje. Opisal bom vzpon in sestop. To je dvojno doživetje, ki skriva v sebi mnogo robate etike, in razumeli boste, zakaj želim, da bi zopet stal v senki te stene in prijel za njen mrzli granit.

*

Je res, ali se mi le zdi? V ledenuku kuloarju stojita dve temni pikji — kot dva človeka! Da, premikata se! Hm, torej bomo širje; to je pa presenečenje. Molče se gledava, potem pa — ne vem več kdo, Nadja ali jaz:

»Lepo, bo vsaj družba!« Ta odrešilna misel takoj prežene vse čudne občutke, ki naju navdajajo in, kot da je to povsem naravno, grizeva v breg, zatopljena v svoje misli. Onih ni več videti, ker sva pod robom ledenuka. Le kdo sta, se sprašujem in, čim bolj se bližava robu, bolj sem radoveden.

Kaj je res? Še vedno sta tam, sredi umazanega ledu, in zdi se mi, da celo nekoliko niže. Potem prečita drug za drugim počasi na desno k skalam in čez čas zletita dve vrvi v globino. Sestopata . . .

Matterhorn, Eiger in Grandes Jorasses — to so bili trije »poslednji« problemi Alp v desetletju pred zadnjo vojno. Nova, povojna doba je našla v Alpah nove probleme in je odkrila nove, še nepreplezane stene. Zapadna stena Druja v Chamoniških gorah je največje dejanje v Alpah v našem desetletju. Teden dni je trajalo, preden so preplezali plezalci po številnih neuspešnih poskusih to steno in Guido Magnone je napisal o njej celo knjigo — o vsem tem je že poročalo naše glasilo. Značilno za naš povojni in neučakani najmlajši rod je, da je segel kar po najvišjem jabolku na alpinističnem drevesu. Pričujoči članek pripoveduje, kako sta naša plezalca, Aleš Kunaver in ing. Nadja Fajdiga, preplezala že najtežja mesta in ju je zla usoda prisilila k umiku prav v vršnem delu te stene. — Op. ured.

Le kaj se je zgodilo? Nič več ne gledava tja gor in le še hitreje lezeva v strmi jezik ledenuka pod vstop v kuloar.

Sva že pod njim, ampak prijetno ni, ker iz njega se vsipljeta led in kamenje.

Potem čakava, čakava... dokler ne prileti preko začetnega skoka rdeča vrv in potem še ena — bela. Tu sta. Čez rob pogleda širok, dobrodušen obraz, ki mu sledi še njegov lastnik, otovorjen s precejšnjim nahrabtnikom. Pozdravljam se. Njegova francoščina je precej polomljena in takoj se mi vidi, da je Anglež. Seveda, to je Tom Bourdillon — mož, ki je prvi stopil na južni vrh Mt. Everesta. Ta ugotovitev me preseneča in v zadregi molčim. Pa je on sam, ki preseka tišino.

»Veste, ne gre. V ozebniku je led zelo slab in tudi više gori je stcna močno poledenela.« Ta novica me popari. O steni potem ne govorimo več, saj nam je tako blizu in tako mogočna, da smo ji dolžni le spoštovanje. Bourdillonov toyariš se med tem že spušča k nam..., vlečeta vrv, njun vzpon je — končan.

Sedaj sva na vrsti midva, da se odločiva. To je težko. Sedaj, ko je moral Bourdillon nazaj, naj poizkusim še jaz, ko poleg njega dobivam manjvrednostne komplekse? Ne, to pa ne! Greva!

Mrzlično se navezujem in s pogledom iščem oprimke v skoku nad menoj. Tako gladka je ta plošča, da mi je tesno. To bodo prvi metri Dru-ja. Šele topli stisk rok obeh Angležev me nekako zdrami. Odhajata.

... Štirideset metrov navpičnega granita me je krepko ogrelo. Stojim na ledu v kuloarju. Nadja mi sledi in potem gledava v ledeno strmino nad nama. Štiri sto metrov ledu in kako strmega ledu! Ko bi bil vsaj samo sneg, tam je lahko kopati stopinje, tako pa nama reži nasproti umazani led. In preko tega je treba danes priti!

Kopljem stopinje, drugo za drugo naravnost navzgor in ledeni drobci mi brizgajo v obraz. Kjer ne gre drugače, mora pomagati ledni klin. Toda to neskončno kopanje v led, je samo napor.

Tisto mesto, kjer sta Angleža obrnila, je res nerodno. Tam ne bo šlo, saj je led čisto tenak in gledajo iz njega gladke plati. Treba bo na drugo stran... Ledni klini, stopinje..., kamenje in led, ki leti po ozebniku... Še nekaj skal, pa sem preko. To so bili hudi metri, saj je sredina ozebnika izredno nevarna zaradi zapadnega kamenja in ledu. Pa, ko bi vsaj letelo naravnost! Tako pa se odbija z ene strani na drugo in potem lahko samo ugiblješ, kam bo udarilo. Sicer pa tu mirna kri največ velja, ko je umikanje sploh nemogoče.

Ha, to je bila pa dobra poteza. Dve dolžini sva pridobila skoro zastonj. Ampak zopet bo treba na drugo stran. Spet prečim in trije klini zlezejo v led. Tako je kot spodaj, le da je kanonada hujša. Popoldansko sonce je posijalo v rob stene in led se trga povsod in treska v ozebnik. Dvakrat se umaknem nazaj v zavetje previsa, tretjič pa sredi prečke... penk... za pest debel kos ledu me zadene v čelo. Poln zadetek; le da za tarčo nisem najprimernejši. Zasadim oklo cepina in tipljem za posledicami. Malo krvi, velika buška in

Grandes Jorasses v večernem soncu

Foto A. Kunaver

zvezde pri belem dnevu. To je odkupnina za prečenje. Nič mi ni žal, lahko bi se bilo slabše končalo.

Potem pride najtežji del dneva. Led je tenak in pod njim klokota voda. Tu je pod njim strm skok in ledena plast je natrgana. Najmanj uro se motovilim v tej dolžini; to je že res od silc. Končno sem preko. Potem še Nadja. Od tu se že vidi sistem polic na oni strani. Tam je prostor za bivak, tam čaka počitek in požirek tople pijače. Tudi dan se že poslavljaj in Chamoniske igle se svetijo v večerni luči.

Se prečka naju loči od tam; in za konec pokaže ozebnik še enkrat svoje zobe. Led je pretrgan s skalnim odstavkom, ta pa je razbit in izlizan od skal in vode. Niti ni tako strm, le prijeti ni kaj. Toda z zavestjo, da so to zadnji metri, se nekako zrinem preko. Še kratek kamin in na polici sva.

Ves popoldan sva gledala motni led in pripirala oči pred sika-jočimi drobci, sedaj pa nama plava pogled na vrhovih, ki jih zagrijava mrak. Le obzorje je še živo, saj žari v vseh mogočih barvah od vijoličaste do rdeče in rumene. Potem se prižigajo zvezde na nebnu in gore se dvigajo iz teme in njih led se blešči kot srebrn oklep. Nad vsem tem pa vlada gluha tišina.

In življenje? Kam se je skrilo, ko je vendar večer tako lep? Globoko v dolini je, tam, kjer utripajo luči v Chamonixu. Tam so ljudje, ljudje, ki žive s svojimi skrbmi in svojim veseljem; tam je tudi toplota in udobje, ampak — tu je lepše. Pa še nekam vrtajo oči skozi temo. Na trato nad Mer de glace, kjer stoji naš šotor in v njem Tone in Mik, Jeglič in Pintar.

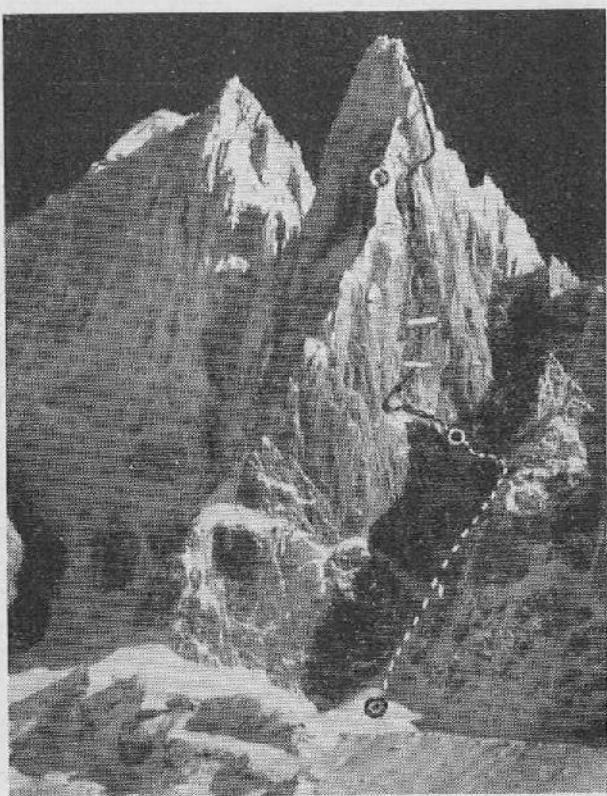
Mraz pretrga te sanje in me nažene pod vrečo za bivak. Večer jala sva že, z volčjim tekom, in sedaj je čas za spanje, če se bo le dalo. Sedem ur sem klestil led in levo ramo imam malo pretegnjeno.

Mrzlo jutro me budi. Upiram se, hočem spati, ampak mraz ščiplje in zbada in luč sili v bivak. Danes je na vrsti težji del stene: prečnice na levo, potem navzgor. Vstaja... zajtrk, izbijava kline, in že vlečem trde zmrzle vrvi preko krušljivega roba. To prečenje je sestavljeni iz samih navpičnih odstavkov in krušljivih prečnic. Pri nas velja, da je granit vedno trden in da vse drži; pa to ni res. Lahko je tudi krušljiv kot najslabši apnenec — in tak je tu. Orientacija je tu precej težka in naloženi bloki se prožijo pri vsakem doštku in brez šuma leti čez rob v globino. Tu sva v sredini te ogromne stene in počasi prečiva proti sistemu poči na levi. Tam je slovita »Fissure Vignes«, za katero so se Francozi borili dolga poletja. Prvi jo je preplezel Vignes iz Lyona in potem sestopil iz stene. Kmalu po tem dejanju je izvedel svoj zadnji vzpon — na Nanda Devi in izginil s tovarišem na sedem kilometrov dolgem grebenu med obe ma vrhovoma te gore. Takrat je Lyon izgubil svojega najboljšega alpinista. V njegov spomin so posneli film »V vrtincu Himalaje«. Zgodovina zapadne stene Dru-ja je tako pisana, da je Guido Magnone lahko napisal celo knjigo o njej, saj je prvi uspešni vzpon trajal en cel teden in še to v dveh delih. Dve sto klinov so morali zabiti, da so si priborili pot preko te tisočdvestometerske stene. Žal, da Vignes, ki je rešil problem stene, tega ni dočkal; Francozi sami pa priznavajo, da je moralni zmagovalec te stene on, ki počiva na ledencu grebenu Nanda Devi.

Se okoli zadnjega stolpiča prečim in pod počmi sva. Mokre so in precej ledene in vse visi ven. Da, ta del stene pač zaslubi svojo slavo.

Skoro poldne je že in teh tri sto metrov stopničastega plezanja nama je zlezlo v noge. Počivava na mali ploščadi. To je zadnje ravno mesto za dolgo časa in naslednji bivak bo morda v stopnih zankah.

Plezam po nekakem kotu; razčlemb ni, le v poči je rob, ki je še kar uporaben. Tudi klinov ni, le tam pod strchastim previsom gleda iz razpoke veliko rjavo uho. Take so te granitne poči, ki nosijo v opisih pripombo: »Athletic!« Tu je treba delati z zvijačo in s silo hkrati. Kolena, pesti, komolci, hrbet..., vse mora pomagati, da se prerineš kvišku. Sem že pri klinu. Ves zadihan ga vpenjam in stopam v stopne zanke. Škoda, da jih imava samo pet s seboj! Naslednji raztežaj se prične s streho. Klini, vponke, vse pomaga preko; ... vleci, spusti... uh, že zopet poč. Spet ista pesem, le da vrvi, ki so vpete v klinih pod streho, še težje teko. In stojišča zopet ni! Namestu njega dva debela aluminijasta klini; dodajam še strema in to je vse možno udobje. Vse čeče pogledujem navzgor, tja, kjer poč zapira velik previs. Nad njim je ključ smeri — »fissure Vignes«. To so vrata, ki držijo preko te stene, drugih tu ni. No, bomo že videli. Potem spet plezam, poč pozira moje moči in voljo; ampak obojega sem si nabral obilno zalogo, ki ne bo tako kmalu izčrpana.

Dru z včrlano smerjo, fissure Vignes in bivak

Pod previsom mrzlično pripravljam stopne zanke za stojišče in pomagam Nadji za meno. Potem se oborožujem z vsem razpoložljivim materialom; vponke, stremena, vse mora iti z meno. Tako, sedaj lahko začнем! Tu je že problem splezati v previs in ne gre drugače, kot da se obrnem navzven in stopim v zanko, se povlečem navzgor in ven iz poči. Brrr... to je pa malo hud občutek; tako nekako, kot bi me nekdo pograbil in me potegnil ven iz stene. Pa samo za trenutek, ponovim še enkrat isto in že dosegam skrivenčene kline na robu. Divje vpenjam in se vlečem navzgor; hočem že vendarle videti, kaj je tam zgoraj. Moj pogled išče in najde — previsna, gladka poč, po kakih petnajstih metrih zaprta s čudnim zobom, ki štrli skoro meter daleč iz nje. Upam, da je zagozden blok in da bo tam stojišče. Ampak, do tja je treba še priti in to ne bo lahko, ker je desna stran precej poledenela. Ne vem nič, kako plezam. Vse sku-paj je en sam velik napor, vse gre prosto, vrvi se tarejo spodaj v previsu skozi šest klinov in nočajo lepo teči. Pa nič ne pomaga, tu je treba navzgor in ker ne gre drugače, mora iti tako, in — gre.

Z glavo se dotaknem zoba in previdno sežem navzgor, da bi splezal nanj po zaslužen počitek. Toda roka išče zaman. Tam zgoraj ni nič, le oster rob se vleče navzgor in neha visoko nad menoj. S težavo zabijem slab klin, ki vsaj malo omili grenko razočaranje. Ni še počitka zame, kajti poči še ni konec. Najbrž tam visoko nad menoj, kjer štrli iz stene dolg, debel klin; tam bo stojišče ali bolje — »visišče«. Še dva klina, pa zopet prosto in... oh, kako je lepo prijeti star, preizkušen klin. Zdi se, da ti dober prijatelj ponuja roko v oporo. Vpnem se in sedaj šele vem, da sem preko. Divje veselje me navdaja. To je mešanica veselja, ponosa in radosti — občutek, ki je vreden več kot vse na svetu. Le, da tu ni mesta za to. Treba je naprej, čim više. Dan pa se nagiblje proti večeru in dva raztežaja više obstaneva. Lepa oporna poč drži do prislonjenega stolpiča in tu si pripravljava nočišče. Bolj slabo je; vse visi navzdol in prostora je tako strašno malo. V svitu zvezd pripravljava bivak. O udobju tu ni govora. Nadja čepi poleg mene in v roki ji gori kuhalnik na meto, jaz pa tlačim noge v luknjo med steno in stolpičem. Še pomožno vrvico okrog prsi in klin v steno, pa je naslanjač gotov. Zavijava se vsak v svojo vrečo za bivak in spanec prežene trudne misli. Vsaj za nekaj časa, dokler naju mraz ne bo zbudil.

*

Jutro je tako čudno sivo. Morda se mi le zdi ali pa se nekaj pripravlja. Tu sva 3400 metrov visoko. Samo še dobrih tri sto metrov plezanja, pa sva dobra; in kar je glavno, morala je tu visoka, ker je ključ smeri že globoko pod nama. Sedaj naprej! Za začetek je prečnica pod izrazito streho. Navzgor zabit klini, to je vse. Pod streho je le gladka plošča, ki pada navzdol v prazno. Globina je tu prav opojna in skoro bi dejal, da vlica človeku občutek sproščnosti in svobode. Ljubitelji globokih pogledov imajo tu ne sedemdeset, temveč sedem sto metrov zraka. Škoda, da je treba naprej! Prepenjam v desno in nato navzgor do stojišča. Hura! Prvo stojišče, na katerem lahko stojim z obema nogama, sicer z eno bolj slabo, ampak to je tu veliko razkošje. Ko pride Nadja za menoj, moram že v prečnico. Poševno navzgor me pripelje v kot, nad katerim se boči orjaški zob. Kakih pet metrov daleč štrli iz stene in, ko pri telovadiva po zajedi in po klinih preko plošče podenj, se nama zdi, da sva tu na varncem, čeprav stojiva zopet v zankah in si beliva glavo, kako naprej.

Po naključju pogledam iz stene. Kaj res? Skoraj ne morem verjeti očem. Pa je vendarle res! Iz sivih oblakov se spuščajo beli prsti in počasi zakrivajo očem snegove Mt. Blanca. Brevent tam preko doline je že skrit v sneženem pajčolanu. Beli zid se kar vidno približuje. Tudi Igle nad Chamonixom počasi tonejo v ta beli nič. Kot ogromen nepremagljiv nasprotnik se nama bliža in midva sva še kakih petdeset metrov pod mestom za bivak. Jasno nama je, da bo to tekma s časom in zato se brž poženem navzgor. Zob je tu odmaknjen kak meter od stene in po tem preduhu bo treba, potem

Foto A. Kunaver

Pod Chamoniškimi iglami. Zadaj Point Albert

(Na sliki levo Kunaver, desno Jeglič)

pa ven do zobove konice. Poizkusim enkrat, dvakrat — gre in kmalu sem zunaj. Izpostavljenost je naravnost fantastična, pa tu je sploh ne občutim; treba je naprej — navzgor. Toda nov nasprotnik mi stopi na pot, ko se dvignem še nekaj metrov po zajedi. Led je tu in gladka poč je brez razčlemb za kline. Poizkušam na vse načine, toda bleščeči led gladko odbija vse poizkuse?! Ves elan, vsa tehnika tu ne pomaga. Ne gre in ne gre. Kje je sedaj sonce, tisto toplo sonce, ki bi raztopilo v dobrri uri ta peklenški led? Ni ga, za oblaki je, za temi gostimi sivimi oblaki, iz katerih leti drobne sncžinke in z njimi mraz, pred katerim ni zavetja.

In — kaj res ne gre? Kaj je to res eden tistih trenutkov življenga, ko mora človek nemo skloniti glavo pred silo prirode? Da, to je tak trenutek, ko moraš nazaj! Ne, ne, saj ni mogoče; sedaj po vsem tem trudu, po dveh tretjinah stene...?

»Nazaj,« pravi led, »nazaj« sncžinke in sivi oblaki! In moj jaz kloni pred dejstvi. Samo mokre oči, in občutek obupa, jeze in nemoči... To je vse, s čimer smem za trenutek izraziti svoja čustva. Toda samo za trenutek, potem so moje misli pri sestopu in pri snegu, ki se gosti bolj in bolj...

Tu ni mesta za klin, treba bo prosto nazaj. Niže na robu mi uspe zabiti specialni klin za spust na stojišče. Le centimeter ga je v špranji in, ker mora držati — drži. Potem sledi spust; jaz naprej,

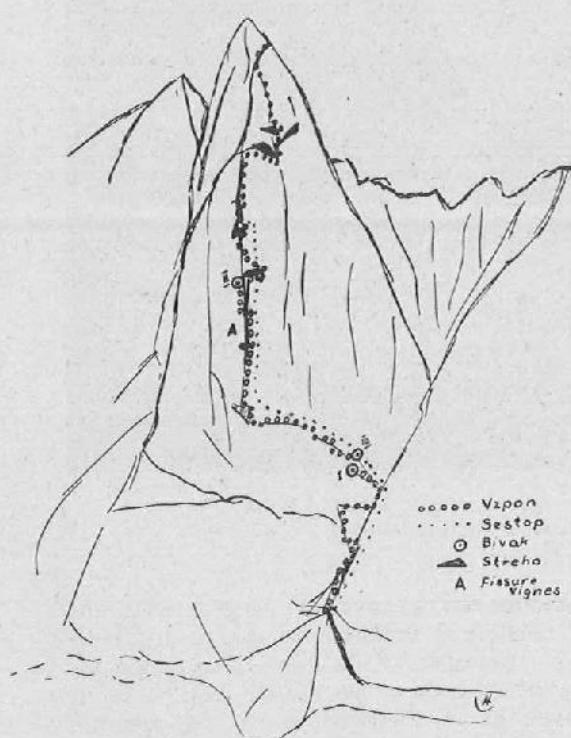
za menoj Nadja in med tem že pripravljam nov spust. Sneg pada čedalje gosteje, se lepi na skalo, ki postaja gladka in spolzka.

V klinovo uho vdevam pomožno vrvico. Tedaj pa... Zamolkel vzkrlik. Ko se ozrem, visi Nadja z glavo navzdol sredi plati. Menda ji je med spuščanjem spodrsnilo na poledeneli skali, malo je pomagal še nahrbtnik in obrnilo jo je na glavo.

»Se lahko postaviš pokonci?«

»Ne, ne gre!«

Visi samo na rokah, toda to ne more dolgo trajati. Sedaj je treba delati hitro, če izpusti vrvi...; do doma je več kot sedem sto metrov! Tu delujejo možgani bliskovito. Potem že plezam, ne, skoro plavam navzgor. Tu je šesta stopnja kot uhognjena pot; kaj vse zmore človek, če je treba! Medtem govorim kot kolporter, da je že vse v redu, da sem že tam, da..., da... Poganjam se navzgor do klinov, vpenjam, se spuščam navzdol, in zaniham na desno v plati. Sva žc skupaj! Nadjo na vežem na drugo vrv, se spustim nazaj v kot in krčevito primem star, aluminijast klin, ki sem ga

včeraj tu zabil skoraj brez vzroka, pa potem ni šel ven.

»Spusti!« Top sunek mi stresi telo, potem je končano. Vse je minilo tako hitro, da se komaj zavedam; sicer pa — naprej, ni časa za misli.

Spet stojiva na stojišču in vlačiva vrvski skozi klin in sneg z rahlim šumom zasipa steno. Raztežaj za raztežajem gre v globino in s trudom pridobljeni metri ostajajo nad nama.

Pozno popoldne je, ko doseževa vrh ozebnika. Treba bo bivakirati tu. Če bi naju v kuloarju ujela noč, bi bila skoraj izgubljena. Snega je že skoraj za ped, ko lezeva pod vrečo za bivak. Na nama je vse mokro in mraz noče ostati zunaj, sili v obleko in reže do kosti.

Poizkušava spati, pa je mraz le prehud. Obleka in oprema, vse je trdo. Zunaj pa mete, kot da sploh ne bo nikoli nehala. Kazalci ure se svetijo skozi temo. Neprestano poslušam, če se ni ura ustavila;

tako neznansko počasi minevajo minute. Od časa do časa puhne plaz v ozebniku. In potem se začne usipati sneg v vsej steni. Pol kilometra gladih plati nad nama otresa svoje belo breme, ki drsi nizdol in zasiplje polico in naju. Tako, še to po vrhu vsega!? Ampak, ne, ne dava se! Uprla se bova temu zahrbitnemu snegu, ki naju hoče uničiti! Lezem ven v metež in z gnevom kopljem in brcam to belo maso čez rob v temo. Potem še enkrat, in še, in še ... Tako gre do jutra.

Izpod snega kopljeva vponke, kline in drugo ropotijo. Cepin sem pa tako celo noč držal v rokah, da ga ne bi izgubila. Okorno pospravljava bivak in se spuščava v ozebnik. Po njegovem boku sestopava navzdol in pod prst debelo ledeno skorjo iščeva razpok za kline. Sneži redkeje; menda si je nevihta skrhala zobe. Ni nama mar ledu, ki ga stena stresa s svojih pleč; hočeva dol, na ledenik, na sveže pobeljena pobočja, tja — kamor bo posijalo sonce in prineslo s seboj življenje in toploto.

Se čez zadnji skok in na ledeniku sva. Tisti trenutek popusti psihična napetost in mišice ohlapnejo in zbole. Utrujeno vlečem vrvi iz klina in odkorakam nizdol po ledeniku. Za menoj se po svezem snegu vleče vrv in pušča ravno sled, ki kaže pod zapadno steno Dru-ja; po njej se bom še vrnil in videl bom, kaj bo dejala stena.

Minil je mesec, morda dva in prišlo je pismo od Hermana Buhla: »... Potolaži se. Dva tedna za teboj sem bil v steni jaz, pa nisem prišel niti tako visoko kot ti. Morda bo drugič več sreče!«

Dru pa je še vedno tak, kot je bil; včasih bel, potem rumen in zlat v sončnih žarkih. Tam čaka vsakogar pošten in odkrit boj; in zato je ta boj lep, naj zmaga kdor koli!

To pa je prav tisto, kar iščemo v navpičnih stenah, v počeh in previsih, v snegu in viharju!

Rudo Goljak:

ISTRSKI RAZGLEDI

2. Markovec

am zadaj za Krasom je nebo zastrto z oblaki. Tam dežuje in v Alpah sncži. Morda sedajo tudi na ljubljanske strehe beli metuljčki in spreminjajo našo prestolnico v zimsko mesto. Morda, pravim, zakaj, tega tu natanko ne vem. Samo dozdeva se mi. Nad menoj je nebo jasno in obseva me sonce, ki še vedno greje. Vse naokoli je lep jesenski dan.

Stopam po poti za pešce ob asfaltirani cesti iz Kopra proti Semedeli, ki se spreminja v koprsko predmestje. Na desni valovi morje, ki se izgublja tam nekje ob Furlaniji. Na levi me spremlja živa meja, posajena z morskimi vrbami. Za njimi se širijo

na nekaj metrov od morja nižji celini že pospravljene njive in deteljišča. V še ne tako davni preteklosti je ta svet pokrivalo morje; tedaj je bil Koper otok. Pozneje so ga zamenjale soline in šele Italijani so jih opustili, zgradili nasip, obalno cesto in napravo za črpanje deževnica iz kanalov. To je del slovenske Holandije. Drugi del je vzhodno od ceste Škocjan—Koper, tretji pod Srminom.

Ta, pod morsko gladino ležeča ravnina, bi bila posebno hvaležno področje slovenskim prirodoslovcem, ki bi se je usmilili in preiskali njeno floro in favno, kakršne ostala Slovenija ne pozna in je tudi v istrskem zaledju ni. Čeprav laik, sem od pomlad do jeseni zasledil na njej vsaj dvajset vrst rastlin, ki uspevajo menda samo na polslani zemlji. Pa tudi drobna favna je tu zanimiva. Le žal, da sem se zaman trudil ugotoviti za to obmorsko floro in favno domača imena. Ljudstvo jih ne pozna. Sploh je pa vsa naša Slovenska Istra dežela, ki še ni vključena v slovensko prirodopisje.

V premisljevanju o tem se bližam Semedeli. Tam, kjer se obalna cesta združi z ono, ki priteka sčem od Škocjana, da odhiti dalje v Izolo, Portorož in Piran, so zrastle v povojni dobi velike garaže in delavnice avtobusnega podjetja »Slavnik« ter obkrožile cerkvico sv. Marka, da stoji sedaj kar sredi dvorišča. Levo od tu raste letos nova Semedela ali pravzaprav novi Koper. Pod streho je že 32 stanovanjskih hiš in v njih bo našlo domovanje nad 200 družin. Zgrajene so na položnem pobočju med bivšimi vinogradi in sadovnjaki. Desno od »Slavnika« stoji nekdanji hotel »Venezia«, ki ga name ravajo prihodnje leto obnoviti. Še bolj desno se cepi od asfaltirane ceste strma vozna pot, ki me bo vodila več ko do polovice hriba Markovca, na katerega sem namenjen. Po njej se dvignem do višine dobrih 15 metrov in obstanem na robu skoraj navpično padajoče strmine. Tu stojim na naravnem tlaku. Med flišno laporno ozemlje je le malo nagnjeno vrinjena do dva metra debela kamnita plast, ki reže večino obmorske Slovenske Istre na spodnjo in zgornjo flišno formacijo.

Od tu je prvi razgled na Koper, njegovo zaledno ravnino, ki leži večinoma pod morsko gladino, morje, ki ga oplakuje od treh strani, vse južno pobočje Miljskega polotoka in na griče in pobočja nad Srminom do kraške planote nad Črnim kalom. Za njo se dviga kvišku naš istrski »Triglav« — Slavnik z ostalimi grebeni, ki ga obkrožajo. Lep je ta svet in edinstven na vsej jugoslovanski morski obali, ki je drugod skoraj povsod kraška in strma. Slovenska Istra je flišna oaza, vsa rodovitna in obdelana. Njene obale so strme le na nekaterih delih med Koprom in Portorožem. Drugod se spuščajo k morju položno ali so celo manjše ravnine in ravninice.

Za ovinkom poti, med spodnjo in zgornjo vilo, podobno gradiču, in z nekoč lepim, a sedaj zanemarjenim parkom, se odpre nov pogled na nastajajoče semedelsko stanovanjsko naselje. Zdaj zviška in od strani. Samo sredino zakriva skupina velikanskih borovcev in nekaj cipres. Tu šele vidim, kako lepo leži to naselje, ki ga grade tako, da niso uničili trt in drevja, razen tam, kjer stoje same stavbe. Moti

Trg revolucije v Kopru

me le to, da so vse enake. Cenejše je tako grajenje, a monotonosti ne rešuje niti asimetrična razporeditev. Opravičilo je le v veliki potrebi Kopra po novih stanovanjih. Mesto jih potrebuje že sedaj 1600.

Ločim se od pogleda na novo naselje in se bližam nizkemu po-bočnemu sedlu na desni. Stopam že med vinogradi, spremesanimi s sadnim drevjem. Narava je odeta v jesenske barve, le oljke so take kakor vse leto. Te se ne spreminjajo. Prav sedaj, v začetku novembra, počasi dozorevajo, obirali jih pa bodo šele meseca decembra. Obrodile so dobro. Ponckod je oliv toliko, da se veje upogibajo. Te tu so večinoma mlada drevesa, zakaj v hudi zimi 1928/29 so tudi v Istri večinoma pozeble. Ponekod so pognala iz korenik nova steba, drugod so jih morali nadomestiti s sadikami. Sade jih še vedno leto za letom.

Trte so že davno obrane. Listje je večinoma že odpadlo ali pa porumenelo in pardelo. Tu in tam opazim še kak grozdek, ki ga trgači niso videli. Ali pa poznate istrske vinograde? Ti niso taki, kakršne poznate po Krasu, Vipavskem, Brdih, Dolenjskem in Štajerskem. So nekakšna kombinacija vipavskih plant in latnikov. Med dvema vrstama trt, privezanih na postrani viseče latnike, je njiva, posajena med letom z grahom, paradižniki, kumaricami, bučkami, nizkim fižolom in drugimi kulturami. Ob robu »vinogradov« rastejo češnje, oljke, smokve, mandeljni, breskve in različno drugo sadno drevje.

Ponekod zasledimo tudi japonske nešplje, ki poganjajo v sončnih zatišjih prav te dni svoje prvo cvetje, a po drevesih, ki so že skoraj brez listja, še vedno vise rumeni plodovi kakija. Prav ob kmetiji, mimo katere grem, je velika japonska nešplja in poleg nje palma, ki uspeva celo tu, na burji. Pred sosedno kmetijo opazim granatke. Kmetije so tu, kakor večinoma povsod po Slovenski Istri, raztresene med vinogradi, kot v Slovenskih goricah na Štajerskem. Večinoma so bivši kolonati. Do agrarne reforme so bili njihovi lastniki italijanski plemiči in bogataši v obalnih mestih, Trstu in Italiji. Položaj kolonov je bil podoben položaju štajerskih viničarjev.

To ni ostalo brez posledic. Že beneška in pozneje še druga italijanska gospoda je vrinjala med Slovence furlanske in italijanske kolone. Čeprav niso bili številni, so vendar pomagali širiti italijansko govorico. Tako je postal to ljudstvo dvojezično. Ko so fašisti ukinili še slovenske šole in slovenščino v javnosti sploh prepovedali, se je mladina ni več dobro naučila. Tako se je zgodilo, da nahajamo še sedaj v obalnem pasu zahodno od Kopra ljudi srednje generacije, ki je več ne obvladajo kakor starejši in otroci, ki obiskujejo spet slovenske šole. Sicer se pa tu prebivalstvo izmenjuje. Tisti, ki so prišli nekoč sém od onkraj morja, se tja spet vračajo, in na njihova mesta prihajajo notranji Istrani, Kraševci in Vipavci. Semedelska šola ima le še dva italijanska otroka, ki sta kljub temu deležna posebnega pouka.

Počasi stopam navzgor po vozni poti med vinogradi in kmetijami. Odcepak na desno drži do semedelske osnovne šole, ki stoji visoko na pobočju Markovca in je bolj podobna vili ali gradiču kakor šolskemu poslopju. Malo je šol na Slovenskem, ki bi imele tako krasen razgled, kakor ga ima ta. Samo kako dolgo bo to še šola? Semedela raste in se širi ob vznožju kot koprsko predmestje. Otroci s pobočja bodo kmalu v veliki manjšini, a novim bo šola predaleč in preveč na samoti. Zgraditi bo treba drugo spodaj.

Ker ne nameravam ne k šoli ne mimo nje, krenem dalje po vozni poti na levo, kjer se mi znova odpre razgled na koprsko stran. Še velik ovinek, in ob kmetiji na višjem sedlu prispem na drugo vozno pot, ki prihaja s srede ceste med Škocjanom in Semedelo. Tu zagledam pod seboj manjšo dolino, ki se izteka v Škocjansko polje, kjer nastaja koprska industrijska četrt. Na obronku onstran polja stoji že nekaj let moderno poslopje podjetja Vino-Koper. Pod njim, že na levem bregu reke Korene (Kornalunga) stoji nova tovarna pohištva »Štil«, ki se bo še povečala. Na njej nasprotni strani ceste, ki drži na desni proti Smarju, na levi pa proti Marezigam, rastejo objekti nove tovarne motornih koles »Tomos«. To bo največje industrijsko podjetje na Slovenskem Primorskem, ki bo zaposlovalo okoli 1800 delavcev. Doslej so zgradili šele železobetonsko stebrovje na gorenjem koncu, a že njegov dosedanji obseg dokazuje, da bo tovarna zares obširna.

Gorenji konec doline se strmo dviga in naglo zožuje, dokler se popolnoma ne vraste v hrib. Po dnu in po pobočjih so spet posejane

posamezne kmetije. Tudi združena pot drži dalje navzgor mimo kmetij, dokler se nazadnje ne odcepi od nje z gruščem posuta steza, ki se nazadnje izgubi v malo izhojeni stezici. Zadnja kmetija na levi je požgana in je niso obnovili. Kvišku štrle le goli zidovi, med katerimi se še vedno sončijo martinčki.

Nekaj korakov dalje se pokrajina že spremeni. Obdelanega sveta je konec. Pričenja se z grmovjem in nizkim drevjem obrastla gmajna. Vedno pogostejsa je žuklja (hrvatsko brnistra, italijansko ginestra), ki jo ponekod v Dalmaciji tudi goje zaradi vlakna. Ko je v pozni pomladi in v ranem poletju cvetla, so bile od njenega cvetja vse obalne gmajne zlatorumene. Sedaj ima ta brezlistna, bičju podobna večletna grmičnica le še nekaj zapoznelih črnih strokov, iz katerih se vsiplje graščičasto seme. Med drevjem pa prevladujeta hrast in beli jesen. Ob strani rdi v živih barvah nizka rujevina. Sam vrh Markovca je pa na višini 224 metrov absolutne in relativne višine prekopan v obliki križa na štiri vršičke. Prekopali so ga naši arheologi, a brez posebnega uspeha.

Na zemljevidu boste zaman iskali ime Markovec. Stari Koprčani in Izolčani so ga imenovali kratko San Marco, po svetniku, katerega cerkev je sedaj obkrožena s »Slavnikovimi« garažami. Na zemljevidu Slovenske Matice je označen z imenom Hrib svetega Marka. V novejšem času so mu hoteli dati preprosto ime Marko, počasi se pa uveljavlja pametnejše ime Markovec. Če bi imeli na vrhu gostilno, bi pomenil Kopru in Izoli nekako isto kakor Ljubljani Šmarna gora. Kopru in Izoli, pravim, saj leži skoraj natanko na sredi med obema mestoma.

Sedem na vrh in gledam navzdol. Del razgleda, ki sem ga opisal spotoma, se tudi od tu bistveno ne spremeni, a odpre se še širši proti zahodu, severu in vzhodu. Le proti jugu mi ga zapira nekoliko višji Donat, soimenjak onega nad Rogaško Slatino. Na zahodni strani leži na obali ne preglobokega zaliva in na robu polkrožne kotline naše najbolj industrializirano mesto Izola, kjer je poleg dveh velikih tovarn za ribje konserve in drugih manjših podjetij nastala v zadnjih letih tudi tovarna kovinskih igrac in vijakov »Metaloteknika«, ki gradi vzhodno od mesta med ravninskimi vinogradi novo tovarniško zgradbo. Ko bo dograjena, bo zaposlovala več sto delavcev.

Mesto je razdeljeno na stari, srednjeveški del, zgrajen na nekdajem otoku in sedanjem polotoku, in na novi del z lepimi dreveredi, vrtovi, vilami in stanovanjskimi hišami. Ima več parkov in v največjem krasno poletno restavracijo. Res lepa je pa njegova okolica, posebno še gledana z gmajne na Markovcu. Polkrožna kotlina je na dnu ravna, okoli in okoli pa amfiteatralično razporejena in prekopana v tisoče malih terasnih vinogradov.

Krasna je ta pokrajina zdaj, ko je odeta v jesenske barve, a nič manj spomladi, ko je vsa v cvetju in poleti, ko je bujno zelena. Trte, oljke, smokve, mandeljni, češnje, breskve in drugo sadno drevje jo vso pokriva. Njive med trtami rode ogromne količine graha, para-

dižnikov, zgodnjega krompirja in druge povrtnine. Teh pridelkov prevažajo tovorni avtomobili na tisoče ton v tovarne in v zaledje. Tod je doma refošk posebne kvalitete, oljke pa dajejo olje za ribje konserve in domačo porabo. Poleg Pirana je Izola tudi naše glavno ribiško središče.

Na severni strani se spušča k morju prav tako rodovitno in skrbno obdelano pobočje. Sami »vinogradi« z vmesnimi njivami in raztresenimi kmetijami. Travnika ne najdete nikjer. V desnem kotu ob obalni cesti je najlepša bližnja koprská izletniška gostilna »Jušterna«. Samo dalmatinsko-ljubljanski Lasan se sedaj pritožuje, da so Koprčani slabí sprehajalci in se jim ne ljubi stopiti niti tako daleč, da bi prišli do njega. Drugače je bilo seveda poleti, ko se je tam okoli pod obalno cesto kopalo vsak dan več sto ljudi. Takrat je bilo tudi res prijetno sedeti po kopanju na gostilniškem vrtu ter gledati na morje in na Miljski polotok s tamkajšnjimi zdravilišči in letovišči. Tik nad gostilno je pa naša obmorska meteorološka postaja.

Dalje na desni je Koper, po izgubi Gorice in Trsta naše največje mesto na Primorskem, ki se že bliža 15 000 prebivalcem. Stari Capris, ki so mu dali oglejski patriarhi ime Caput Histriae, kar so Benečani spremenili v Capo d'Istria (Glava Istre), je zazdaj še skoraj prav tak, kakršnega so zapustili Benečani ob koncu osemnajstega stoletja. Ustvaril ga je večinoma še srednji vek. Pod Avstrijo so v več kot sto letih zgradili samo nekaj stanovanjskih hiš, pod Italijo v petindvajsetih nobene.

Na vrhu nekdanjega otoka se dviga pod nebo mogočni stolp nekdanje stolnice in naokoli se vije nešteto ulic in uličic, med katerimi ni nobene popolnoma ravne, mnoge so pa na nekaterih mestih tako ozke, da ne moreta hoditi vštric dva človeka. Med zanikrnimi starimi hišami so skrite v teh ozkih ulicah lepe palače, okrašene z grbi in drugimi emblemi. Njihova pročelja bi bila prav zanimiva, če bi si jih človek mogel ogledati, pa si jih zaradi preozkih ulic ne more.

Za vlade oglejskih patriarchov je bil Koper glavno mesto njihove Istre in najvažnejše pristanišče najsevernejšega Jadrana. Nekaj časa je hotel celo kot samostojna ljudovlada tekmovati z Benetkami, a Benečani so ga po štirih uporih obvladali in ostal je vse do Napoleona njim podrejen. S Koprom so delili enako usodo tudi ostali obalni kraji in Slovenci obmorske Istre, ki so se naselili prvič tu že v šestem stoletju. Knjižničar modenskega vojvode Muratori jih omenja že leta 568. Drugi val priselitve nosi letnico 604, za leto 804 pa izpričuje navzočnost Slovencev ob severni obali znani Rižanski placit.

Capris, Caput Histriae, Capodistria — Koper! Ko ga gledam z Markovca, mi je tesno in vedro pri duši. Več kot 13 stoletij je širil med istrske Slovence samo nesrečo. Beneška plemiška in meščanska gospoda, priseljena sèm od onstran Jadrana, je nalagala našim ljudem leto za letom težja bremena, gledala nanje z oholega viška kot na »barbare sciave« in prezirala njihovo slovensko govorico. Več kot 800 let jih je tako ločevala od ostalih Slovencev v

Del Kopra z Markovcem v ozadju

Avstriji. Pa tudi pod Avstrijo se ni veliko spremenilo. Samo da so dobili vsaj v večini vasi svoje slovenske šole. Pa je kljub temu ohranilo to naše ljudstvo svojo govorico in dočakalo narodno prebuditev. Le bolj ob obali in po mestecih je postalo dvojezično in narodno mlačno ali pa se je izgubilo med tujim, nekoč sèm priseljenim življem. Najhujše zlo je pa povzročil fašizem. Ne smemo si prav nič lagati. Še dvajset, trideset let, in bili bi tam, kot so Beneški Slovenci, če ne še veliko na slabšem. Šele narodnoosvobodilni boj je dremajočo Istro zopet prebudit.

Danes je Koper naše mesto in tuje gospode, ki je stoletja prisikala k tlom istrske Slovence, ni več. To je naše bodoče okno v široki morski svet. Ali se Slovenija tega dovolj zaveda? Še ne. In vendar bi moral biti razvoj Kopra po izgubi Trsta naša prva narodna in državna dolžnost.

Tako premišljujem na vrhu Markovca, ko gledam pod seboj to tisočletno mesto, ki je bilo še do srede sedemnajstega stoletja večje in pomembnejše od Trsta. Tako premišljujem in si želim, da bi že kmalu pričeli graditi železnico iz Podgorja, pristanišče, upravne zgradbe in stanovanjske hiše za vse tiste, ki zaman čakajo na stanovanja, in za one, ki bi radi prišli sem, če bi našli streho nad glavo.

Potem gledam tja proti Slavniku, ki mi zapira nadaljnji pogled v kraško Slovensko Isto. Gledam proti Črnemu kalu v strmini nad Rižano, kjer pravkar dovršujejo še zadnji del moderne avtomobilske ceste na tem odseku trase Senožeče—Koper. Gledam v dolino Rižanc do njenega izliva v morje pod Srminom. Tisočletja je dolbla zgoraj apnenčeva in spodaj lapornata tla, odnašala v zaliv tisoče ton prstí in ga poplitvila, da je na najglobljem mestu globok komaj dobra dva metra, drugod pa gleda ob oseki celo iznad vodne gladine. Ob-

ljubljajo nam, da ga bodo ob graditvi pristanišča zasuli in da bo tekla železnica od Bertokov dalje v Koper čez sedanje morje. Ob novi obali bomo lahko hodili po nasipni cesti peš v Ankaran. Da bi se to res kmalu zgodilo!

Kako lepo leže ob južni obali Ankaran, Sv. Nikolaj in Valdoltra! Ta obala je poleg portoroške naš najlepši biser. Moti me le to, da uporabljamo še vedno ime Valdoltra in da smo dali Sv. Nikolaju ime Turist. Italijansko ime Valdoltra je nastalo šele za časa Avstrije, ko so tam zgradili zdravilišče za kostno tuberkulozo. Sestavljen je iz besede »val«, kar pomeni dolina in iz imena Oltra, kakor so Italijani prekrstili nekoč slovenski Prečni hrib. Slovensko bi se reklo torej Dolina Prečnega hriba, toda tega prevoda ne moremo priznati, zato bi bilo edino sprejemljivo ime Prečno pri Kopru.

Letovišče Sv. Nikolaj ni imelo nikoli svojega lastnega imena. Italijani so po zgraditvi raztegnili nanj ime San Nicolo, po tamkajšnjem samostanu s cerkvijo sv. Nikolaja. Mi smo mu dali zdaj nemogoče ime Turist pri Ankaranu. Ali je kdo pomislil, da je turist lahko samo človek, ne pa kraj? In ali bomo mi sami dajali našim krajem neslovenska imena? Ker letovišče nima lastnega imena, naj ga dobi po topolovih drevoredih in se imenuje — Topolnica pri Kopru! »Turist« naj ostane gostinsko podjetje, če že hočete.

To je naš svobodni istrski svet. Za njim se pa rišejo z Markovca obrisi tistega slovenskega obmorskega Krasa, ki ni več naš. Viden je ves od Barkovelj tja do Devina, Tržiča in Sredpolja. Samo Trst mi zakrivajo Miljski hribi. V jescenskem soncu se onkraj morja sončijo Barkovlje, Grljan, Sesljan, Prosek, Kontovelj, Sv. Križ, Nabrežina, Devin in Štivan. Tam je lepa Vida plenice prala in se po morju ozirala. Tam žive še vedno naši ribiči, kmetje in delavci. Od Tržiča vidim danes le rahle obrise; bolj razločne so tenje Gradeža. Ob posebno čistem ozračju vidite od tu lahko celo tudi Markov stolp v Benetkah.

Za Krasom se rišeta pogorji Nanosa in Čavna, a za njima, naši Julijci. Proti zahodu se nato vlečejo Karnske Alpe in Dolomiti. Pravkar so odvrgli s sebe oblačne tenčice in se zabelili v novem snegu. Gledam in gledam te snežne gore in se kar ne morem ločiti od njih. Toda sonce se že bliža Apeninom in kmalu se bo pričelo nočiti. Beli velikani tam v daljavi se spet zagrinjajo v tenčice. Še zadnji pogled na obalo med Trstom in Tržičem, na Miljski polotok in Slavnikovo skupino, in napotim se po pobočju navzdol nazaj proti Kopru. Spuščam se kmalu spet med vinogradi po severnem pobočju in dospem ob mraku v gostilno k Lasanu. Gostov je malo, zato lahko pokramljava o tem in onem ob kozarcu domačega refoška.

Ko zapuščam Lasana in se ob obali vračam v Koper, žari v nočni razsvetljavi. Njegove luči mečejo dolge odseve po morski gladini. Neonski napis hotela »Triglav« se odraža na zibajoči se vodi v živi zeleni barvi, medtem ko mežikata svetilnika rdeče in modro. Zadovoljen sem, zakaj doživel sem lep sprehod in videl dober kos naše lepe obmorske domovine.

Tone Svetina:

ČRNI SVATJE ZA KRNOM

(Iz lovskega dnevnika)

ozna jesen. Prva po vojni. Že nekaj dni je bilo mrzlo, jekleno sivo, visoko nebo razprostrto nad krnskimi gorami. Vrhovi in senčne stene so bile pobljene s snegom. Prelivajoča barvitost umirajoče narave je zamenjala vijoličasta sivina. Planinske rože so umrle v ostrih vetrovih in trava na pobočjih Krna, Rdečega roba in Mrzlega vrha je porjavela. Planine, po katerih je v poletnih mesecih zvončkljala drobnica, so postale samotne. Nič več ni bilo slišati vriskajočih pastirjev in vse je bilo tako tiko in spokojno.

Bil sem na obhodu zased. Na hribčku, streljaj od vasice Krn, smo imeli na kraju, ki je bil ves obrastel z macesni in od koder smo imeli čudovit razgled v stene Krna in v grapo pod Mrzli vrh in proti Vrsnemu, izvidnico. V rovu je sedel ostrostrelec Zdravko. Daljnogled je imel pri očeh in gledal je nekam v gore. Vedel sem, kaj je z njim. Tudi v njem se je prebudila silna želja, da bi odšel preko peči in Krna, na lov za gamsom, starim samotarjem, ki smo ga tu dvakrat videli.

Zdravko je bil tih, skromen, zelo drzen mladenič, dober borec in vojak. Kot sin divjega lovca, čigar domačija stoji sredi lepih senožeti v vasi Slamniki nad Bledom, se je že v otroških letih zstrupil z lovom. Tudi v partizanih mu je znanje lova prišlo večkrat prav, tu na meji pa je kaj kmalu dobil naziv četnega lovca. Ni bil zastonj ostrostrelec. Na dve sto metrov je zadel nemško čelado, prešetal jo je s streli, da je bila kot sito. Mnogi so mu zavidali mirno roko in ostro sokolje oko. Kadar smo si zaželeti zabave, pa je Zdravko zaigral na harmoniko kako poskočno goorenjsko. Najraje sem ga imel za spremlijevalca na svojih pohodih.

Ko se je drugo jutro zdanilo, sva se že vzpenjala v skale nad planino Zaslalom. Dobro sva bila oborožena. Vsak s svojo precizno puško, z daljnogledi, specialkami, kompasom in hrano za tri dni.

Vas Krn je bila že globoko pod nama. Raztresene domačije so se belile po pobočju. Namenila sva se po grebenu na vrh Krna. Po dolini Soče je nad reko stala bela megla. Videti je bilo, kot bi Soča narastla v ogromen, besneč veletok, ki se v orjaškem valovju vali proti morju. Vzpenjanje po grebenu nama je nudilo pravi užitek. Zmerni vzgon grebena se proti vrhu veča in odpira očem vedno bolj divje prepade v zapadno ostenje. Nekako v sredini stene sva opazila v širokih zelenih policah trop gamsov. Prihuljeno sva se plazila prav nad prepad in uprla sva daljnoglede. Gamsi so bili lepo črni. Dve kozi s kozličema sva ugotovila in dva kozla. Dober streljaj naju je ločil od njih. Med njimi in nama pa se je vlekla odsekana

stena, povezana z ozko polico. Pod gamsi pa je bil prepad tako grozljiv in teman, da te je mrzlo streslo, če si ga meril z očmi.

Dolgo sva opazovala gamse v polici. Videla sva, kako se je mlajši približal kozam in kako ga je močnejši pognal. Zaletel se je vanj in ga dregnil s srpastimi roglji, da mu je skoro omahnil s police. Nekajkrat sta se zaletela, potem pa je mlajši odnehal in jo ubral po polici. Stari ga je gonil. Vznemirjena sva jima sledila z daljnogledi. Priopodil ga je v kraj, kjer se je polica povsem zožila in nama je skoraj zastal dih. Skala je bila tako gladka, da ni bilo misliti na prehod. Gamsa sta se pognala preko v varnih skokih in izginila za robom ter nadaljevala gonjo skozi vso steno.

Vrh Krna. Povzpela sva se na streho zavetišča, ki so ga zgradili še Italijani. Nad vijoličasto verigo gorovja je bodel v sivo, skoraj zimsko nebo špik pri špiku. Vse gorovje je bilo v vrhovih okrašeno s čisto, neomadeževano belino. Strmela sva in se dajala za imena vrhov. Za Triglav sva se zedinila. Za ostale vrhove pa je zadnjo razsodbo povedala specialka, ki sva jo razgrnila kar po tleh in jo orientirala s kompasom.

Dolina Soče je bila kot uklenjena med dve verigi gora. Megle so se dvigale in plazile po pobočju, kjer jih je razgrinjal in sušil veter, pod vrhom Matajurja in Kolovrata. Vasi ob Soči in zaselki v hribovju in za njimi Benečija, prostrana ravnina, ki se je stapljala s sivim nadihom neba in meglami, ki so se vzdigovale nad morjem.

Nehote sem pomislil, koliko krvi je že preteklo za ta naš skrajni košček zemlje. Majhni, beli slovenski zaselki v hribovju razbijajo valove italijanskega morja, ki vsiljivo buta in grize v našo zemljo kot v skalne čeri.

Prehitro so si Lahi zidali na temenu mogočnega Krna zavetišče kot spomenik zmage, okrašeno z rimskimi orli, prehitro! Precej velik kos zemlje smo iztrgali rimski volkulji iz požrešnega gobca.

Sestopila sva s strehe zavetišča in si ogledala zapuščeno stavbo. Čeprav nisva razumela napisa nad vratimi, se nama je zdelo, da piše nekaj naduto neumnega. Gradili so stolp zmage na vrhu Krna — kakšna sramota za njih! Četico partizanov, na pol oboroženih je napadlo nekaj bataljonov alpinov. Obkoljene so jih imeli na vrhu Krna. Partizani pa so jih namlatili in spodili v dno. S puškami in kamenjem, ki so ga valili po strmem pobočju, so jih držali v spoštljivi razdalji in se z nočjo prebili.

Ob jezercu, ki je bilo v poletnem času videti kot svetlomodro oko gore, sva se ustavila. Sedaj je bilo zamrzlo in tenka skorja ledu ga je prekrivala. Prižgala sva nemškim gebirgsjägrom zaplenjeni bencinski kuhalnik in si zavrela konzervo in čaj. Tako prijetno zavetje je bilo v kotanji pri jezercu, da sva s težavo pospravila in se poslovila. Po dobro razčlenjeni skali sva splezala skozi grapo in preko ozke poševne police na vrh grebena, desno od Rdečega roba. To je bil dober prehod, ki smo ga večkrat uporabljali že poleti kot bližnjico proti Bogatinu.

Foto Tone Svetina

Planinski orel — vladar višin

Gore so temnele, iz doline se je plazil mrak in Zdravkove nade, da bova prvi dan ustrelila, so kopnele s prihajajočo nočjo. Sklenila sva prespati na zapuščeni ovčji planini, ki je ležala visoko v skalnatem pobočju nad drevesno mejo. Vedela sva za skrit stan, grajen iz kamenja, ki nam je že nekajkrat služil za prenocišče. Zakurila sva ogenj. Ogenj je ustvaril prijetno razpoloženje v kolibi. Zunaj so vele mrzle večerne sape in noč brez zvezd je legla na gore. Razkromnila sva se in pripravila večerjo. Počasi sva nalagala poleno za polenom in se menila o vojni in lovui ter delala načrte za jutrišnji dan.

— Jutri ga pa bova podrla, — je napovedal Zdravko, z občutkom, kot delajo vsi lovci, čeprav je to napovedovanje največkrat le samoprevara, da krepiš voljo. — Da, podrla ga bova, in se napila gamsove krvi. Kdor hoče biti pravi gamsar, mora saj enkrat poskusiti gamsovo kri. In če se ti obleže, si lovsko zastrupljen. Zapisan si, da boš vse življenje hodil v goro in plezal za gamsi. Gore ti bodo postale nov dom. Navzel se boš lastnosti te ponosne in močne divjadi. Trden boš kot gams. Okreten in močan. Za v sneg in za v skalo. In kar je glavno, visoka starost te čaka. Tako pravijo. Kar poslušaj stare može, kako je bilo svoje čase, pa boš videl. —

— Prav, če je pa tako, se je pa bova jutri napila. —

S tem sklepom sve legla na pograd, v katerem je bilo nekaj ostankov že precej udelane murave, ostre gorske trave, ki je nadomeščala slamo. Ognila sva se s šotorskimi krili in se stisnila skupaj.

Proti jutru naju je lizal jelen, kot pravimo lovci mrazenju. Brž ko se je odplazil mrak z grebenov, sva bila že pokonci. Skuhala sva, se dobro najedla, vzela puške in šla raziskovat skalnato, z rušjem poraslo rebro, ki je strmo padalo v ogromnih skalnatih skokih, vse posejano s čermi, v dolino. Kraj je bil kot ustvarjen za gamse in kar čudila sva se, ko nisva ničesar ugledala. Izpod vrha sva se jela

spuščati po robu prepakov in jela ogledovati poličaste vesine med skalovjem.

In res. Kmalu sem ugledal gamsa, globoko pod nama v pečevju. Namerjal se je navzgor proti nama po ozki polici.

— Kozel bo, ker je sam! V život je močan, kratek vrat, tudi roglje ima nad ušesi in precej ukrivljene, — je našteval Zdravko, ko sva ga sledila z daljnogledi.

Kozel v prsku obhodi ogromne daljave, ko išče kozarijo. Tudi ta je iskal trop. Morda ga je nemirna sla po svatovanju prignala prav iz Bogatina.

Utišala sva v sebi vznemirjenost in se umirila. Splazil sem se na rob in mu primeril. Globina prepada je vlekla vase in strašila. Nisem ga mogel dobro primeriti; preveč je bilo navzdol in od strani. Gams se je prestopil in obstal na sneženem oskalku. Obrnjen v plat proti nama je risal krasno figuro. Mučna nestrpnost se me je polaščala in tudi Zdravkotu zadaj je šlo na živce.

Šele, ko sem začutil, da me trdo drži, sem se prevesil. Prepad je odprl očem svoje grozljivo naročje. Uprl sem se s komolci na skalo in mu šel po prvi nogi navzgor.

V sivino neba in tihotnost skalovja je jeknil strel. Oddaljeno mrmaranje je prinašal odmev, kot bi se gore jezile, da ubijamo njihove ljubljence.

Ko se le ni pojavit precej časa, sva se spustila niže na škrbino, kjer se je stekal izhod iz grap. Razmišljala sva, kako priti do njega. Na policah je ležala dobra ped snega, skala pa je bila krhka.

Odločila sva se. Puško in en nahrbtnik sva vzela s seboj, ostalo pa pustila na robu. Splezala sva po razčlenjenem kaminu v grapo, se spuščala nekaj časa po njej, potem pa po ozki polici prestopila v grapo, kjer sva zadnjikrat ugledala gamsa. Zagledala sva ga, ko je ležal ob ruševem grmu še z dvignjeno glavo. Pol streljaja od naju. Ni naju čutil. Zdravko je pokleknil in mu primeril milostni strel. Glava je omahnila.

Potem sva splezala k njemu.

Stala sva ob njem. Odkrila sva se mu v znak spoštovanja in ga ogledovala. Hladen veter je zavel iz globin in nama obliznil razgreti čeli. Njegove oči so steklene. Zadnji pozdrav sivemu skalovju. Zdravko je izylekel lovski nož, jaz pa sem prijel gamsa za roglje. Nagnil sem kozla in kri mu je vrcla in napolnila prgišče Zdravkovih rok. Brez besed se je nagnil, napravil nekaj požirkov in se obriral. Potem sva zamenjala vlogi. Vroča kri mi je napolnila roke in tudi jaz sem napravil nekaj požirkov. Temnordeča kri je bila sladko slana, topla in lepljiva. Precej čuden občutek sem imel v želodcu.

— Tako, sedaj pa sva zastrupljena! Prava gamsarja bova postala in do konca življenja se bova klatila po gorah. —

Okoli poldneva sva že cvrla jetra v koči in se zalivala z lipovim čajem.

Kmalu popoldne sva se pripravila za odhod. Gamsa sva pustila v koči. Napotila sva se na oglede po planinah proti krnskemu jezeru.

Krn

Bile so prazne in samotne, nikjer nobenih sledov o ljudeh. Nekatere koče so bile odprte, druge zaprte. Videla sva še nekaj gamsov.

Nebo se je stemnilo in težki svinčeni oblaki so pritisnili na gore. V vetrju so plesale prve snežinke. Po snegu diši, sva ugotovila in pospešila korake. Še pred mrakom sva bila pri jezeru. Ob obali se je jezero že zaledilo, drugače pa je bila gladina mirna in lesketajoča, temnomodra. Sedla sva na obalo in zakurila ogenj. Gledala sva, kako je počasi, neopazno mrak zavijal gore v svoje tančice in kako so bledeli obrisi gora in se stapljali z nočjo. Prespala sva na planini Duplje. Drugo jutro pa sva že z dnem krenila proti Bogatinu. V pobočju Bogatina sva v goličavi naletela na sumljivo sled dveh ljudi. Bila je sveža in je držala navzgor proti grebenu, v smeri stare državne meje. Šla sva previdno za njo.

— Nazadnje se bova še streljala z banditi! —

Verjetno sta bila dva domačina, divja lovca, ki sta stikala za gamsi.

Precej sva se zamudila z zasledovanjem. Snežinke v vetrju so bile vedno gostejše in to naju je plašilo. Obrnila sva se in se preko Prehodavcev namenila vrniti za Krn.

V pobočju, poraslem z macesni, in po razmetanih skalah naju je presenetila tropa gamsov. Ugledala sva, kako je gams podil kozo. Gnal jo je po vsem pobočju in jo na melišču ujel. Vsa zasopla se mu je vdala, da jo je zaskočil. Pomolil sem prst v veter, zazeble me je na pravi strani. Izborno je pihal. Splezala sva v sredo rebra, se

Na grebenu — prehod na Rdečem robu   Foto Tone Svetina

potuhnila v rušev grm in opazovala svatovanje. Gamsi so bili še precej visoko in lepo sva jih videla, kako so podili in se trkali.

Veter je zaječal v macesnih in megle so se jele vlačiti. Sklenila sva, da ne bova lezla za gamsi zaradi vremena. Že sva vstala, ko ugledava, kako tršat kozel z vihajočim čopom v vetru podi tekmeца prav proti nama. Pridrvela sta trideset metrov mimo naju, da sva razločno slišala sopenie. Tako sta bila upehana, da so jima jeziki moleli iz gobca. Preden sem se zavedel, je jeknil strel in zadnji od njiju se je potrkljal čez skale. Tudi temu sva se odkrila, stari tršec je bil z debelimi, slabo razkrečenimi roglji.

Snežilo je vedno močnejše in pokrajina je izginjala v metežu. Vse je postajalo enolično sivo in zavedela sva se, čeprav sva bila na poznani stezi, da sva z najino orientacijo lahko kaj kmalu pri kraju. Koliko imava hrane, sva se spraševala. Le nekaj kruha in soli sva še imela. Kaj hrana, saj imava gamsa! Toda če zgrešiva in zubredeva v kamenito pustinjo, take noči ne bova preživel kar tako. Snczinke so nama bičale v obraz in v oči. Krog sigurnega in varnega sveta se je ožil. Dobro vem, po tej stezi morava priti do stene, od tam pa na ovčjo planino.

Veter se je spreminjal v vihar. Divjal je in pobesnelo žvižgal. Tako hladen je bil, da sva se tresla od mraza. Čimprej v zavetje in to kakršno koli, je bila edina želja. Govorila sva malo in še to le o poti in smeri. Drug pred drugim nisva marala pokazati, da naju

Srna v snegu Foto Tone Svetina

je strah prostranosti kamenite pustinje, zavite v snežni metež, polne nevarnosti spričo sproščenih uničujočih naravnih sil.

Šele ko sva opazila poznane markantne skale pod grebenom, ki je držal k najini koči, sva si oddahnila in se nasmehnila drug drugemu ter se otresla snega.

Ko sem odpahnil duri najine koče in s trudnim korakom vstabil, mi je bilo, kot bi po dolgih letih tavanja prestopil domači prag. Otepla sva se snega in zapahnila za seboj. Gams, ki je visel v kotu, je bil zmrzel in trd kot kost. Zakurila sva in se premočena grela in sušila.

Ogenj je kmalu ugasnil, midva pa sva se tiščala drug drugega in se tresla vso noč. Drugi dan veter ni odjenjal. Bilo je, kot da ni dneva. Vse temačno sivo. Prava zima v gorah. Snega je namedlo skoraj do pod kolena.

Naslednjo noč so se vetrovi stišali in proti jutru se je pokazal teman obok mrzlih, svetlikajočih se zvezd. Ko sva bila pripravljena za odhod, se je sonce že dvigalo iznad vzhodnih vrhov. Zagazila sva čisto, nedotaknjeno belino snežne planjave. Čudovita slepeča luč se je pretakala in se iskrila. Spreminjala se je v rumeno zlato in sence dreves, okrašenih z belo oblogo, so se risale svetlomodro.

Kar tu bi ostala.

Z novimi močmi in vtisi neizbrisne lepote v srcih sva se pod težkimi tovori zagnala v snežno strmino z mladostno silo dvajsetih let. Za to ni nič pretežkega.

Krivenčasta gaz vedno daljša in daljša se je vlekla za nama med redkimi zadnjimi viharniki.

Na vrhu. Pozdravila sva naš stari prehod. V zlomljeni črti je gora padala navzdol. Vrgla sva nahrbtnike v sneg in sedla. Nepopisan občutek življenske radosti naju je obšel. Občutek moči in zanosa. Občutek vzvišenosti. Prihajal je iz prostranstva belih vrhov in njihovih samotnih sten. V sveži zimski odeji je bilo vse tako novo in praznično, tako veličastno in grozotno odmaknjeno.

Dvignila sva se in se spustila po grapi v zloglasno polico. Treba je bilo premagati zadnjo nevarnost. Šlo nama je bolje, kot sva pričakovala. Globoko hvaležna sva bila goram.

Micka Pezdir:

SILVRETTA

inozemstvo je lani AO Univerza organiziral alpinistično odpravo. Večina je šla v Avstrijo. Razdelili smo se v naveze in se namenili v različne predele. Z Binetom sva se odločila, da bova obiskala del Alp čisto na zapadu Avstrije, ki je Jugoslovanom še popolnoma neznan. Silvretta je pogorje, ki se razprostira na robu treh dežel: Vorarlberga, Tirolske in Švice; je precej veliko in eno najlepših v Avstriji. Hotela sva spoznati predel, ki se razlikuje od naših Julijcev in Savinjskih Alp. Vse to nama je nudila skupina Silvrette, saj je čisto nekaj drugega kot naše gore. Najvišji vrhovi segajo preko 3000 metrov, zato je okoli njih vse polno ogromnih lednikov z razpokami in ledeniškimi zlomi — pogorje, kakršnega nimamo v Jugoslaviji.

Za turo po Silvretti sva bila kar dobro pripravljena in sva poznala že vnaprej vse glavne vrhove, doline in planinske koče. Najvišja vas, do katere sva morala priti, je Galtür. Ko sva se pripeljala iz Landecka z avtobusom skozi dolino Paznaun do te vasi, je bil že mrák in dež je bil kakor iz škafa. Šotora v takem času in vremenu nisva mogla postaviti, zato sva hotela prespati na kakem seniku. Prosila sva v najstarejši in po videzu najslabši kmečki hiši, pa so naju raje peljali v neopremljeno sobo. Zelo sva se začudila, da imajo celo v takih hišah centralno kurjavo in vodovod. V teh krajih se preživljajo le s turizmom in živinorejo, zato so vse vasi res lepe, hiše prikupne in okna vsa obložena s cvetjem. Okoli njih pa so samo travniki in više nad njimi pašniki, kjer se pasejo krave znane mafonske pasme. Gozdov okoli Galtürja ni več, saj leži vas okoli 1600 m visoko.

Na Tirolerscharte

Drugi dan je še vedno deževalo. Kljub temu pa sva hotela čim-prej v središče Silvrette. Prej nisva vedela, da se lahko peljeva z avtobusom prav do prve planinske koče. Šele nekaj let je, odkar so napravili cesto, ki jo imenujejo »Silvretta - Hochalpenstraße«. Takrat so delali cevovode in dolinske pregrade za akumulacijsko centralo. Sedaj služi ta cesta splošnemu prometu in drži od Galtürja na vzhodu preko Bielerhöhe v Partenen v Montafonski dolini na zapadu. Na obeh koncih je mitnica, kjer plača vsak potnik 10 šilingov mitnine. Za naju je bilo to neprijetno presenečenje, saj sva morala paziti na vsak šiling. Pri Madlenerhaus na Bielerhöhe, kamor sva se pripeljala, je bilo še hladnejše. Sneg je bil že čisto nizko in še vedno je deževalo. Ta koča je po obiskovalcih videti manj planinska, saj so pravi planinci z nahrbtniki v veliki manjšini. Največ je avtomobilistov in motoristov, ki se vrstijo cele dneve in jih ni nikoli konec.

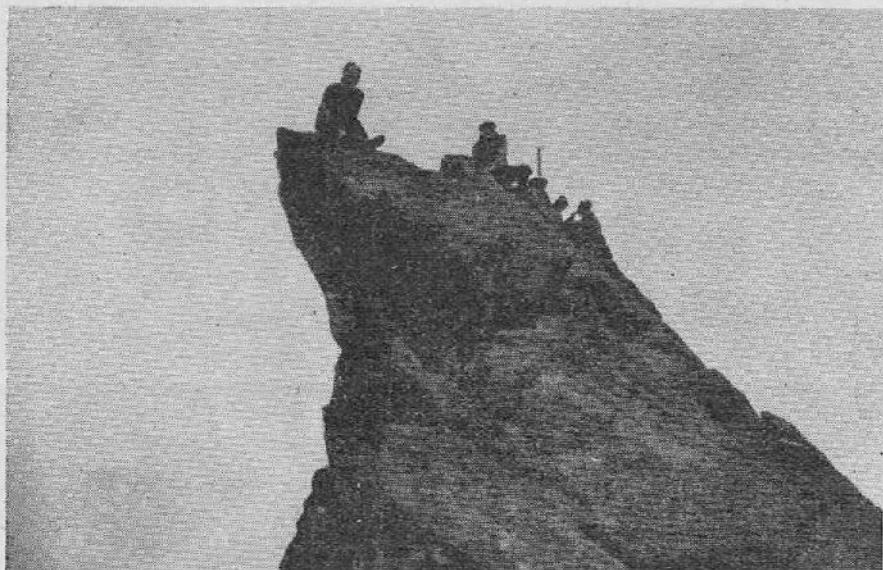
Šelc naslednji dan sva lahko nadaljevala pot v osrčje ledenikov in vrhov. Pridružil se nama je še nek Nemec. Šli smo ob umetnem jezeru Silvrettastausee z 80 metrov visoko dolinsko pregrado proti dolini Ochsental. Na koncu jezera, kjer se združita dolini Ochsental in Klostertal, se skrivajo pod vodo razvaline iz davnih časov. Tu je bila postojanka za trgovce, ki so prihajali iz doline Engadin v Švici preko prelazov in drugih ter trgovali z ljudmi iz dolin Montafon in

Paznaun. Tu je bilo tudi središče pastirstva. Zvezce med temi dolinami so bile samo preko ogromnih silvrettskih ledenikov, kar ni čudno, saj se vleče veriga vrhov 40 km in jo je mogoče preiti samo preko ledenikov.

Prav na koncu doline, čisto pod ledenikom, stoji koča Weisbadener Hütte (2510 m). Kar takoj smo šli na ledenik, za trening, smo dejali. Približali smo se ledeniškemu zlomu, ga občudovali in slikali, potem pa nadaljevali pot. Prišli smo prav do grebena, po katerem gre avstrijsko-švicarska meja. To je bilo dovolj za prvi dan. Spoznali smo ledenik in bližnje vrhove. Jutri bomo šli na Piz Buin, smo sklenili. Vračali smo se že bolj vajeni, špranje se nam niso zdele več tako grozeče. Derez najbrž ne bomo nič rabili, saj je prejšnje dni zapadlo okoli pol metra snega. In kaj bomo plezali? To niso skale, podobne našim. Vse so temne, rjave in rdeče barve, vse naloženo. Samo grebeni pridejo v poštev. Silvretta je vsa iz prakamenine, ki že razpada, zato so poti prav pod vrhovi še blatne in zato tudi cvetje raste še na vrhovih kljub veliki višini.

Naslednje jutro je bilo zelo lepo in res smo šli na Piz Buin (3312 m). To je vrh, ki ga planinci najbolj obiskujejo. Tudi tisti dan jih je bilo mnogo pred nami. Cele kolone so se pomikale po ogromnih snežiščih, navezane na vrvi. Na čelu vsake take žive verige je bil vodnik, kajti tu hodijo v gore samo z vodniki, le redki se upajo sami na kak vrh. Nama se je zdelo smešno in že bolj nepotrebno, navezovati se na trdem snegu. Vrv smo nosili s seboj samo »za vsak primer«. Šli smo čez greben Weisbadener Grätli in kar kmalu prišli po zapadni strani na vrh Piz Buina. Tu se nam je nudil najlepši razgled, kar smo ga imeli v Silvretti. Vse naokrog je bilo že jasno; megle, ki so se začele zbirati, še niso zagrnile obzorja. Imeli smo okoli sebe vso Silvretto. Prav pod nami je bil vzhodni in zapadni Fermuntski ledenik in naprej Ochsenthal, proti vzhodu skupina vrhov z najvišjim Dreiländerspitz, ki smo ga tudi že imeli v načrtu. Nad tem se je vzdigoval Fluchthorn (3403 m) s tremi vrhovi. Južno od nas se je dvigal Piz Linard (3414 m) že v Švici in zapadno od nas Silvretthorn (3248 m). Za njim pa se je skrival Grosser Seehorn in Grosser Litzner, vsem najgroznejši vrh v Silvretti. Tudi midva morava še nanj, od njega pričakujeva največ. Tam bova mogoče res rabila kline, saj piše v plzalnih vodnikih, naj gredo na ta vrh samo izurjeni plezalci in že ti z vodnikom. Prav lepo smo videli pogorje Terwall in Samnaun, v Švici pa Piz Bernina in njegovo okolico. Na švicarski strani proti Engadinu so se že videli gozdovi. Tudi Montafonska dolina je porasla z gozdovi, le severni del Silvrette je gol.

Bilo je še prezgodaj, da bi se vrnili v kočo, pa smo se namenili še na jugovzhodni greben Signalhorna (3212 m). Na jugu so sicer megle že vse zagrnile, nad nami pa je le bilo že vse jasno. Kar hitro smo napredovali, greben je bil precej položen in lahek, čeprav zelo krušljiv. Prišli smo že na vrh, ko so nas zagrnile megle. Bilo je vse tako hitro zakrito, da smo bili prav iznenadeni. Usula se je tudi drobna sodra in za njo sneg, začelo je pihati in treskati. Bil je pravi

Na vrhu Dreiländerspitza

snežni metež. Cepini so začeli brneti, to je posebno mene vznemirilo. Treba je bilo čim hitreje z grebena. Spustili smo se kar po strmem snežišču na švicarsko stran. Videlo se ni niti 10 metrov daleč, tako je bila gosta mgla. Nekaj časa smo tavalni nekoliko nesigurni po ledeniku La Cudéra, potem pa le prišli na sled, ki nas je vodila do prelaza Fuorcla del Confin, od tam pa že po znanem ledeniku proti koči. Vsi trije smo bili zadovoljni z lepo turo, celo z nevihto smo se sprijaznili. Moramo pač doživeti vse, kar nas lahko doleti v takih višinah.

Naslednji dan smo šli nad kočo, preko pašnika, kjer je bilo vse polno krav, proti ledeniku Tirolerferner in po njem do sedla Tirolerscharte. Tu smo vstopili v skalovje Tirolerkopfa (3095 m) in kmalu prišli na južni greben, ki je bil nekoliko manj krušljiv. Od tod je bil zelo lep razgled. Z vrha smo sestopili po severni steni, ki pa ni nič podobna našim severnim stenam, in se vrnili po ledeniku Jamtalferner na sedlo, kjer smo prej pustili nahrabtnike. Tu nas je spet dobila nevihta in smo vedrili pod skalami kaki dve uri. Poslovili smo se in sama z Binetom sva se vrnila v kočo.

Vsaj eno turo sva hotela napraviti še iz te koče kljub muhastemu vremenu. Odločila sva se naslednje jutro za zapadni greben Dreiländerspitza (3198 m). Tudi na ta vrh so šle tistega dne cele karavane. Da ne bi vodniki mislili, da hodiva po njihovih sledeh, sva kar kmalu zavila proti grebenu. Smejala sva se, ko sva vstopila nanj, saj je bil pravi grušč. No, kmalu je postal nekoliko težji. Srečala sva eno navezo, ki se je vračala zaradi ledu, ki ga je treba prelezati.

Grosser Litzner s severozapadne strani

Ko sva prišla višč, sva res zagledala majhen snegec, ki pa sva ga prav lahko obšla levo po lepi peščeni polički. Zaradi plati in skokov doseže greben ponekod III. težavnostno stopnjo. Preplezala sva ga nenavezana in ujela karavano, ki je ravno vstopila na greben pod vrhom, kjer drži pot. Prehitela sva jo in hitro prišla na vrh, ki je najdrznejši od vseh, kar jih je na tej strani. Samo Litzner ga morda prekaša. Kar hitro sva bila z vrha na sedlu Ochsenscharte in, da ne bi bila prehitro v koči, sva šla še na jugovzhodni greben Ochsenkopfa. Tudi tu se nama je pridružil nek Nemec. Šli smo vseskozi nenevezani, ker je greben lahek, čeprav ponekod precej oster. Z druge strani sega ledenik Tirolerferner prav do vrha in po njem smo se

Na zapadnem Fermuntskem ledeniku

spustili in bili kar kmalu v koči, nekoliko mokri, ker je ves čas snežilo, niže pa deževalo.

Sedaj nama je bilo dovolj vzhodnega dela. Samo Grosser Litzner (3109 m) in Seehorn (3211 m) še, pa bo obdelana Silvretta. Skupaj z dvema Nemcema iz Kôlna smo se spustili v Madlenerhaus in smo tu nekaj časa vedrili, ker se je vreme zelo poslabšalo, potem pa v dveh urah in pol prišli v kočo Saarbrückner Hütte (2538 m) pod Litznerjevo skupino. Na tej strani je bila pot še lepša. Flora je še bolj bujna, bistri potočki lepšajo planino Tschiffanellaalpe, lepo poraslo s travo in evetjem. Tu sem videla tudi polno rumenega encijana, ki ga drugod ni bilo videti. Od koče je lep pogled na spodnje Fermuntsko jezero s hidrocentralo in vzhodni konec Montafonske doline, kamor drži visokoalpska cesta. Vreme pa nam ni bilo naklonjeno. Ves naslednji dan smo morali čakati, ves čas je deževalo.

Naslednje jutro pa je bilo zopet lepo in krenili smo po ledeniku Litznerferner in se na sedlu Litznersattel obrnili na desno proti vrhu. Pred vstopom v vzhodno steno smo morali obiti majhen stolp, ki ga imenujejo prednji vrh. Ta prečnica je bila še najtežja, ker je bila skala vsa poledenela. Vstopili smo v smer nemških plezalcev Hessja in Purtschellerja. Pet nas je bilo, v drugi navzci so bili trije, zato smo tudi bolj počasi napredovali, čeprav smer ni bila tako težka, kot smo

Mali in Veliki Piz Buin

pričakovali. Klinov nismo zabijali, bilo pa jih je nekaj starih v smeri. Vodnik za plezalce res ni potreben, sicer pa moramo upoštevati, da je to ledeniški predel in se razmere hitro spreminja. Poti po ledenikih je nemogoče markirati, sicer pa so tudi v skalovitem svetu zelo slabe markacije, navadno le kaki možici. Tudi s tega vrha smo imeli lep razgled. Tu se že končuje visoki del Silvrette in so dalje le še nižji vrhovi in grebeni. Sestop po Sommovi smeri ni bil nič lažji. Počasi smo se spuščali po zapadni steni in prišli do strmega skoka, ob katerem smo se spustili 15 metrov ob vrvi. S sedelca med Litznerjem in Seehornom smo vstopili na greben Seehorna in kar kmalu prišli na vrh, saj je greben zelo lahek. Od tod nekoliko po zapadnem grebenu, potem pa na strmo snežišče in kar hitro smo se pripeljali ob cepinah na vznožje, prekoračili švicarsko mejo in spet stopili v Saarbrückner Hütte. S tem sva obdelala, kar sva nameravala. Spoznala sva Silvretto, ledeniško pogorje, ki deli retoromansko in nemško govoreče prebivalstvo. Nekdaj so tudi na avstrijski strani govorili retoromansko. Ostanki se vidijo v imenih vrhov, prelazov in planin, kot so Piz Buin, Fuorcla del Confin, Tschiffanellaalpe, La Cudéra in drugi ter ime Silvretta. Ledenike imenujejo tu Ferner. Bielerhöhe (2021 m) pa je razvodnica med vodovjem, ki teče v Sverno morje in v Črno morje. Tu teče proti Montafonski dolini skozi Grosser Fermunt reka Ill, skozi Kleiner Fermunt proti Paznaunski dolini pa Trisanna, ki se pri Landecku izliva v Inn.

Ko sva se vračala proti Madlenerhausu in naprej proti Galtüru, sva se poslavljala od vsakega vrha, ki se nama je pokazal izza bližnjih grebenov. Vzljubila sva Silvretto, ko sva jo spoznala. Prelepe

skupine vrhov, ogromni ledeniki, slikovite doline in planine z bistrimi vodami so se nama vtisnile v spomin. Občudovala sva, kako so Avstriji izkoristili vodo za svoje hidrocentrale, saj so prav iz vsake doline, po kateri priteče voda izpod ledenikov, napeljali cevovode, ki se vsi združijo v spodnjem jezaru Fermuntstausee (1743 m).

Hotela sva vsaj nekoliko spoznati še skupino Wilder Kaiser nad Kufsteinom. Z denarjem sva bila res že bolj pri kraju, vendar bo še za kake tri dni, če bova imela popust kakor v Silvretti. Šla sva iz Kufstina po dolini Kaisertal med pogorjem Zahmer Kaiser in Wilder Kaiser. Že od daleč sva videla, da je zadnji res vreden svojega imena »divji cesar«. Pot se je vlekla precej položno, potem pa za naju čisto nepričakovano začela izgubljati na višini. Pripeljala naju je do vode, mimo koč Hinterbärenbad in Kaisertalhütte in po petih urah naporne hoje v kočo na sedlu Stripsenjoch. Prevzele so naju mogočne stene Totenkirchla, Fleischbanka in Predigtstuhla. Odločila sva se za nekaj smeri v Totenkirchlu in morda kako v Fleischbanku. Vsi načrti pa so nama padli v vodo, ko so nama dejali, da Jugoslovani v tej koči nimajo popusta. Vsa jeza ni nič pomagala. Z denarjem, ki sva ga imela, sva lahko plačala prenočišče samo za eno noč. Drugo jutro pa sva si samo še nekoliko ogledala strme stene, kar so nama dopuščale goste megle, in se vrnila v dolino.

Morda je prav ta čudna smola kriva, da nama je Wilder Kaiser pustil le motne vtise, tem lepše in trajnejšč pa Silvretta s svojo slikovitostjo.

SEZNAM ZA I. ŽREBANJE (NOVEMBER 1956) NA BLOKE PO 100.— DIN ZA GRADNJO DOMA »ZLATOROG«

Zap. št.	Planinska postojanka	Stev. dni	Čas
1.	Po izbiri	14	po izbiri
2.	Dom na Komni	10	po izbiri
3.	Dom pri Treh kraljih	10	po izbiri poleti
4.	Ruška koča	8	po izbiri razen julij, avgust
5.	Ribnška koča na Pohorju	7	po izbiri
6.	Mozirska koča na Golteh	7	pred ali po sezoni
7.	Erijavčeva koča na Vršiču	7	v marcu
8.	Dom pod Tovstim vrhom	7	do 15. junija
9.	Tončov dom na Lisce	7	v vsakem letnem času
10.	Dom na Ljubniku	7	v vsakem letnem času
11.	Dom na Mrzlici	7	v vsakem letnem času
12.	Koča na Kalu	7	v vsakem letnem času
13.	Dom na Smohorju	7	do 30. junija
14.	Koča pri izviru Soče	7	v juniju
15.	Koča na Pesku	7	v vsakem letnem času
16.	Kocbekov dom na Korošici	7	po izbiri
17.	Plan. koča Pristava v Javor. rovtu	7	po izbiri
18.	Pošstarska koča na Vršiču	6	v letni sezoni
19.	Dom pod Storžičem	6	v letni sezoni
20.	Koča na Jermanovih vratih	6	v letni sezoni
21.	Dom na Kravcu	5	v zimski sezoni
22.	Dom na Kravcu	5	v letni sezoni
23.	Aljažev dom v Vratih	5	1. V. — 30. VI.
24.	Dom pod Veliko Kopom	5	v letni sezoni
25.	Vojkova koča na Nanosu	5	v letni sezoni
26.	Dom na Veliki planini	3	po 15. januarju
27.	Koča na Sv. gori	2	po izbiri

L. Višarski:

KANALSKA DOLINA

(Napisano za koroško številko)

Ce govorimo o Kanalski dolini, mislimo pri tem na približno 25 km dolgo gorsko zarezo, ki se razteza od Vrat, zapadno od Podkloštra pa do Pontabjija, to je do stare avstrijsko-italijanske državne meje. Geomorfološka značilnost te doline je namreč, da ne tvori — kakor n. pr. Ziljska ali Dravska dolina — podlage za razvoj kakega enotnega vodotoka, marveč je gorska zareza, ki loči Karnske od Julijskih Alp — torej dve pogorji, ki sta že po svojem geološkem sestavu dokaj različni. Medtem ko sestojte Julijskie Alpe pretežno iz triadnega apnenca, predstavljajo Karnske Alpe pravi mozaik raznovrstnih kamenin. Geološke formacije starega zemeljskega veka (silur, devon, karbon, perm) so tu pomešane z raznimi konglomerati, skladi eruptivnega značaja in sloji iz srednjega zemeljskega veka brez pravega zaporedja, kakor smo ga vajoni videti drugod v koroškem alpskem svetu. Ta geološki mozaik pa ima tudi svoj zunanji izraz v dokaj značilni vegetaciji Karnskih Alp. Gosti gozdni kompleksi in razprostrane senožeti, porasle z žlahtno alpsko travo, so često tu v neposredni sosedstvi čisto skalnatih gorskih predelov.¹

Kot nadaljnjo posebnost Kanalske doline bi bilo tudi omeniti, da ravno v tej dolini — in to zahodno od vasi Žabnice, v nadmorski višini 817 m, na tromeji slovanstva, germanstva in romanstva — leži razvodje med Jadranškim in Črnim morjem. Gorski potocič, ki ima svoj izvirek visoko pod Višarsko planino in ki se po pritoku v dolino vzhodno od Žabnic združuje s potokom, ki priteka iz Vrtnjega loga, teče proti vzhodu in se izliva pod Trbižem v Ziljico — naprej v Ziljo in Dravo. Na drugi strani pa teče potok Vilca,² ki izvira severozapadno od Žabnic in se kasneje pretvori v Belo, proti západu in se izliva v Tilment.

*

Kanalska dolina pa je zanimiva ne samo v zemljepisnem marveč tudi v narodnostenem in zgodovinskem pogledu, ker je od nekdaj tvorila pomembno prometno žilo med Beneško ravnino in Podonavjem. Že stari Rimljani so po podjarmiljenju Ilirov in Keltov, ki so prebivali v teh alpskih predelih, zgradili cesto čez Pontebo po Kanalski dolini v Beljak in preko Krive Vrbe v rimske mesto Virunum. Tam, kjer stoji danes vas Žabnice v Kanalski dolini, so Rimljani izgradili tudi utrjeno naselbino Larix. O tem pričajo številne starinske izkopanine ter najdbe starih rimskeh novcev iz dobe rimskega cesarjev od Avgusta do Konstatina, pa tudi še iz dobe začetka 5. stoletja po našem štetju v Žabnicah in Trbižu.³

Slovenci so se doselili v Kanalsko dolino v 6. stoletju in ker so bili živinorejci, so posedeli tiste predele v dolini, ki so najbolj ustreznali njihovi živinorejci. Ni čuda, da so zaradi tega nastale najstarejše slovenske naselbine v Kanalski dolini ravno tam, kjer so danes vasi: Žabnice — nastale iz stare rimske naselbine Larix — ter Ovčja ves in Ukve, ker so jim bližnji širni planinski predeli in senožeti pod Višarjami, v Zajzeri ter Vrtnjem logu in Ukovski planini nudili zadostne poletne in zimske hrane za črede ovac in koz. Te tri naselbine so si tudi drugače po svoji legi zelo blizu.

¹ A. Melik: Slov. alpski Svet, Ljubljana 1954, str. 133—135, 343—348.

V. Paschinger: Das Kanaltal (Zeitschrift des deutschen und österreichischen Alpenvereines, Stuttgart 1937, str. 256—259).

² Vilca (tudi Filca) je na kartah pogosto naznačena kot Bela (nem. Fella); to je pa napačno, ker se Vilca spremeni v Belo Šele po združitvi s potokom, ki priteka iz Zajzera. Ločiti pa je to — žabniško — Vilco od ukovske Vilce, ki tvori pritok Ukve v ukovski planini. Na italijskih kartah je žabniška Vilca danes označena s Torrente Fella, ukovska pa z Rio Filza — dolina, po kateri teče pa z Valle Filza.

³ Marinelli-Gortani: Guida della Carnia e del Canal del Ferro. Tolmezzo 1924/25, str. 335.

Četrta staroslovenska naselbina v Kanalski dolini, nekoliko oddaljena od navedenih treh, je zrasla na mestu sedanje Lipalje vesi (ljudstvo jo imenuje Djepalja ves). Tudi tu so na severnem pobočju Julijskih Alp obširni planinski predeli, primerni za živinorejo, in se še danes tamkaj nahaja razprostrana »djepuška planina«.⁴

Zato so bamberški škoftje, ki so l. 1006 postali zemljški gospodje Kanalske doline, ustanovili prve dve župniji v Kanalski dolini ravno v Žabnicah (za vasi Žabnice, Ukve in Ovčjo ves) ter v Lipalji vesi.⁵

V nameri, da se izkoristijo rudna bogastva ter vodne sile in z lesom bogati gozdovi Kanalske doline, so Bamberžani začeli pospeševati razvoj rudarstva in železne industrije (fužinarstva) v tej dolini. Močnejše vodne sile v okolini poznejših naselbin Trbiža, Naborjeti ter Pontablja v zvezi z rudnim bogastvom v bližnjem Rablju pa so povzročile, da so se ravno na mestu teh treh naselbin začele graditi fužine ter razvijati železarska industrija, obenem pa tudi ustanavljati in širiti nova naselja — ter s tem ustvarjati tujerodna otočja na do tedaj čisto slovenskem ozemlju.

Ker namreč domači slovenski prebivalci kot živinorejci in pastirji še niso bili večji rudarstva in zaposlitve v železarski industriji, so bili Bamberžani prisiljeni poklicati v dolino rudarstva in industrijskih poslov večje so-sedne Italijane (Furlane). Tako so nastale in se širile naselbine tujega, ne-slovenskega narodnega elementa: Trbiž,⁶ Naborjet in Pontabelj. Promet z bližnjo bogato Benečijo pa je postal zmiraj bolj in bolj živ in rentabilen, tako da je v dolini zavladalo precejšnje blagostanje. To je bila tudi doba, ko je naselbina Naborjet dobila značilno ime *Buonborghetto*.

Vendar italijanski (furlanski) element v industrijskih krajih Trbižu, Naborjetu in Pontablju ni mogel dolgo prevladovati. Da bi povečali produkcijo, so namreč Bamberžani priselili v te naselbine zmerom več Nemcev, ki so končno italijanski (furlanski) element proti koncu srednjega veka popolnoma izrinili iz doline. Periodo cvetoče industrije in živega prometa z bogato Benečijo pod Bamberžani sta začasno prekinila le dva kratkotrajna vdora Turkov v mirno in cvetočo dolinico — in to v l. 1478 in l. 1492. Trbiž je bil tedaj popolnoma izropan in požgan, a se je kmalu zopet opomogel.

Ko so se Bamberžani v l. 1675 odnosno v l. 1759 morali popolnoma odreči svojim pravicam na Koroškem v korist Habsburžanov, so za Kanalsko dolino nastopili slabši časi. Visoki davki in pogoste vojne so škodljivo vplivale na razvoj takrat cvetočega gospodarstva. Mirne karavane, natovorjene z blagom, ki so pod Bamberžani oživljale glavno cesto skozi Kanalsko dolino, so pričeli bolj in bolj nadomeščati neproduktivni vojaški transporti. To je bila tudi doba, v kateri se je dotedanje ime za Naborjet *Buonborghetto* spremenilo v *Malborghetto* (nem. Malborghet, sl. Naborjet). V Napoleonovi dobi, v letih 1797, 1809 in 1813, pa so se v Kanalski dolini pri Naborjetu ter okrog Žabnic in Trbižu bili vroči boji med Francozji in Avstrijo, kar je tamošnjemu prebivalstvu ponovno povzročilo ogromno škodo.⁷

Vojna pohoda Avstrije proti Italiji v l. 1859 in l. 1866 sicer nista prizadela prebivalstvu kakega hujšega udarca ali naraščajoči splošni napredek

⁴ Primerjaj M. Kos: Slovenska naselitev na Koroškem (Geografski vestnik, Ljubljana 1932, str. 126). Op. ur.: Prim. tudi Depalo vas pri Domžalah, privednik depuski.

⁵ B. Grafenauer: Kanalska dolina (Etnografski razvoj), Ljubljana 1946.

⁶ Tako v literaturi kot med ljudstvom v Kanalski dolini je močno razširjeno mnenje, da je krajevno ime Trbiž (nem. Tarvis, italij. Tarvisio) italijanskega izvora; to ime da je treba izvajati od križiščne lego odnosno razpotne vloge (tre vie) Trbiža, ali da so ga prinesli tjakaj italijanski kolonizatorji iz Trevisa.

A. Melik pa je dokazal, da je krajevno ime Trbiž slovenskega izvora in da je nastalo s prenosom imena potoka Trebiža ali Traviža na naselje Trbiž; ime potoka se je sicer sčasoma pozabilo in spremenilo v Vrtnjilogske potok (nem. Bartolach, italij. Rio Bartolo), je pa še ostalo ohranjeno v imenu zemljškega področja Čeztraviža, ki leži med Žabnicami in Trbižem. (A. Melik: Sl. alpski Svet, 1954, sl. 363). Značilno je, da podpirajo Melikovo mnenje tudi pomembni italijanski avtorji (Marinelli-Gortani: Guida della Carnia e del Canal del Ferro, Tolmezzo 1924/25, str. 34).

⁷ Spomeniki o teh bojih so še danes dobro ohranjeni: Pri Naborjetu, na Trbižu in Predillu ter severno od Žabnic; oni na Predillu je sedaj na našem ozemlju.

industrije in zgraditev železnice Beljak-Pontabelj ter Ponteba-Videm sta povzročila, da so kladiva v fužinah Kanalske doline popolnoma obmolknila.⁸

Obdobje cvetočega gospodarstva, kot je vladalo pod Bamberžani, se nikdar več ni povrnilo v dolino. Trbiž se je sicer pozneje zopet nekoliko opomogel zaradi svoje zemljepisne lege kot važno železniško in prometno križišče, ali starega blagostanja ni več dosegel. Tudi Pontabelj, ki je po zgodovinskih virih šele v 17. stoletju postal popolnoma nemški, se je zaradi svojega obmejnega položaja med dvema velikima državama — Avstrije in Italije — zopet znašel in svoje gospodarsko stanje izboljšal. V Naborjetu pa pričajo le še mogočni zidovi nekaterih starih stavb ter nagrobní spomeniki nekdajnih bogatih lastnikov fužin, da je Naborjet živel nekoč v dokaj boljših okoliščinah.⁹

Kakor izhaja iz gornjih izvajanj, so se torej narodnostne razmere, kakršne so obstajale v Kanalski dolini l. 1919, ko je le-ta po mirovni pogodbi pripadla Italiji, oblikovale že pod Bamberžani in se vse do l. 1919 več niso spremenile.

Kot popolnoma slovenske so po zanesljivih virih veljale kmečke občine Žabnice, Ukve (z Ovčjo vesjo) ter Lipalja ves — kot nemški z dokaj močno slovensko manjšino pa občini Trbiž (z Rabljem in še nekaterimi manjšimi vasmi in zaselki) ter Naborjet. Kot občina s popolnoma nemškim prebivalstvom pa se je štel le Pontabelj. Italijanov-domačinov do prve svetovne vojne v Kanalski dolini sploh ni bilo in šele v desetletju med 1900—1910 se jih je naselilo nekaj sto v zvezi z rastočo lesno trgovino; pa tudi ti so ohranili italijansko državljanstvo.

Kakor so poprej avstrijske oblasti v Kanalski dolini vzdrževale samo nemške ali kvečjemu utrakovistične šole, so tudi Italijani po prevzemu oblasti v tej dolini uvedli čisto italijansko šolstvo ter tudi sicer storili vse, da se dolina čimprej poitalijanči. Na Trbižu, ki je prevzel vlogo važne italijanske obmejne postojanke, se je ta spremembra — vsaj na zunaj — že najbolj poznala, medtem ko se drugod — posebno po vseh s kmečkim prebivalstvom — tudi po l. 1919 ni mnogo spremenilo, razen da so vsi javni nameščenci tudi tamkaj bili italijanske narodnosti. Da bi svojo posest v Kanalski dolini tudi narodnostno utrdil, je Mussolini l. 1939 sklenil s Hitlerjem znani sporazum o preselitvi nemškega prebivalstva na Južnem Tirolskem in v Kanalski dolini v Nemčijo (Avstrijo). Po tej pogodbi so mogli optirati za Nemčijo vsi prebivalci neitalijanske narodnosti, ki so bili l. 1918 avstrijski državljanji.¹⁰

Pretečni del nemškega prebivalstva Kanalske doline (po nemških poročilih 90 %) je glasoval za vrnitev v Nemčijo. Od slovenskih družin pa se je priglasilo le neznatno število za preselitev v Nemčijo — in še to le pod vplivom brezvestne in nasilne hitlerjanske propagande in v iskreni želji, da se lahko samo na ta način reši nasilnem fašističnega režima. Na domove, ki so se na ta način izpraznili, je Italijanska oblast naslila Italijane, po večini Furlane, tako da se je v Kanalski dolini po vseh teh peripetijah in zmešnjavah v narodnostnem pogledu izkristalizirala končno naslednja slika: Trbiž, Naborjet in Pontabelj, kjer se je nemško prebivalstvo večinoma izselilo, imajo danes italijansko večino; v ostalih krajih Kanalske doline, ki so ohranili kmečko obeležje, pa se je dosedanja neznatna italijanska manjšina v večji ali manjši meri okreplila.¹¹

⁸ Zelenica Beljak-Trbiž-Pontabelj je bila zgrajena v l. 1873—1879, Ponteba-Videm pa je stekla l. 1875.

⁹ Med najpomembnejše stare stavbe v Naborjetu spada benečanska palača iz 16. stol., ki stoji nasproti cerkvi in je služila nazadnje kot hotel. — V farni cerkvi in na pokopališču pred cerkvijo pa se še danes vidijo stari nagrobní spomeniki zadnjih lastnikov fužin v Naborjetu iz rodbin: Jesse, Ressman, pl. Canal, pl. Strahl itd., ki so pomrli v 19. stoletju.

¹⁰ B. Grafenauer: Kanalska dolina (Etnografski razvoj), Ljubljana 1946.

¹¹ Po nemških podatkih se je do l. IV. 1940 izselilo 700 prebivalcev. Po tem datumu se je izselitev sicer še nadaljevala, a se ni končala, ker je precejšnje število optantom še med vojno svojo opcijo umaknilo. Po vojni pa so Italijansko oblasti ob analogni uporabi pariskega sporazuma, sklenjenega med Avstrijo in Italijo glede Južnega Tirola, priznale tudi nekaterim optantom iz Kanalske doline reopcijsko pravico. Vse prošnje za

V ozki Kanalski dolini je razmeroma le malo prostora za poljedelstvo. Kljub skrbni obdelavi poljski pridelki — razen krompirja¹² in zelja — ne zadostujejo za prehrano domačega prebivalstva. Pšenica že zaradi hladnega podnebja ne uspeva — pač pa ječmen in mestoma tudi rž. Koruza uspeva le v sončnih legah in v suhih letih; sadja skoraj ni. Zato so se Slovenci-domačini od nekdaj ukvarjali z živinorejo. Gojili so predvsem drobnico (ovce in koze), za katero so obsežne senožeti in razprostrane planine nudile vselej zadost žlahtne in zdrave hrane. V novejši dobi pa so kmetje-ovčerejci skoraj že popolnoma prešli na rejo goveje živine — tako da rod troparjev¹³ polagoma izumira.

Še pred kakimi sedemdesetimi leti in preden je stekla železnica in se razvila lesna trgovina, so Slovenci-domačini v Kanalski dolini živelii zelo preprosto. Poleg mleka so tvorili krompir, polenta in črni rženi kruh njihovo vsakdanjo hrano; pa tudi rženega kruha je večkrat primanjkovalo. Ženske so se oblačile v »šlabanke« in široke »čiklje« iz preprostega blaga, a moški v »ras« —obleko, stkanlo iz domačega barvanega platna. Otroci so hodili v cokljah v šolo. Slovenskih šol niso nikdar poznali — le v cerkvi so slišali domačo besedo. Kljub temu je slovenski živelj Kanalske doline ostal telesno in duševno zdrav. Bebev ali telesnih poahljencev v dolini skoraj ni najti. Nareče, ki se ga poslužujejo Slovenci Kanalske doline, je najbolj sorodno onemu, ki je v rabi okrog Kranjske gore in Rateč, samo da je nekoliko bolj pomešano z nemškimi besedami. Kljub stalnemu zapostavljanju in pre-ganjanju so kanalski Slovenci ostali zvesti tudi starim udomačenim narodnim šegam in običajem. Celo hudi udarci prve svetovne vojne, ko je bila Kanalska dolina evakuirana in deloma porušena ter neprestani škodljivi in razdiralni tuji vplivi z vzhoda in zahoda, ki so takoj sledili dobi prve svetovne vojne, niso mogli strelj jedro narodnostnega značaja tega nesrečnega, trdoživega ljudstva.

Gmočno stanje Slovencev-domačinov iz Kanalske doline se je pričelo zopet boljšati šele z razvojem lesne trgovine v preteklih zadnjih desetletjih. Lastnik obširnih in bogatih gozdovnih kompleksov te doline je sicer verski zaklad, toda kmetje-domačini imajo na teh gozdovih svoje stare gozdne (ser-

povratek pa še niso rešene. Zaradi tega ne razpolagamo z natančnimi in celotnimi podatki o končnem izidu plebiscita v Kanalski dolini.

Kar se posebci tice slovenskih vasi v Kanalski dolini, je po najnovejših ugotovitvah, ki so precej natančne in zanesljive, posestno stanje in narodnostno razmerje tamkaj naslednje:

Z a b n i c e : Imajo domačini 132 posestev (domačij), priseljenici (po večini Furlani) pa 26. Prebivalstvo: 70% domačinov, 30% priseljencev.

U k v e : V domačih rokah 86 domačij, v rokah priseljencev 24. Prebivalstvo: 67% domačinov, 33% priseljencev.

O včja v e s : Domačini 27 domačij, priseljenici 21. Prebivalstvo: 36% domačinov, 64% priseljencev. Večino, ki jo imajo priseljenici, je pripisati okolnosti, da se je iz Ovjčje ves izseljilo tudi precej kmečkega življa; mimo tega so priseljenici, med katerimi je dokaj mobilnih prebivalcev, bogatejši z naraščajem.

L i p a l j a v e s : V domačih rokah 47 posestev, v rokah priseljencev 15. Prebivalstvo: 29% domačinov, 71% priseljenecv. Ta neskladnost je nastala zato, ker mnogo optantov ob izseljavi ni prodalo zavodu Ente nazionale per le tre Venezie svoja posestva v tistem upanju, da se morebiti še povrnijo. Neprodane hiše so vzeli priseljenici v najem; oni tudi obdelujejo pripadajoča zemljišča.

Pripominjamamo, da smo pri navedbi gornjih števil šteli tista posestva, ki jih Ente še ni razprodala med priseljeniška posestva, ker Ente v zadnjem času dosledno prodaja nepremičnine le priselencem.

Za primer naj bodo tu navedeni še podatki iz vasi Lužice, ki so veljale od nekdaj za nemško vas, spadajočo k občini Naborjet.

L u ž i c e : Domačini 13 posestev, priseljenici 19. Prebivalstvo: 18% domačinov, 82% priseljenecv. — Znano mineralno zdravilišče v Lužicah danes ne obratuje, ker so napeljave mineralne vode popolnoma izrabljene in potrebe obnovite. Nekdanja zdravilišča hotela Oman in Kovač sta v drugih rokah; lastnik prvega je Seminario Arcivescovile di Udine, lastnik drugega Provinzia di Gorizia.

¹² Krompir imenujejo v Zabnicah hruske, v Ovjčji ves pa zemljice. (Primerjal članek: V Kanalski dolini — med brati, ki bodo ostali onstran meje — »Tovariš«, Ljubljana 1947, št. 36.)

¹³ Ljudstvo v Kanalski dolini dosledno imenuje kmete, ki gojijo trope drobne živine, troparje — tistim med njimi, ki imajo svoja domovališča v bližini gozda, pa daje večkrat omalovaževalni vzdevek smrlinjarji, hoteč s tem poudariti, da so manj civilizirani kot prebivalci v strnjem naselju.

vitutne) pravice, ki jim dovoljujejo izsekavati vsako leto določene količine lesa — za kurivo in gradnjo. Ker so ti upravičenci del tega lesa lahko odprodajali, so si precej opomogli. Fašistični režim pa jim je te pravice hotel kratiti, s čimer bi bil domačemu prebivalstvu prizadet najhujši gospodarski udarec. Po daljši borbi se je kmetom vendarle posrečilo doseči, da so se njihove pravice reducirale le za 25%. Šele povojna De Gasperijeva vlada jim je zopet dovolila uživanje starih gozdnih pravic v prejšnjem obsegu.

*

Kanalska dolina je bila do prve svetovne vojne v gospodarskem pogledu usmerjena proti vzhodu — Beljaku in Celovcu. Z zasedbo doline po Italijanih pa so se stare tradicionalne vezi s Koroško morale pretrgati, kar je za tamnošnje ljudstvo pomenilo hudo razočaranje; le nerado in s težkimi žrtvami se je preusmerilo proti zahodu — proti Vidmu. Prometno središče doline je ostal slej ko prej Trbiž, preko katerega teče glavna železniška in cestna prometna žila Beljak-Ponteba; s Trbiža pa drži železnica preko Bele peči tudi proti Jesenicam¹⁴ ter cesta v Rabelj in čez Predil v Soško dolino. Zaradi olajšav v obmejnem prometu, dogovorjenih med Italijo in Avstrijo po drugi svetovni vojni, je Trbiž v trgovskem pogledu precej pridobil. Blagovna izmenjava med Italijo in Avstrijo pa je tudi drugače na državni meji pri Trbižu zelo živahna in se odvija ne samo po železnicu, marveč tudi z motoriziranimi vozili po cesti, s čimer je železniška proga precej razbremenjena. Kljub temu se italijanski gospodarski krogi v zadnjem času resno ukvarjajo z načrtom, da bi se zapadno od Pontebe zgradil skozi Karnske Alpe železniški predor, ki bi vezal dolino Canal del Ferro — kakor imenujejo Italijani podaljšek Kanalske doline zapadno od Pontebe — z Ziljsko dolino, da bi na ta način pontebansko železniško progo, ki so jo Italijani že po prvi svetovni vojni elektrificirali, vsaj deloma razbremenili.

*

Pa tudi tuijski promet se je v zadnjih letih v Kanalski dolini močno povečal in to deloma zaradi olajšav v obmejnem prometu med Avstrijo in Italijo, deloma pa tudi zaradi tega, ker je na osnovi zadnje mirovne pogodbe Italija izgubila Soško in Vipavsko dolino ter ozemlje do Postojne, kamor so poprej Tržačani in Goričani hodili na letovanje. To je imelo namreč za posledico, da so se letoviščarji, pa tudi ljubitelji gora iz Trsta in Gorice začeli zmerom bolj in bolj zatekat v Kanalsko dolino, ki jim je že po svoji zemljepisni legi sedaj najbolj pri rokah. To velja tudi za ljubitelje zimskega športa, ki najdejo v Kanalski dolini okrog Trbiža in Žabnic ter v Zajzeri odlična smučišča.

*

Najbolj znani in obče priljubljeni izletniški točki v Kanalski dolini sta: Višarje 1702 m (Luschariberg, Monte Santo di Lussari) in dolina Zajzere. Koliko lepih spominov, koliko vzvišenega hrepenenja zbujata ti dve imeni v duši tistega, ki je kdaj užival njiju čare. Na Višarje¹⁵ drži več poti. Najbližja (2 ure) drži naravnost iz Žabnice,¹⁶ te prelepse vasi, ki jo italijanski geograf Giov. Marinelli imenuje un discreto villaggio sloveno.¹⁷ Takoj južno od te vasi se vzpenja strma pot po senožetih Osojnice in skozi lepe smrekove gozdove proti Višarjam. Tik pod vrhom, na tako imenovani Limavci, se tej poti pridružuje še bolj strma pot, ki drži iz bližnje Ovčje vesi ali Učeje vesi na Višarje. Druga, nekoliko daljša (3 ure), toda bolj položna — tako imenovana romarska — pot zavije isto tako iz Žabnic proti jugovhodu do zaselka Zamline ter nato skozi Višarski »graben« na Vi-

¹⁴ Železnica Ljubljana—Jesenice—Trbiž je stekla l. 1870.

¹⁵ Fr. Kočbek: Na Sv. Višarje. (Plan. Vestnik 1896, str. 173.) — A. Knafelc: Na Višarje pozimi. (Plan. Vestnik, 1905, str. 44.) — H. Tuma: V Višarskih Glavah. (Plan. Vestnik 1911, str. 6.)

¹⁶ Italijani imenujejo Žabnice Camporosso — Rdeče polje, in to v spomin na krvavi poraz, ki so ga baje tu doživelii l. 1868 čete Benečanov, ki so prodirale proti vzhodu.

¹⁷ Primerjal L. Zoržut: Pri koroških Slovencih v Kanalski dolini (Koledar Družbe sv. Mohorja za l. 1954, Celje 1953, str. 171).

šarsko planino (1581 m); tu se čez poletje pasejo ovce in goveja živina iz Žabnic; tu je tudi gostilna, odprta od zgodnje spomladi do pozne jeseni. Na Višarski planini se združujejo z omenjeno romarsko potjo še dve drugi poti: Pot, ki drži iz Rablja čez Mrzlo vodo, ter pot iz Trbiža čez Breznik (1289 m) in Florjanko (1646 m), a ki je najdaljsa (4 ure), toda jo v zadnjem času dokaj malo uporablajo turisti, ker so Italijani pred nekaj leti speljali s Trbiža na vrh Breznika vzpenjačo (teleferica), katere se izletniki na svoji poti s Trbiža na Višarje poslužujejo. V tej zvezi je vredno omeniti, da so se tako romarji kot turisti, ki so svojčas prihajali iz Kranjske na Višarje, posluževali na svoji poti najprej železnice na progi Jesenice-Trbiž, nato pa se podali peš skozi Trbiž po cesti, ki drži proti zahodu, na pol poti proti Žabnicam pri znamenju »Pri angelu¹⁸ pa zavili na poljsko pot na levo, ki zavije čez polja in travnike do Zamljin, kjer se le-ta združuje s prej omenjeno romarsko potjo iz Žabnic.

Od Višarske planine do vrha Višarje je le še pol ure hoda. Ob prihodu na vrh pa se odpira lep razgled na vse strani. Kdor prvič obiše Višarje, ubrano obmolkne in zastriži pod vtisom lepot, ki se mu tu razodeva. Ni čuda, da so se skozi stoletja zbirali romarji s Koroske, Kranjske in Primorske ravno na tem kraju. Ko se je začel razvijati turizem, so pa Višarje — poleg Zajzere — postale najpriljubnejša točka. V dobi pred prvo svetovno vojno, ko državne meje v Kanalski dolini še niso potekale tako kot danes, je po statističnih podatkih obiskalo Višarje vsako leto 50 000 do 60 000 ljudi.¹⁹ V poletnih mesecih tudi danes ne mine skoraj dneva, da ne bi skupina izletnikov iz Trsta, Gorice ali Avstrije obiskala tega kraja. Kot naslikane na velikem platnu se na severni strani vrste pred njihovimi očmi: Gorjanska planina (1695 m), Kapin (1734 m), Zahomska planina z lepo oblikovanim Vršičem (1816 m), Bistriška planina z masivnim Ojsternikom (2034 m), Starhand (1974 m), Poludnik (2002 m), Konjšica (1942 m), Lepi Vrh (1902 m), Kok (1946 m), Stabet (1630 m) ter prostrana Ukovška planina. Takož za temi planinami, a na severni strani Ziljske doline, se dviga koroški »Rigi« — mogočni Dobravec (2167 m) in čez ramena vseh teh vrhov gledajo glave tirolskih Dolomitov in Visokih Tur z Velikim Klekom (3797 m), ki se z Višarjem najlepše vidi ob zahajajočem sončnem svitu. Proti severovzhodu pa se nudi najlepši razgled po koroški deželiči tja do Osojskega in Vrbskega jezera.

Takož za hrbotom Višarje proti jugu se dviga v neposredni bližini pogorje Lovca 2079 m (Steinerer Jäger, Cima del Cacciatore), ki tvori stransko izletniško točko višarskih turistov in izletnikov; za njim pa se vrste velikani Julijskih Alp: Spik nad Policami ali Montaž 2754 m, tudi Poliški Spik ali Poliški Spiki ali Bojec imenovan (Montasch, Bramkofel, Jöf del Montasio), Veliki Nabojs 2315 m, Viš ali Višnja gora 2666 m (Wischberg, Jöf Faure), Gamsova mati 2522 m (Gams-

¹⁸ Po starem ljudskem izročilu naj bi bili Turki pri enem od svojih pohodov proti Trbižu pričeli prodirati še naprej proti zahodu; na cesti med Trbižem in Žabnicami pa naj bi se bili napadalcii nepričakovano ustavili in zopet vrnili na Trbiž. Kaj je Turke napotilo k povratku ravno na tem mestu, ni znano. Pobožna legenda ve povedati, da je mati božja z Višarjem poslala angela, ki je potegnil gorečo nit čez cesto in z njo odrezal glavo vsakemu Turku, ki je hotel naprej. Zaradi tega so prebivalci Žabnic iz hvaležnosti, da so se rešili grožnje nevarnosti turškega napada, postavili na mestu, kjer so se Turki ustavili, »angelu-rešitelju« znamenje (spomenik) na kamenitem stebru, ki še danes stoji in se to mestu imenuje »Pri angelu«. Na stebru spomenika, ki je visok 5–6 m, je vklesana letnica 1800, kar očvidno pomeni leto obnove spomenika, ker se na prvi pogled vidi, da je spomenik mnogo starejši, navedena letnica pa da je bila vklesana pozneje. Spomin na grožnji turški napad se je ohranil tudi v prezbititeriju višarske cerkve, kjer je bil do 1. 1915, ko je cerkev pogorela, vzdahn relief glave turškega vojaka-Janičarja; po obnovitvi cerkve se star relief ni več vzdral.

Pa tudi v samih Žabnicah je ostal spomin na grožnji turški napad živ vse do novejšega časa. Ce si namreč še pred kakim 40 leti poprašal staro ženico, ki je šla po vodo k vaškemu vodnjaku pod farno cerkvijo sv. Egidija, kam gre, ti je odgovorila: »K taifmanu. In če si dalje poizvedoval za vzrokom take označbe tega vodnjaka, si izvedel, da se stari ljudje še spominjajo, da je bila svojčas na tem vodnjaku v les vrezana glava turškega vojaka-tatara.

¹⁹ V. Paschinger: Das Kanaltal (Zeitschrift des deutschen und Österreichischen Alpenvereins, Stuttgart 1937, str. 263).

mutter) in drugi. Na zahodni strani Višarij vzbuja pozornost Poldnašnja Špica 2089 m (Mittagskofel, Jôf di Miezegnot ali di Mezzanotte) z Nebrio 1211 m, a na vzhodu: Karavanke, zgornja Savska dolina z Veliko Ponco 2274 m — prav posebno pa masivna glava starega našega znanca Mangrta (2648 m).

Prav redki so hribi, ki bi pri tako zmerni višini nudili tako lep in zanimiv krožni razgled kot ravno Višarje.

Vredno je omeniti, da je v načrtu napeljava druge vzpenjače, ki naj drži čisto do vrha Višarij. Pod Plazaom, t. j. takoj za železniško postajo Ovčja ves, naj bi bila začetna postaja te napeljave, ki utegne že prihodnje leto biti uresničena. Mnogo od svoje stare romantike bodo s tem izgubile Višarje.

Takoj v dolini zahodno od Višarij je znamenita Zajzera. Običajna pot v Zajzero drži iz Kanalske doline zahodno od Žabnic proti jugu skozi Ovčjo ves; z Višarij pa se tjakaj pride (3 ure) čez Škrbino (zahodno od Lovca) ter sedlo Prašnik (1486 m). Je to gorska dolina kotlinaste oblike, nekoliko odmaknjena od glavne Kanalske doline in je podobna naši Planici, ki jo pa daleč prekaša tako po svojih dimenzijah kot po svojih naravnih lepotah. A. Melik (Slovenski alpski Svet, Ljubljana 1954) pravi o njej: »Zajzera je zadnja od kočen, ki so od severne strani zajedene v Julijskih Alpe, toda po svojih prirodnih svojstvih ena najlepših, če ne sploh največičastnejša« (str. 301). »Zajzera s svojimi lepimi tratami, obilnimi iglastimi gozdji ter mogočnimi stenami visokih gorskih velikanov, z Višnjo goro 2666 m ter Poliškim Špikom 2754 m je eden najčudovitejših gorskih predelov, izhodišče za ture, vabliva za letno bivališče, pa tudi za zimske obiske« (str. 302). »Ta prekrasna kočna pod Špikom in Višem more vsekakor s Planico ter z Vrati tekmovali za prvenstvo najlepših visokogorskih pokrajin v južnih apneniških Alpah« (str. 355).

To, kar dela dolino Zajzere tako privlačno in mikavno, so gorski velikani, ki jo obkrožajo v amfiteatralni obliki z južne strani.²⁰ Tu se vrstijo kot orjaške kulise drug za drugim: Montaž, Veliki Nabojs, Mali Nabojs, Viš, Gamsova mati in drugi mogočneži Julijskih Alp — vsak dan novi, vsak dan očarjujoči.

(Dalje sledi)

STANE LUŠIN UMRL

Med planinci v Črnomlju in okolici je v ponedeljek 16. januarja t. l. bolestno odjeknila novica, da je nepričakovano umrl njihov zvesti član Stanko Lušin, večletni tajnik društva, dolgoletni član, ljubitelj gora in narave.

Pokojni Stane se je dne 12. januarja 1956 zjutraj z vlakom napotil iz Črnomlja v Semič z namenom, da nato pa še nadaljuje pot na Mirno goro, kjer je hotel kot gospodar postojanke in tajnik društva pregledati poslovanje planinskega doma in izvršiti letno inventuro.

Ko se je na železniški postaji v Semiču v jutranjem mraku napotil po bližnjici proti vasi Kot, je zaradi teme in nezavarovane poti padel čez dva metra globoko škarpo na kamnenje ter se pri padcu močno poškodoval oziroma dobil zlom v medenici in kolku. Ker ni mogel vstati, je klical na pomoč in so ga nato uslužbeni železniške postaje Semič odpravili s pomočjo zdravstvene službe v novomeško bolnišnico. Znanci in prijatelji, ki so ga v bolnišnici obiskali, niso niti najmanj slutili, da bo ponesrečenec tako hitro podlegel, saj jih je s svojo veselo naravo tolažil, da bo kaj kmalu spet zdrav in da bomo kmalu skupaj plesali na Mirni gori. Res ni kazalo, da bodo večje poškodbe imele posledice, vendar nesreča nikoli ne počiva in tako je dne 16. januarja ob 17. uri popoldne brez bolečin zaspal zaradi notranje krvavitve.

²⁰ Dr. Julius Kugy: Die Julischen Alpen im Bilde. Graz 1934.

Pokojni Stane Lušin je bil rojen 20. X. 1897 v Ljubljani, nato je svojo mladost preživel v Sodražici, kasneje pa se je vpisal na srednjo šolo v Ljubljani. Po dovršeni šoli se je vpisal na učiteljišče, kjer je sodeloval v naprednem gibanju. Ob znamenitem študentovskem štrajku leta 1914, na obletnico zadnjega ustoličenja koroških vojvod, je bil najvidnejši organizator tega štrajka ter bil zaradi tega tudi iz šole izključen. Med prvo svetovno vojno je bil v italijanskem ujetništvu, nato pa je nastopil službo pri Gozdnih upravi, kjer je delal do druge svetovne vojne. Pred drugo svetovno vojno je prišel v Belo krajino in nato med NOV delal kot aktivist pri Okrajnem odboru Semič. Po osvoboditvi je bil nekaj časa pri Lesnem industrijskem podjetju Novo mesto, nato pa več let stalni tajnik Okrajnega odbora Rdečega križa Črnomelj. Med tem je delal tudi kot tajnik Planinskega društva Črnomelj, kjer je bil tri leta zaporedoma izvoljen za tajnika društva. Bil je aktiven član društva in je prehodil nešteoto planinskih postojank, celotno Štajersko, Primorsko in ostale gorate kraje v Jugoslaviji. Ljubezen do planin ga je priklenila tudi v delovanje Planinskega društva Črnomelj, ki se je leta 1951 šele ustanovilo in bilo v razvoju, ko se mu je pokojni Stane pridružil. Delal je z voljo in veseljem in svoj prosti čas izkoristil za napredek planinstva v Beli krajini. Še posebej pa je sodeloval pri začetkih gradnje planinskega doma na Mirni gori, ki ga je pričelo graditi Planinsko društvo Črnomelj v letu 1953. Pokojni Stane je prvi postavil zasilno leseno zavetišče, ki je služilo pri kasnejši gradnji za bivanje delavcev in drugih, ki so bili zaposleni pri gradnji. Zato se to zavetišče še danes imenuje »Lušinovo zavetišče«. Poleg tajniških poslov je prevzel še funkcijo načelnika markacijskega odseka in gospodarja planinske postojanke na Mirni gori. Vsa pota, ki držijo iz vseh strani na Mirno goro, je lastnoročno markirala s pomočjo svoje zveste življenjske družice žene Julijane, ki ga je skoraj vsepovsod spremiljala in mu pomagala pri delu. Pri gradnji doma od leta 1953 do 1955 je vseskozi vodil vso administrativno in finančno poslovanje in so skozi njegove roke morali iti vsi dokumenti, ki so v zvezi z gradnjo planinskega doma.

Stanko Lušin pa ni bil samo marljiv planinec, marveč tudi zaveden član družbe, saj je bil stalen prostovoljen dajalec krvi in je v vsem času, od kar je pričel dajati svojo kri, dal čez 22 litrov lastne krvi za pomoč bolnikom.

Vsi, ki smo ga poznali, smo ga imeli radi in smo cenili njegovo delo, ki ga je tako nesebično posvečal razvoju planinstva v Beli krajini. Z njim smo zgubili velikega agitatorja in neutrudnega sodelavca planinstva. Njegovi načrti so bili še veliki, saj je v 58. letu starosti imel še namen napraviti pot po novi planinski transverzali, kakor tudi še naprej delati pri razširitvi planinskega doma na Mirni gori itd. Njegovi načrti so bili veliki in naša dolžnost je, da jih uresničimo.

Martin Klinar

Stanko Lušin, tajnik PD Crnomelj in načelnik markacijskega odseka pri markaciji poti Crnomelj-Mirna gora leta 1952. Pri delu mu pomaga žena Julijana.

TEDIJU VOGLARJU IN BOŽIDARJU GAJŠKU V SPOMIN!

V dneh, ko pomladno sonce oživlja vse in se pomlad naseli tudi v planinah, ki vabijo v svoj svet, je smrt iztrgala mariborskim planincem dva neumorna planinska delavca, ljubitelja planin.

Tedi Voglar je bil dolgoletni odbornik in propagandist društva. Z močno življensko silo, ki se je pri njem posebno odražala, je neutrudno deloval za razcvet planinstva ob naši severni meji. Širil je planinsko miselnost med svojimi sovrstniki in mladino. Z neprenehnim požrtvalnim delom si je pridobil nevenljivih zaslug. Najvidnejši njegov spomenik pa bo ostala koča na Žavcerjevem vrhu.

Da danes stoji prijazni planinski dom na Kozjaku, ki vabi planince tudi v ta obmejni predelek in združuje mesto s kobanskim človekom, je zamisel in zasluga Tediya Voglarja. Pokojni Tedi je že prva leta po osvoboditvi dal pobudo za postavitev te planinske postojanke. Na sejah, na katerih je živo sodeloval, ni nikoli pozabil opominiti na Žavcerjev vrh. Govoril je in pisal je tako dolgo, da je njegova zamisel postala resnica. Svojega uspeha pa se, žal, ni mogel v polni meri

veseliti z nami, ker ga je že pred otvoritvijo bolezen priklenila na bolniško posteljo. Po nekaj mesecih se mu je zdravje nekoliko izboljšalo in že smo imeli upanje, da se zopet vrne med nas poln življenja in načrtov, kot je bil nekoč. Toda Tediya Voglarja je bilo vedno redkeje videti. Vsem, ki smo ga poznali in ki nam je bil drag, je bilo težko pri srcu, ko smo spoznali, da bolj in bolj pojemajo njegove fizične moči. Duševna vrednina in ljubezen do planin pa sta mu ostala do poslednjega utripa srca. Dne 13. aprila 1956 je smrt ustavila njegov korak. Tedi Voglar je tiho odšel od nas.

Ni še zvenelo cvetje na grobu Tediya Voglarja, ko je smrt ponovno posegla v vrste mariborskih planincov.

Dore Gajšek se je udejstvoval v planinstvu že kot dijak. Od leta 1927 pa je bil aktiven odbornik, dokler ga ni okupator pregnal iz ljubljenega Maribora. Po vrniltvu v domovino je s podvojenimi močmi in voljo prikel za delo in neumorno sodeloval pri obnovi planinskih domov na Pohorju. Potem ko je bil pred leti upokojen kot železniški inšpektor, je ves svoj prosti čas žrtvoval za razvoj planinstva. Bil je društveni tajnik od osvoboditve in je svoje tajniško delo opravljal z ljubeznijo, na veliko zadovoljstvo vseh, vse do svoje smrti 22. aprila 1956. Kot izvrsten organizator z bogatimi izkušnjami je rad pomagal z nasveti mladini, ki jo je ljubil in jo pridobil. Bil je odkritosrčen planinski tovariš in prijatelj. Planinska zveza Slovenije ga je za njegovo nesebično delo odlikovala s srebrno značko.

Mnogo prezgodaj sta odšla od nas. V vrstah mariborskih planincov je z njuno smrtjo nastala velika vrzel.

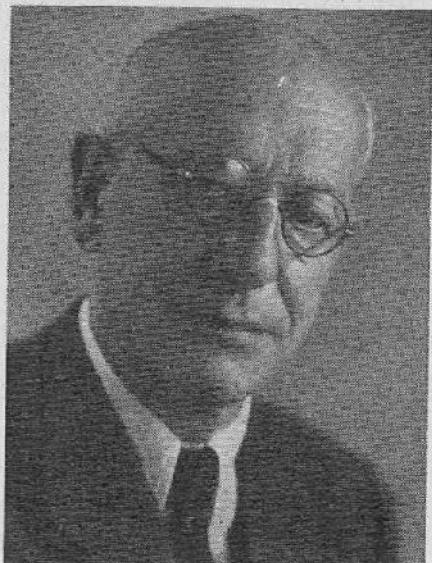
Ko bomo hodili po pohorskih poteh in po Kozjaku, se ju bomo ob pogledu na ponosne planinske domove spominjali s hvaležnostjo v srcih, saj so ti domovi sad njunega dela. Hvala jima za vse.

Lojze Petelinšek

DRUŠTVENE NOVICE

NAŠI ODLIKOVANCI

Branko Zemljic. — Tov. Branko Zemljic je redno začel hoditi v gore l. 1897. Že l. 1903 se je spopadel z »D. u. Ö. A. V. Section Cilli« zaradi nemških kažipotov na Korošici. Leta 1906 se je spoznal s Kocbekom in nato z njim vsake počitnice hodil po gorah. L. 1907 je v Gornjem gradu organiziral »Prvi planinski sejem«. L. 1908 je prevzel oskrbništvo Kocbekove koče v Molički peči pod Ojstrico (danes opuščena, zgrajena l. 1894 kot Trutzhütte), nadeloval pota in obnavljal kažipote in markacije (Vodole, Lučka koča, Menina, Medvedjak čez Goličnika, iz Solčave čez Grohat na Raduho).

L. 1909 je bil izvoljen v odbor Savinjske podružnice SPD, l. 1910 pa je prevzel tajništvo podružnice, kar je vršil do l. 1925, ker se je tega leta Savinjska podružnica preselila v Celje.

Ko je l. 1927 bil promeščen v Celje tudi Zemljic, je bil spet izvoljen za tajnika in ostal do aprila l. 1941. Leta 1945 je znova prevzel to mesto, zaradi oslabelosti pa je l. 1946 odložil to funkcijo. V celoti je bil društveni tajnik polnih 30 let. Od l. 1913—1925 je bil tudi blagajnik Savinjske podružnice in nadzornik Frischaufovega doma na Okrešlu, Kocbekove koče na Molički planini, po l. 1918 pa še nadzornik Piskernikovega zavetišča.

Od l. 1909 je stalno vodil večje izlete šolarjev in odraslih v Savinjske Alpe, v Zasavsko hribovje, odrasle tudi na Triglav.

L. 1934 je vodil v »Jutru« in »Slovenskem narodu« borbo za ohranitev starega naziva »Logarska dolina« proti ozkemu poimenovanju »Logarjeva«, za kar sta delala solčavski kaplan Kolman in posestnik Logar. Njegovim dokazom se je umaknil dr. Glonar, za stari naziv se je potem odločila tudi banska uprava.

L. 1918 je Nemcem preprečil, da niso kupili Podbreškega kogla, kamor so hoteli postaviti svojo postojanko (gl. PV 1953 »Spomini na Kocbeka«). Pisal je planinske propagandne članke v »Jutru«, »Slovenskem narodu« in »Novi dobi«.

Po l. 1945 je napisal več člankov v Planinski Vestnik (Splavarji, Solčava, Spomini na Kocbeka) in v izseljeniški list »Prosveta« (Glasilo slovenske podporne jednote v Chicagu).

Od l. 1927 do l. 1941 je organiziral vsako leto »Planinski sejem« (ples) in vodil kabaret s programom, ki je vedno izredno uspel (Zagrebčani so si vsako leto rezervirali 30 sedežev).

Branko Zemljic je zaslužen planinski aktivist: delal je kot organizator, kot propagandist, markacist, oskrbnik, gospodar in publicist. Vse življenje je živel z gorami. Še danes preživlja svoj dopust v Robanovem kotu in še hodi na Ojstrico, na katere vrhu je bil več ko stokrat. T. O.

Izlet na Mrzlico dne 27. maja 1956 — OSS Celje in Trbovlje na pobudo iniciativnega odbora »Priji prirode«, republiškega odbora sindikatov v Ljubljani. — Na pobudo Okrajnega odbora sindikatov Celje in Trbovlj je v nedeljo, dne 27. maja pohitelo lepo število okrog 1000 priateljev prirode - planincev, da proslavijo rojstni dan maršala Tita.

»Društvo priateljev prirode«, ki je že pred drugo svetovno vojno imelo dosti pristašev med delavstvom, se zopet oživila in bo v najkrajšem času dobito svojo staro organizacijsko obliko. Saj je skoraj nujno in živiljenjska potreba delavca na vseh področjih našega gospodarstva, da se razvedri v prosti prirodi, kjer bo oživljal svoje fizične in umske moči, katere so mu potrebne pri vsakdanjem napornem delu.

V imenu iniciativnega odbora OSS Trbovlje je zbor pozdravil tov. Kukoviča Anton, ki je posegel v zgodovino razvoja »Prijateljev prirodes«, ki se je med zavednim proletariatom precej ukoreninila.

V imenu Republiškega odbora sindikatov je zbor pozdravil tov. Jurač Jože, ki je poudaril vzgojni namen društva med delavstvom, predvsem pa med delavsko mladino. Naši mladini je treba trezne vzgoje, je poudaril tov. Jurač, katero bo naša predvsem v lepi prirodi. Zelja nas vseh je, da ta organizacija čimprej oživi in prevzame zopet tisto vzgojno vlogo, ki jo je že nekdaj imela.

Tov. Mežnarič je pozdravil zbor kot nekdanji predsednik društva »Prijateljev prirode« v Trbovljah. Orisal je nekdanjo organizacijsko obliko in poudaril, da je bil cilj nekdanjega delovanja poleg življenja v prirodi tudi združevanje in ilegalno delo delavskega razreda proti izkorisčevalcem.

Oglasil se je še tov. Sajovic Tone, ki je na prav posrečen način orisal obdobje političnih borb za pravice delavstva.

Mrzlica je ta dan zopet doživelja lep obisk in vreme je bilo izredno naklonjeno, saj je bil to najlepši dan v letosnjem pomladu. Obiskovalci, od plonirjev do svolasih, so se naužili lepot ob prekrasnem razgledu, ki ga nudi ta edinstvena gora v Zasavju.

Ob zaključku so zadonele borbene in partizanske pesmi in Šele, ko se je sonce nagnilo proti Ojstrici in Raduhi, so posamezne skupine delavskih kolektivov zapuščale ta lepi svet na Mrzlico.

F.
obletnice itd. — V Spodnjem Zasavju z izjemo Krškega in Sevnice je planinstvo slabo razvito in ga bo treba zato zajeti v dejavnost Zgornjega Zasavja in začeti z delom na podlagi dosedanjih izkušenj. Potrebno bo sestaviti tudi skupni program dela in določiti kraj prvega skupnega sestanka. To je tem bolj potrebno, ker bo s strani okraja v bodoče popolnoma odpadla vsaka nadaljnja materialna pomoč v bodo društva odvisna od svojega lastnega delovanja.

Dalje so ugotovili, da društva zelo bremenijo prometni davek na alkoholne pižaje. Navzoč so bili mnenja, da bi se morali davki in takse, kli jih plačujejo pianinska društva, v neki obliki vračati, predvsem pa se pianinski postojanke ne bi smeje obravnavati kot gostinska podjetja v dolini. Da bi te probleme kritično obdelali, so sklenili, da bodo vsa pianinska društva tega okraja v enem tednu zbrala vse zadevne podatke in jih z dobro utemeljito poslale gospodarskemu svetu okraja.

V koordinacijski odbor so izvolili tov. Janeza Jesenska, tov. Kovadiča Rada in tov. Fabjana. Prihodnja seja zastopnikov vseh pianinskih društev Zgornjega in Spodnjega Zasavja se bo vršila na Lisci dne 8. IV. t. 1. Na tem sestanku se bodo pogovorili o konsolidaciji zasavskih pianinov, o bodočem delu in metodi dela ter o transverzali. Na ta sestanek naj bi vsako društvo poslalo vsaj 4 do 5 svojih zastopnikov. Se pred tem sestankom naj se sestanejo alpinisti in urede notranje odnose.

Gledce Zasavske koče na Prehodavcih so bili mnenja, da naj je prevzame v upravo PD Radeče, dokončni sklep v tem pa bodo prejeli na sestanku na Lisci.

Slavnostna seja PD Ruše. V počastitev visokega jubileja — 55. obletnice svojega obstoja — je PD Ruše dne 8. IV. t. 1. dopoldne sklical slavnostno društveno sejo in na njo poleg članov povabilo tudi sindikate občine Ruše, Svet za kulturo in prosveto, OLO Maribor, Svet za fizkulturno, Okrajni in občinski odbor Zvezbe borcev, Pionirska zadruga, občinski odbor SZDL, Občinski ljudski odbor Ruše, Svet za kulturo in prosveto občine Ruše, Planinsko društvo Maribor, občinski komite LMS itd. Se posebej pa je društvo osebno povabilo vodovo ustanovitelja društva tov. Emko Lesjakovo in prof. Janka Glazerja, najstarejšega svojega člana.

Slovesnost se je vršila v okusno dekorirani dvorani SZDL v Rušah. Otvoril jo je društveni predsednik tov. Tomc Miroš, nakar je tov. Gašparič podal historijat društva. O svojih spominih na ustanovitev društva je govoril tov. prof. Glazer, o pomenu in vlogi planinstva na nacionalnem razvoju Ruš in Podravja pa je spregovoril tov. Magdič Drago, predsednik občinskega ljudskega odbora Ruše. Dalje sta govorila še prof. Ritoc Jože, zastopnik Sveta za kulturo in prosveto obč. ljudskega odbora Ruše o važnosti planinstva v fizkulturni in ljudski prosveti ter predsednik PD Maribor tov. ing. Degen Friderik o pogledu na razvoj društva glede na nastanek in napredok PD Maribor. Društvo so k jubileju čestitali še tov. Kolarč, predsednik obč. odbora SZDL, tov. Piščanec Rudi, predsednik občinskega odbora Zvezbe borcev in tov. Ksela Linka, prezidela borka I. Pohorskega bataljona in tajnica Pionirske zadruge.

Tako po pozdravu vseh članov in govoru je društveni predsednik tov. Tomče Miroš poklonil vdovi Elčki Lesjakovi lično foto-povečavo Ruške koče — Tinectovega doma in velik šopek pomladanskega cvetja z naših gora, nato pa je predal s primernim nagovorom deputaciji pionirjev nove značke PZS. Pionirski odred je pod vodstvom načelnika mladinskega odseka tov. Strausa in njegovega pomočnika tov. prof. Penova položil lep venec na grob umrlega ustanovitelja društva tov. Lesjaka Tineta. PZS je društu pismenog čestital.

Sestanek načelnikov alpinističnih oddelkov in načelnikov postaj GRS. Sestanka sta se vršila v nedeljo dne 15. aprila t. l. v Ljubljani z namenom, da pripravita potrebno gradivo za skupščino PZS. Tako Komisija za alpinizem pri PZS kot Komisija za GRS sta izdelali za skupščino obširno poročilo, ki vsebuje opravljeno delo v pretekli poslovni dobi, hkrati pa nakazujeta delo za prihodnost. Komisija za alpinizem pa je v svojem poročilu pričala še razvoj in delo alpinistike v Sloveniji po vojnji, t. j. za dobo 10 let. V ta namen vsebuje poročilo vrsto tabel o izvršenih prvenstvenih vzponih, številu članov, poimenski seznam načelnikov AO-jev v zadnjih desetih letih, tečaje, tabore itd.

Obe komisiji sta izvolili tudi svoje vodstvo za prihodnjo poslovno dobo. Sestav komisije za alpinizem pri PZS je naslednji: načelnik tov. Bučer Tone, član komisije pa Perko Marjan, Krušč Janez, Levstek Igor, Kristan Milan, Blažec Janko, Kolja Anton, Kočevar Rado in Franceš Joško.

Za načelnika komisije za GRS pri PZS je bil ponovno izbran tov. dr. Miha Potocnik, za člane komisije pa tov. More Andrej, Kristan Milan, dr. Robič Andrej, Vengust Bine, dr. Vavken Evgen, Govcak Jože ter Salberger Nadislav in Veninšek Stane.

L. R.

IZ SEJNIIH ZAPISNIKOV UPRAVNEGA ODBORA PZS

PZS je na predlog PD Celje ukrenila potrebne korake pri Direkciji PTT v Ljubljani glede uvedbe sezonske pošte v Logarski dolini.

PD Mokronog je bilo že v letu 1955 razmazirano, ker zadnja leta ni več delalo, niti imelo članov s plačano članarino. Preostali aktivni planinci je bilo nasvetovano, da se vključijo v PD Novo mesto. Proti likvidaciji društva pa je občinski odbor SZDL v Mokronugu, ki poroča, da bodo skušali poziviti društvo.

PZS je obravnavala tudi primer PD Cerknica in Ilirska Bistrica. Obe društvi že dalje časa nista pokazali nikake dejavnosti in tudi nimata predpisanega števila članov s plačano članarino. Po ugotovitvi, da v Cerknici ne kaže na nadaljnji obstoj društva, je to društvo prenehalo obstajati, preostali planinci pa se bodo vključili v PD Ljubljana-matica. Nekoliko drugačna pa je situacija v Ilirske Bistrici, kjer je skupina članov vztrajala na tem, da društvo obstaja še nadalje. Na sestanku, ki sta se ga udeležila tudi predstavnika PZS, so planinci iz Ilirske Bistrike obljubili, da bodo društveno delo poživili in v določenem roku izvedli občni zbor. PZS je zato pristala na nadaljnji obstoj društva.

Oskrbniški izpiti, ki bi se morali vršiti letos pred glavnim letnim sezono, so bili preloženi na letošnjo jesen.

Pri Zvezl Športov Slovenije se je vršila seja komisije za kros, na kateri je sodeloval tudi zastopnik PZS. Na iniciativo Partizana in Atletske zveze Jugoslavije so namreč prišli na idejo, da bi zopet pozivili krose, na katerih naj bi sodelovala vse osnovne organizacije. Posebni odbori za krose bodo formirani po republikah in okrajih, v katerih naj bi sodelovali zastopniki vseh organizacij. Krosi naj bi se izvajali jeseni in spomladi in naj bi imeli ekipni in izletniški karakter. Okrajni odbori za kros bodo skrbeli, da se organizirajo društveni, medruštveni in okrajni krosi. Za planinsko organizacijo so važni orientacijski krosi (pohodi), ki tudi pridejo v sestav teh splošnih krosov. Nekatera PD so že doslej izvedla več orientacijskih pohodov, predvsem z mladino. V bodoče naj bi ne bili ti orientacijski krosi samo društvenega značaja, temveč naj bi PD povabila na te pohode tudi druge organizacije. Zaradi čim tesnejšega sodelovanja z drugimi organizacijami na teh pohodih naj bi so mladinski referenti društva sami povezali z okrajnim odborom za kros. Okrajni odbori za kros bodo sicer tak povabili člane upravnega odbora PD, ki je na sedežu okraja, kot stalnega člena v odbor za kros. Zato naj bi ta PD izbrala oziroma določila že sedaj člena, ki bo v bodoče skrbel v okrajnem merilu za izvedbo orientacijskih pohodov, ki jih bodo organizirala posamezna PD. V kolikor referenti, zadolženi za kros, nimajo še izkušenj za organizacijo orientacijskih pohodov, naj se za strokovno pomoč obražejo na PZS.

Direkcija Narodne banke LRS je po posredovanju njenega generalnega direktorja tov. Dolinške Lavoslava nakazała PZS din 20.000.— za kritje primanjkljaja, ki je nastal PZS pri predavanju znancga švicarskega alpinista Lambertu v Ljubljani.

PD Tržič se je obrnilo na PZS za posredovanje glede prostega kretanja v obmejnem pasu Kofc, kjer ima društvo svojo postojanko. PZS je posredovalo njihovo želenje na pristojno mesto.

PZS je pristala na ustanovitev samostojnega društva Luče, ki je doslej sodeloval skupaj s PD Solčava. Glavni vzrok ločitve je ta, da so Luče 8 km oddaljene od Solčave in da so imeli zato z matičnim društvom slabo povezano. Novo ustanovljeno društvo bo preuzealo od PD Solčava v svojo upravo Kočo na Lokl pod Raduho, ki jo je PD Solčavi izročilo PD Celje.

V zvezi s skupščino PZS je bila pri PZS ustanovljena posebna komisija, ki naj temeljito obdelava vse predloge s strani PD za odlikovanje z zlatim ali srebrnim častnim znakom.

Finančna situacija PZS se tudi v marcu ni zboljšala. V zvezi s tem je morala PZS preklicati vse že najavljenе zbore resevalcev, markacistov in alpinistov, prav tako pa na minimum skrčiti tudi vse ostale izdatke. Za omilitev te težke finančne situacije je UO PZS sprejel naslednje predloge Gospodarske komisije: prekanaliziranje vseh stroškov, ki niso zvezne narave, pregled dolžnikov in njihovo izterjevanje, do nadaljnega obdržati sistem mesečnega blagajniškega plana, ker se je doslej pokazalo, da je potreben vsak

mesec, mesečna analiza potrošnje pred upravnim odborom, kjer naj se vsi izdatki utemeljijo, vsako angažiranje sredstev, razen tekočih sredstev pisarne, se sme vršiti le s poprejšnjim soglasjem načelnika Gospodarske komisije, redukcija stroškov za Pl. Vestnik, kjer bo treba omejiti obseg revije, če PZS ne bo prejala toljkne subvencije, kolikor jo revija potrebuje, dosežene prihranke vedno knjižiti na one fonde, kamor spadajo, ter ukinitev medsebojnih virmanov, ker mora vsak proračun in sklad poslovati ločeno in v lastni kapaciteti. Gospodarska komisija je bila zadolžena, da izdela režim o poslovanju poedinih komisij. Ponovno pa naj naslovni na Drž. sekretariat za proračun prošlo za nujno nakazilo akontacije na subvencijo, v katerej naj prikaže težko finančno stanje PZS, Pl. Vestnika in GRS s pripombo, da se tudi ne bo mogla vršiti skupščina PZS, če ne bodo pravočasno nakazana zadostna demarna sredstva.

V zvezi s tem se zaenkrat tudi odloži tisk prospeksa »Gorski svet Slovenije« oziroma se priporoči Turistični zvezni Slovenije, da ga izda ona ob pomoči PZS.

Glede na splošno gospodarsko situacijo in zaradi pomanjkanja deviznih sredstev PZS priporoča vsem društvom, da letos ne prirejo svojih odprov v inozemstvo. Zato naj raje usmerjajo svoje izlete v ostale republike. Vsekakor pri eventualnih inozemskih odprovah ne bo mogla pomagati niti finančno niti drugače.

Na prošnjo komisije za GRS pri PZS je sindikat v Ljubljani prispeval k nabavi jeepa 500.000 din, glavni odbor RK pa 27.000 din.

Na sestanku Gorske straže so ugotovili, da delo ni potekalo tako, kot bi bilo potrebno. Kaže, da bo delo sedaj steklo. Za zdaj so opustili misel, da bi izdali brošuro o planinski flori, pač pa misijo na vseh gorenjskih kolodvorov namestiti hčene table za zaščito narave. Table bodo izdelali restavtratorji na Zavodu za spomenično varstvo. Stroški si bodo delile Lovska zveza, taborniki, PZS, TZS in Spomeničko varstvo.

Tov. Smolej z Jesenic je ponudil PZS v nakup 240 kvaliteten barvnih diapozitivov, s katerimi je izvršil že nad 35 uspehov predavanj. Tov. Smolej ima k tem diapozitivom napisano tudi predavanje.

PZS je ukinila dostavljanje tromeščnih statističnih poročil, ker so jih društva tako nerедno pošiljala, v kolikor so jih sploh pošiljala, da PZS niso nič koristila.

Izšla je brošura o dr. Klementu Jugu, ki so jo napisali tov. Zorko Jelinčič, dr. Vladimir Kajzelj in dr. Bartol Vladimir. Brošuro so prejela v razpečevanje vsa PD, cena za komad je bila določena na 150 din. Ker je proizvodna cena dokaj višja od prodajne, bo PZS brošuro primerno subvencionirala. Da pa je bilo mogoče določiti razmeroma tako nizko prodajno ceno, se je zahvaliti tudi tov. dr. Vladimíru Kajzelju, ki se je v celoti odpovedal avtorskemu honorarju.

Trg podjetje Slovenija avto je vrnilo PZS stari jeep, ker zanj ni naslo primernega kupca. Avto bo sedaj skušala PZS sama prodati.

Ker je fotolaboratorij urejen, se dela sedaj na poslovniku, ki bo urejal poslovanje v fotolaboratoriju skladno s pravilnikom fotoodscka pri PZS.

PZS je sklenila, da se v sestavu upravnega odbora PZS določi tudi funkcija načelnika mladinskega odseka, kar nameščava predlagati že na skupščini PZS. To pa naj bi ne bil vzrok, da bi se zaradi tega zvišalo število funkcionarjev upravnega odbora PZS.

Iniciativni odbor za ustanovitev Društva priateljev prirode je izrazil željo, da bi njegovi člani imeli v planinskih postojankah iste ugodnosti kot člani PD. PZS je v načelu za to, da uživajo določene skupine članov tega društva v planinskih postojankah članske ugodnosti, vendar pa sodi, da je za sklepkanje o tem vprašanju kompetentna skupščina PZS.

Zelezniško transportno podjetje v Ljubljani je sporobilo, da je prošnjo PZS za spremembu voznih olajšav skupinskih potovanj odstopilo Generalni direkciji Jugos. Železnic v Beogradu s priporedilom za ugodno rešitev, pripominja pa, da je za spremembu tarifnih določb pristojen zvezni Izvršni svet.

Na priporočilo PD Tržič je UO PZS sklenil podelitev tov. Engelsbergerju Ivanu, zaslužnemu planincu iz Tržiča, stalno mesечно podporo 500 din. Tov. Engelsberger živi sedaj v Domu onemoglih.

PD Maribor pripravlja odpravo na Elbrus, ki jo nameščava izvesti v letu 1957.

Po sporodilu PSJ Drž. sekretariat za proračun FLR ni odobril deviznih sredstev za republike zvezne, temveč samo za PSJ. Zato si morajo republike planinske zvezne potrebne devize za plačilo članarne UIAA in mednarodne GRS zagotoviti same iz republiških sredstev.

Avtirska planinska organizacija Naturfreunde želi, da bi članska reciprociteta veljala tudi za vse njihove člane v ostalih deželah. Zato je že stopila v stik s svojo centralno organizacijo v Zuriku. PZS je zato stvar odstopilo v rešitev PSJ. Za zdaj pa uživači člansko reciprociteto le člani avtirske Naturfreunde po predložitvi svoje članske legitimacije s plačano članarinou.

Knjigica je končno urejena in bo pričela poslovati v maju. Začasno bo poslovala dvakrat tedensko popoldne. Knjige se ne bodo izposajale na dom in bodo na razpolago le za čitanje v knjižnici.

V zvezi s skupščino PZS je UO PZS sklenila, da pokloni po enem reprezentančni fotoalbum, izdelek fotoodscka pri PZS, predsedniku občinskega ljudskega odbora in PD Kranj.

Ceprav je Komisija za alpinizem pri PZS ponovno pozvala alpinistične odseke, da urede registracijo svojih članov pri komisiji, tega vse AO-ji niso storili. Zato je komisija s 1. aprilom t. l. zavarovala pri DOZ-u le tiste alpiniste, od katerih je komisija prejela evidentne kartone. AO-ji bodo obveščeni, kateri člani so zavarovani.

Nemški Alpenverein v Münchenu je podaril komisiji za GRS pri PZS Akijo člnu, ki je bil dodeljen v uporabo postaji GRS Jesenice.

Redakcijski odbor za sestavo Priročnika slovenske planinske transverzale na tem intenzivno dela. Kaže pa, da bo spričo obsežnosti tega dela planincem na razpolago šele spomlad 1957. V redakcijskem odboru sodelujejo najboljši planinski strokovnjaki, ki so nam porok, da bo delo tudi temeljito opravljeno.

IZ SEJNIH ZÁPISNIKOV IO CO PSJ

Za oprostitev 10% prometnega davka na alkoholne piča sta po dosedanjih obvestilih intervenirali pri članih Izvršnega sveta Ljudske skupštine le PZ Slovenije in Hrvatske. Navedena izvršna sveta sta zato tudi že dala priporočilo za ukinitev tega davka v planinskih postojankah. To vprašanje je bilo tudi postavljeno na zasedanju Ljudske skupštine LRS.

Načrt zveznega pravilnika o upravljanju planinskih domov, ki ga sestavlja posebna na 2. seji IO CO PSJ določena komisija, je v delu in je komisija že pravila vse gradivo.

Izvršni odbor PSJ se je obrnil na vse republiške planinske zveze s priporočilom, da tozadenvno intervenirajo pri republiških direkcijah Jugosl. drž. železnici zaradi popusta na železnici in o storjenih korakih obveste PSJ, da bi le-ta mogel uspešneje intervenirati pri Generalni direkciji in Odboru za promet pri Zveznem izvršnem svetu. Doslej sta to intervencijo izvršili le republiški planinski zvezi Slovenije in Hrvatske. O tej stvari pa je razpravljal tudi že PSJ s komisijo za odmor delovnih ljudi pri Centralnem svetu Zveze sindikatov Jugoslavije. S strani sindikata je bila dana obljuba, da bo sindikat nudil PSJ pri tem vso podporo in je tudi že določen za ta namen poseben sestanek sindikata, PSJ in železnice.

Jugoplastika je predložila novo ponudbo, s katero zahteva za plastični omot nove članske legitimacije, ki bo stopila v veljavo s pricetkom prihodnjega leta, dan 37.— za komad, kar je za dan 3.— cenejše od dosedanja ponudbe.

PSJ je interveniral pri odočilnih faktorjih JLA in Vojno-geografskem inštitutu zaradi razpečavanja zemljevidov, ki jih je izdala PZS, vendar pa so se vsi kategorično izjavili proti temu. Zato tudi ni priporočljivo, da bi katera koli republiška planinska zveza dajala kakde dopolnitve ali popravke za zemljevide, izdane v inozemstvu.

Ob težki nesreči v Mavrovu je PSJ hrabrojno izrazil sožalje PSM in se zahvalil članom PD, ki so kakor kolik sodelovali pri reševanju ponesrečencev. Pomoci v reševalcih in lavinskih psih jim je ponudila tudi PZS, ki pa zaradi prevelike oddaljenosti ni prišla v poštev. PSM je bil naprošen, da sporoti imena planincev, ki so se posebno izkazali v tej akciji, da bo mogel PSJ vsakemu posebej izreči zahvalo in ga povabil.

Na sestanku komisije za odmor dopustnikov v okviru Centralnega sveta sindikatov Jugoslavije, kateremu je predsedovala predsednica te komisije tovarišica Pepca Kardelj, je bilo govorova o pomoči sindikatov PSJ pri izvajaju načrta, da bi delovni ljudje v čim večjem številu preživel svoj odmor v naravi, tako v časnihih rednih letnih dopustov, kakor tudi med letom, o možnostih, s katerimi PSJ tozadenvno razpolaga, njegovim potrebam v pogledu planinskih domov, opreme itd., o osnovanju društva Prijatelj prirode, o koordinaciji z delom tega društva in drugimi podobnimi organizacijami, o pomoči, ki jo sindikat lahko nudi PSJ v zvezi s popustom na železnici itd. Ugotovljeno je bilo, da sindikat ni v zadostni meri nudil pomoči planinskim organiza-

cijam, prav tako pa tudi planinska organizacija ni storila dovolj in mora storiti več za upravljanje planinskih domov, laborov in zletov in strani širših krogov dopustnikov, v pogledu večjega zajemanja članstva iz tovarn, rudnikov in podobnih podjetij, gledati pa je tudi na to, da se za izlete preko leta angazira čim več teh dopustnikov. IO PSJ je vzel te sugestije na znanje in bo priporočil vsem republiškim planinskim zvezam, da jih čimprej uresničijo.

V diskusiji o ustanovitvi društva »Prijatelj prirode« je bilo govorova o principijskem odnosu planinske organizacije do tega društva, ker obstajajo društva, ki so kot redne osnovne planinske organizacije včlanjene v republiške planinske zveze, kakor tudi društva, ki so organizacijsko povezana izključno samo s sindikatom. Sklenjeno je bilo, da bodo prečistili najprej te odnose.

Glede večje uporabe planinskih domov s strani nečlanov je PSJ sklenil, da bi se planinski domovi stavili na razpolago predvsem v pred in po sezoni, ko je kapaciteta domov najmanj izkoristena. V zvezi s tem pa bo PSJ tudi skušal najti možnost dodelitve novega kredita za dvig kapacitet planinskih domov. PSJ se bo obrnil tudi na JLA zaradi nabave šotorov,odej in podobnega inventarja, kakor tudi po en jeep za vsako republiško planinsko zvezo, kar vse bi JLA lahko nudila po minimalnih cenah iz svoje zaloge iztrošenega materiala.

Redakcija zveznega vodnika po planinskih domovih je tukaj pred zaključkom. Podatke o kočah ni poslala samo še PZS.

PZ Srbije je imela v dneh 31. III. in 1. IV. t. l. svojo redno skupščino, na kateri je bil izvoljen nov Glavni in Izvršni odbor. Za predsednika je bil izvoljen tov. Srba Andrejević.

Na letosnji Generalni skupščini UIAA maja v Madridu (Spanija) so zastopali PSJ tov. Rade Kušč, Fedor Košir in ing. Dušan Čolič. Tov. Rade Kušč se je hkrati udeležil tudi seje Izvršnega komiteja UIAA. Ker pa organizator skupščine nosi stroške bivanja za enega oficilnega delegata vseh republiških planinskih zvez — članice UIAA, priporoča PSJ vsem republiškim planinskim zvezam, da izkoristijo to ugodnost in pošljijo na skupščino svojega zastopnika. Republiške planinske zveze pa morajo poskrbeti, da bodo poprej poravnale svojo članarino UIAA.

Nemška planinska zveza je povabila predstavnika PSJ na tečaj za vzgojo mladine, katerega pa se PSJ ni udeležil, ker sodi, da obstajajo za vzgojo mladine pri nas popolnoma drugi pogoji kot v kapitalističnih državah. Pač pa je PSJ določil kot svojega predstavnika na zimsko-alpinističnem tečaju v Silvretti tov. Marjana Perka iz Tržiča in tovariša, ki ga bo odredila PZ Srbije. Imenovana bosta gosti nemške planinske organizacije.

Preko jugoslovanskega poslanštva v Pragi je Slovaška planinska organizacija ponovno ponudila PSJ sodelovanje in recipročitev. PSJ je to sodelovanje v načelu sprehaj in bo stopil s Slovaško planinsko zvezo v neposredni stik.

Na povabilo Planinske zveze SSSR bo PSJ organiziral 9-člansko ekipo, ki bo v družbi sovjetskih planinov planinarila 5 tednov na Kavkazu.

V zvezi s himalajsko odpravo je PSJ sklenil, da bo proučil možnost, da se ta akcija vključi v kompleks akcij v zvezi z Geografskim letom, zaradi česar bo tudi konferiral z jugoslovanskim odborom za Geofizično leto. Prav tako je PSJ sklenil, da bo vse republiške planinske zveze opozori, da je plačevanje prispevka po din 20.— za himalajsko odpravo obvezno za vse republiške planinske zveze, ker je to sklep redne skupščine PSJ, in da morajo one republiške zveze, ki tega še niso storile, to storiti kasneje.

Pri IO PSJ se je osnovala posebna komisija za delo z mladino. S strani IO PSJ bosta v komisiji sodelovala tov. Vukica Milićunović in Dimitrije Dedakin, ki bo tudi vodil delo komisije.

Tudi letos ne bodo poedine fizkulturne organizacije imele svojo glavno Štafeto za rojstni dan maršala Tita, temveč se bodo njihove štafete vključevali v republiško štafeto. V okviru republike pa lahko republiške zveze formirajo svoje štafete.

V zvezni republiški zlet PSJ bo letos organiziran v Trokletjah. Organizira ga bo PZ Srbije, ožja lokacija pa še ni bila določena. PSJ je sklenil, da se bo v pravljilnem odboru za izvedbo tega zleta

vključil v celoti IO PSJ, oziroma vsi njegovi člani iz Beograda, da jim bo tako omogočeno, da bodo navzoči na vseh sestankih tega odbora glede na veliko zapostenost članov. Republiške planinske zveze naj že sedaj z živahnim propagando vplivajo na društva, da se bodo tega zleta udeležila v čimvečjem številu. Planinska zveza Srbije pa naj vsem republiškim planinskim zvezam cimprej dostavi stroškovnik za udeležence zleta.

Aleletska zveza Jugoslavije in TVD Partizan sta ponovno pokrenila akcijo za organiziranje krosov. PSJ se načelno s tem strinja, iniciatorje pa bo obvestil, da je PSJ že dosegel vsako leto organiziral planinsko orientacijsko tekmovanje, s čimer planinska organizacija že doprinaša svoj delež k tej vrsti tekmovanja.

PSJ bo posredoval, da bo založba »Sportska knjiga« v Beogradu založila predvod dr. Tihijeve ekspedicije na Co Oju, ki ga je oskrbel tov. Djordje Vojnović iz Indije.

Na predlog PZS je bilo sklenjeno, da bo tekst novih članskih legitimacij tiskan v jeziku ljudskih republik, t. j. srbsko-hrvatski v latinici, slovenski in makedonski.

L. R.

IV. REDNA SKUPŠČINA PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE se je vršila dne 28. in 29. aprila 1956 na Šmarjetni gori nad Kranjem

Na skupščini je bilo zastopanih 67 društev s 83 delegati in 6 opazovalci ter 12 članov upravnega odbora PZS, vabilo pa se niso odzvala PD Bohinjska Bistrica, Črnivec, Dovje-Močstrana, Gozd Martuljek, Ilirska Bistrica, Krško, Litostroj, Ljutomer, Obretnik Maribor, Poljčane, Ptuj, Velenje, Višnjava, Vuzenica, Zagorje, Žerjav in Žiri.

Skupščina je pričela z delom dne 28. aprila t. l. ob 9.30. Otvoril jo je predsednik PZS tov. Fedor Košir, ki je med drugim pozdravil navzočega tov. Košmrelja Mirana, predsednika OLO Kranj, Hafnerja Vinka, predsednika Ob LO Kranj, Koširja Martina, predsednika Ob LO SZDL in sekretarja ZK Kranj, Bratino Dragu, zastopnika Republiškega sveta sindikatov in Inicijativnega odbora Društva prijateljev prirode, Jerasa Jožeta, predsednika Glavnega odbora RKS, prof. Berganta Janeza, člana IO Zveze za telesno vzgojo Partizan, prof. Stepišnika Dragu, zastopnika Športne zveze Slovenije, prof. Ulago Dragu, zastopnika Višje šole za telesno vzgojo, Flajsa Andreja, zastopnika Republiške lovške zveze, Prevorska Boža, zastopnika Turistične zveze Slovenije in Stalne turistične konference Kranj, Vargo Ivana, zastopnika Putnika Ljubljana, Milica Dragutina, zastopnika PZ Jugoslavije, Masneca Franja, zastopnika PZ Hrvatske, Stojčeviča Dragutina, zastopnika PZ Srbije odlikovanca z zlatim častnim znakom PSJ in PZS tov. Jožo Copu in prof. Pavla Kunavnerja ter vse društvene delegate. Skupščina pa je s posebnim navdušenjem pozdravila v svoji sredi tudi zastopnika Slovenskega planinskega društva v Trstu tov. Milana Svaba in Alojza Buclka ter Slovenskega planinskega društva v Celovcu tov. ing. Danila Kuperja.

Skupščino so pismeno pozdravili tov. dr. Marjan Breclj, podpredsednik Izvršnega sveta ljudske skupščine LRS, PZ Bosne in Hercegovine, Slovensko planinsko društvo v Gorici, Ribška zveza LRS ter odlikovanca z zlatim častnim znakom PZS tov. Rudolf Badjura in dr. Jože Pretnar.

Spominu umrlega člana UO PZS in načelnika Planinske založbe tov. dr. Antona Urbanca, tajnika PD Maribor tov. Božidarja Gaška in vseh ostalih v razdobju med obema skupščinama umrlih članov se je skupščina oddolžila z enominiturnim molkom.

Delovnemu predsedstvu je predsedoval tov. Franjo Klejnik, predsednik PD Kranj.

Po govoru predsednika PZS tov. Federja Koširja, ki je nantil dosežene uspehe planinske organizacije v preteklem poslovnem razdobju in nakazal probleme, ki se jih bodo morala društva lotiti zlasti sedaj, ko skušajo naši oblastni forumi dosegiti za vsako ceno stabilizacijo našega gospodarstva, kar pa bo mogoče dosegči le ob najširši pobidi vseh družbenih faktorjev, so sledili krajsi pozdravni nagovori gostov.

Opravljeno delo UO PZS v razdobju med obema skupščinama je bilo zajeto v dveh ciklostiranih poročilih, ki sta bili društviom dostavljeni še pred skupščino in se zato na skupščini nista predčitali.

Iz organizacijskega poročila tov. Mirka Feticha je razvidno, da šteje PZS 84 društva s skupno 34 642 člani (po stanju 31. XII. 1955) in da je bila pravilna ugotovitev III. redne skupščine PZS 1. 1954, da je padec števila članstva v odnosu na leto 1951 pripisati predvsem raznim okolnostim, ki so izločile iz naših vrst vse

tiste »člane«, ki s pravo planinsko idejo nimajo ničesar skupnega. Vsekakor so bili tudi drugi vzroki za zmanjšanje števila članstva, kot je ukinitev 67% popusta na železnični z vzporednim zvišanjem železniških tarif, malomarnost članov in društev pri plačevanju oziroma pobiranju članarine, pomanjkanje finančnih sredstev itd. Iz statističnih podatkov pa sledi, da smo že preprodili to »krizo« in da se je pričelo število članstva zopet dvigati. Kar je pri tem izredno razveseljivo, v naših vrstah je vedno več mladine. Statistika nam tudi pove, da kljub rahemu dvigu števila članstva v nekaterih društvenih število članstva še vedno naražuje. Tako n. pr. znaša ta padec članstva samo pri osmih društvenih v odnosu na leto 1953 od 30 do 59%. Zar pa se našljeno upadanje članstva opaža se vedno v naših sicer agilnih ter številčno in gospodarsko najmočnejših društvenih, kjer znaša ta padec od 10 do 20%. Vsekakor je pri teh društvenih glavnih vzroki težko izvedljiva povezava s članstvom in pa brezbrinjnost članstva pri plačevanju članarine. Zato bi bilo mogoče primerno, da vsa ta društva ustanovijo pri večjih delovnih kolektivih in v posameznih teritorialnih mestnih enotah posebne planinske skupine. Nasprotno pa se marsikatera društva pokazala, da se s primerno propagando in organizacijskimi ukrepi dosežejo lepi uspehi. Tako n. pr. vidimo, da znaša dvig števila članstva samo pri 11 društvenih od 29% do 141%. Razveseljivo pa je pri tem dejstvo, da se je zvišalo število članstva v skoro vseh naših večjih industrijskih središčih in rudarskih revirjih. Vključevanje mladine je naša planinska organizacija v mnogih društvenih pravilno razumela, saj odpade celoten porast članstva od konca leta 1954 do konca leta 1955 na mladino. Od celokupnega članstva pa je mladino 33%. Poseben uspeh so imela tista društva, ki to vprašanje rešujejo s pravilnimi organizacijskimi ukrepi in v sodelovanju z mladinskimi organizacijami, šolskimi vodstvi itd. Kot posebna oblika uspešnega dela z mladino se je pokazalo zlasti ustanavljanje posebnih pionirskega in mladinskih odsekov v okviru društva. Nalogah teh odsekov je, da zainteresirajo mladino v izvenškem času za prirodu, spoznavanje prirodnih lepot domovine, flore in favne, nazorno učenje zemljepisja in zgodovine, prirodnih pojavov itd. Vse to lahko dosežejo dobro organizirani mladinski ali pionirski odsek z nazornimi predavanji in filmi, izleti s primernim vodstvom itd. Nedvomno pa je v organizacijskem pogledu storilo največi korak PD Medvodc, ki je poleg vseh že omenjenih organizacijskih prijemov uvedlo poseben mladinski pionirski kraj (srajca, hlačke, klobuček, rdeča ruta z društvenim znakom) in izročilo mladini poseben prapor, poleg tega pa redno izdaja mladinsko revijo »Planinc mladini«. Da bo pripadnost mladine k planinstvu vidna tudi na zunaj, je dala PZS izdelati okusne planinske začke iz blaga, katere bodo mladinci lahko prisli na prsa ali rokav svoje planinske srajce.

Od zadnje skupščine so bila na novo ustanovljena PD Dol pri Hrastniku, Bohinjska Bistrica in Senovo. S priključitvijo cone B Jugoslaviji se je v PZS vključilo tudi PD Koper.

Kot povsem neagilna in brez življenja pa so se izkazala PD Cerknica in PD Mokronog. Slednje društvo v preteklem letu

formalno ni imelo niti enega člana s plačano članarino in ga PZS ne vodi več med svojimi organiziranimi društvi. Z delom je prenehalo tudi PD Pivka, preostalo članstvo se je vključilo v PD Postojna. PD Metlika se je fuzioniralo s PD Črnomelj.

Začet vzpostaviti čim tesnejši kontakt z društvi in njihovimi funkcionarji, so člani upravnega odbora obiskali v zadnjih dveh letih 92 občinskih zborov, povprečno torej občni zbor vsakega društva vsako drugo leto. Upravni odbor pri tem ugotavlja, da so občni zbori v splošnem bolje pripravljeni in izvedeni ter da se dviga tudi udeležba članstva na občinskih zборih. Porocila so skoraj pri vseh društvenih dobri pripravljeni in prikazujejo dejanski pregled bolj ali manj plodnega dela, z analizo in samokritiko o pomanjkljivostih. Večina društev ni poslovala v komisijah. Posebno uspešni so bili meddržveni sestanki PD določenega področja z drugimi podobnimi organizacijami v okviru SZDL, kakor n. pr. meddržveni sestanki zasavskih društiev v okviru okrajskega odbora SZDL Trbovlje. Taki sestanki so izredno priporočljivi, saj je mogoče na ta način sprovesti vse množične akcije, vključiti medsebojno delo in odnose, odstraniti dvojtrnost itd. Okrepiti bo treba sodelovanje tudi s taborniki, Partizanom, mladinskimi, smučarskimi, turističnimi itd. organizacijami, vsekakor pa s SZDL in sindikati. Stalno in v mnogih primerih zelo aktivno je tudi naše sodelovanje z JLA.

Posebno poglavje je treba posvetiti še odnosom planinskih društev do organov PZS. Ta ni nikak nadrejen ali upravni organ društev, temveč osrednja in skupna organizacija planincev Slovenije, ki združuje in povezuje delo vseh planinskih društev. Po statutu je PZS pridržana pravica in dolžnost določanja glavnih smernic in načrtov za delo v planinstvu in alpinizmu.

Delo v planinskih organizacijah je častno in brezplačno. Lahko trdim, da je naša organizacija ena izmed tistih, v katero še niso prodri odtenki profesionalizma. Pač pa PZS člane PD, ki imajo posebne zasluge za razvoj planinstva v širšem merilu, odlikuje s častnimi srebrimi in zlatimi znaki. Od III. redne skupščine dalje so prejeli zlati častni znaki trije člani, 23 članov in skupnost slovenskih alpinistov pa srebrni častni znak. Podobna odlikovanja je uvedel tudi PSJ in je doslej prejelo zlati častni znak PSJ 41 slovenskih planincev in 6 društev, srebrnega pa 25 članov in 6 društev. Turistična zveza Slovenije je ob svoji 50-letnici podelila PZS častno diplom.

Kot član Planinskega saveza Jugoslavije je naša Zveza stalno in aktivno sodelovala z najvišjo predstavnico jugoslovanske planinske organizacije. Odiroke in sklepne Centralnega odbora in skupščine PSJ ter tekoče posle izvršuje 13-članski Izvršni odbor CO PSJ, v katerem ima PZS tri člane.

Odnos naše zveze in njenih organov do planinskih organizacij v inozemstvu se uspešno in dobro razvija, kar je zasluga naše komisije za zveze z inozemstvom.

Poročilo propagandne komisije (načelnik komisije tov. Godec Rupko) nam pove, da so v okviru PZS služile za opravljanje propagandnih nalog različne organizacijske enote in oblike dela kakor propagandna komisija, Planinski Vestnik,

Planinska založba, Centralna planinska knjižnica in fotoodesek. Eno najvažnejših mest propagande zavzema tisk. Poleg Pl. Vestnika in izdaj Planinske založbe so še druge publikacije, v katerih vzbujamo in ohranjamo zanimanje ljudi za planinstvo. V začetku poletne sezone 1965 je organizirala tiskovno konferenco, na kateri je razdelila zastopnikom tiska gradivo o možnostih bivanja v planinskih postankah in podatke o organizaciji. Posebej je treba poudariti, da so tudi nekatera društva izdala v zadnjih dveh letih nekaj publikacij, prospektov in plakatov. PZS ima v delu prospect »Gorski svet Slovenije«, ki bo izšel v nakladi 30 000 izvodov in v 4 jezikih. Obsegal bo 20 posnetkov naših najboljših fotoamaterjev v bakrotisku, opis izletov v petih glavnih gorskih skupinah Slovenije s 6 orientacijskimi zemljovidji ter seznamom vseh planinskih postojank v Sloveniji z glavnimi podatki.

Važno propagandno sredstvo so predavanja. PZS je vložila v nabavo diapositivov precejšnja denarna sredstva, vendar ji ni uspelo dobiti predavateljev, ki bi lahko ustregli vsem željam PD. Nu uresničila načrta o predavateljskih centralih, ni se pa tudi še oskrbela s standardnimi predavanji, čeprav se je za dvoje takih predavanj že zdavnaj dogovorila s predavatelji. V pogledu predavanj so pokazala društva mnogo iniciativ in so poleg domačih predavateljev vabila tudi znane alpiniste in planinice iz zamejstva.

Močan propagandni efekt imajo tudi filmi. Stirl kratkometražne zvočne planinske filme, s katerimi razpolaga PZS, je vrtela že večina planinskih društev in bo zato morala propaganda komisija nujno misliti na nove kratkometražne filme s planinsko in alpinistično tematiko.

Največja akcija propagandne komisije v preteklem letu je bila planinska razstava, ki je bila največja tovrstna prireditve v Sloveniji in je vzbudila izredno zanimanje. Na razstavi so bili številni dokumenti in predmeti prvič na ogled širokemu krogu ljubiteljev gora. Razstavni prostor je obsegal 800 m², razstava pa si je ogledalo okrog 20 000 obiskovalcev. V zvezi z razstavo je stopil v ospredje tudi star problem: ustanovitev planinskega muzeja. Razstava je namreč pokazala, da je naša organizacija sposobna v najkrajšem času organizirati planinski muzej, ki bi ohranil številne dokumente in predmete, za katere obstoji upravičena bojazen, da se bodo sčasoma pozabili ali izgubili. Kdor je videl planinsko razstavo, bo lahko potrdil, da je ustanovitev planinskega muzeja ena izmed naših osrednjih nalog in tudi častna dolžnost.

V zadnjih dveh letih je propaganda komisija tudi precej napravila za ureditev mladinskega vprašanja v naši organizaciji. Približno ena tretjina vseh naših članov je iz mladinskih vrst in je treba zato s tem delom nadaljevati. V zvezi s pridobivanjem mladine je propaganda komisija v letu 1964 organizirala skupno s Svetom za prosveto in kulturo LRS natečaj za najboljše šolske naloge, proste spise in risbe s planinsko tematiko. Uspeh je bil izreden in je presegel vse pričakovanja. Po približni ocenitvi se je v vsej Sloveniji udeležilo natečja okrog 10 000 mladih planincev in ljubiteljev narave. K sodelovanju je pritegnila pedagoge, prosvetne delavce in akademike slikarje. Razdeljenih je bilo 60 nagrad v skupna vrednosti sko-

raj 100 000 din. — podobne natečaje so v naslednjem letu organizirala tudi nekatera PD.

V obdobju zadnjih dveh let je propaganda komisija storila tudi prve konkretnе korake za zaščito gorske prirode in še posebej planinske flore. Skupno z Zavodom za zaščito kulturnih spomenikov in Združenjem tabornikov je ustanovila štab za borbo proti uničevanju planinske flore, v okviru Združenja tabornikov pa je bila organizirana Gorska straža.

Urednik tov. Tine Orel analizira vsebinsko Planinskega Vestnika in pri tem ugotavlja, da mora biti revija pač glasilo komisije, ki jih je osnovala PZS zato, da bi njen delo čim smočnejše potekalo, biti pa mora tudi glasilo literarno-znanstvene komisije, ki formalno še ni začela, ki pa ji je naš list tvarna osnova in organizacijsko središče ali to vsaj hoče biti. Uredniški odbor skuša najti pri posameznih številkah praktično ravnoesje med vsem mnogovrstnim gradivom, ki priteka iz raznih planinskih virov, nastopajo pa seveda težave, kajti kljub stereotipni želji uredništva, da bi se pisali kratki članki, ki boj omogočajo pestrost iz ravnoesje, avtorji le redkodaj ustrezajo tej želji. Prav tako skuša uredniški odbor uresničiti v glasilu integracijo slovenskega ozemlja, ne zaradi lokalno-patriotskih čustev nekaterih društev, marveč iz iskrenega prizadevanja, da dobri v listu svoj refleksi tudi najskromnejša planinska kal bodisi v Primorju bodisi v ravni Panonski ali Belli krajini. Vsakomur pa mora biti jasno, da bo v Planinskem Vestniku nujno več prostora za tista področja, ki predstavljajo dejanski klasični playground planinstva, to je področje Julijskih in Savinjskih Alp. Nekoliko premašo pa se zadnja leta glasilo zanimalo za razvoj planinstva v bratskih republikah, razmeroma malo pa prinaša načelnih, programatičnih, ideoloških člankov. Uredništvo Pl. Vestnika se trudi, da bi združilo okrog sebe čim več sodelavcev, kajti samo na ta način lahko jamči za pestrost, za večji interes in za združevalno vlogo glasila. Stavilo dopisnikov raste, kar je razveseljivo. List ima dovolj širok krog sodelavcev in združuje z njimi vse planinske generacije. Obseg lista je po jubilejnem letu nekoliko padel, ne zaradi pomanjkanja kvalitetnega gradiva, marveč iz finančnih ozirov. S pravilno vzgojo naših propagandistov bi brez težav lahko obdržali sedanjeno naklado 6000 izvodov in jo lahko celo nekoliko prekoračili.

Dosedjanji razvoj in delovanje Planinske založbe je jasno pokazalo, da nam je bila Planinska založba nujno potrebna. Planinsko kot alpinist imata potrebo po specifični planinski literaturi, za katero se druge založbe ne zanimajo. Dosej so izšle v zbirki »Naši veliki planinci« naslednje edicije: Jakob Aljaž, triglavski župnik, Baltazar Hacquet, prvi raziskovalec naših Alp, in dr. Klement Jug, veliki slovenski alpinist, v zbirki »Planinske karte Slovenije« pa Julisce Alpe ter Karavanke, Kamniške Alpe in sosedčina. Kot šesto edicijo je založba izdala knjigo »V naših stenah«. Prav s temi edicijami so se lepo plasirali tudi na mednarodnem planinsko-knjižnem trgu, o čemer nam pričajo številne laskave ocene.

Založba ima v načrtu monografijo Valentina Štaniča, prvega alpinista, ki bo

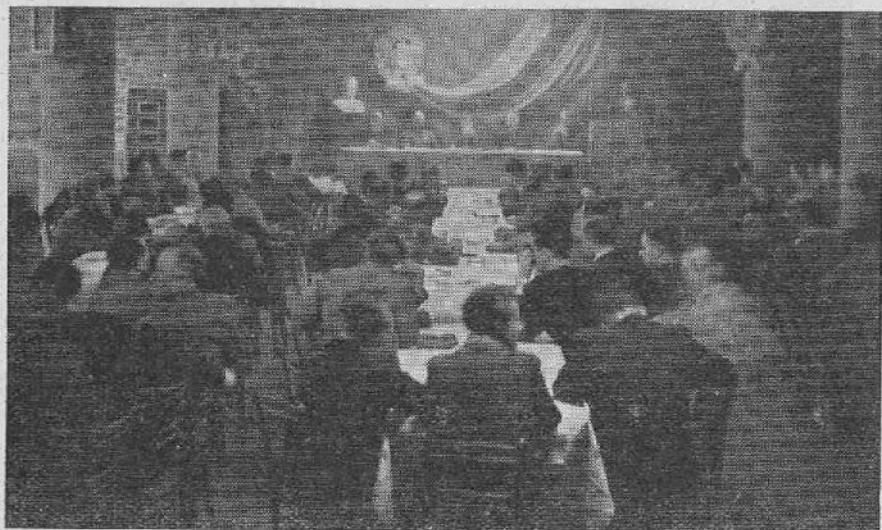

Foto Ferd. Premru

Skupščina Planinske zveze Slovenije na Šmarjetni gori nad Kranjem

izšla še letos, za literarno obdelavo Dr. Julija Kugyja pa je pridobila znanega alpinista tov. dr. ing. Avčina Franceta. Monografijo o dr. I. C. Oblaku pripravila znani planinski pisatelj tov. prof. Wester. Z novim letom pa pričežba tudi z izdajo nove serije »Planinski vodnik po Sloveniji«. Kot prvo knjižico v tej seriji bo izdal vodnik »Triglavsko pogorje in njegova sosedstva«, ki ga bosta napisala tov. Fedor Košir in dr. Miha Potočnik. Založba pa pripravlja tudi knjižico prof. Legiše »Slovenska planinska pesem«.

Delo na planinsko-založniškem področju ne primanjkuje, lepih načrtov je veliko, velika pa je tudi potreba po planinski knjigi in karti.

Centralna knjižnica je bila ustanovljena leta 1955. Njen knjižni fond šteje 1393 del (brez dvojnikov). Knjig ima 1112, revij 286, med katerimi je tudi Planinski Vestnik s svojimi 55 letniki. Kart je okrog 300, ki pa se niso registrirane. V sedanji knjižni fond so se stekale knjige iz naslednjih virov: PD Ljubljana-matica je upravljala knjižni fond bivšega Osrednjega odbora SPD, slovenski odvetnik dr. I. C. Oblak je prepustil svojo knjižnico slovenskim planincem (494 knjig in revij), nekaj knjig, ca. 100, je PZS kupila iz zapuščine pok. dr. Brileja, PZS jo v zadnjih letih nakupila precej knjig na antikvaričnem trgu in v inozemstvu ter s tem zbrala lep knjižni fond: 997 knjig, končno pa je tov. Oskar Delkin odstopil zbirko kart, ki jo je zbral ob razstavi na pomladanskem veleseemu leta 1934.

Centralna knjižnica bo skrbela za to, da bo zalačala društvene planinske knjižnice, ker mora končno imeti vsako društvo primerno ročno knjižnico. Planinska društva bodo morala v bodočo tudi skrbeti za planinsko berilo na vsaki postojanki.

Fotoodsek deluje kot samostojna organizacijska enota PZS v okviru Planinske založbe. Naloge tega odseka so zelo obsežne, kljub temu je precej teh nalog izvršil oziroma jih uresničuje. Uspešno je sodeloval pri planinski razstavi v Ljubljani, s čimer je bil efekt celotne razstave močno dvignjen, skrbel je za kvalitetne planinske razglednice v planinskih postojankah in izdelal prva dva reprezentančna albuma s 25 originalnimi posnetki, ki sedaj krasita sobe PSJ v Beogradu in PS Bosne in Hercegovine v Sarajevu. V delu je izdelava nadaljnjih albumov, ki bodo v ponos ne samo planincem, ampak tudi slovenski umetniški fotografij in učinkovito propagandno sredstvo za naše planine in za našo domovino. Delo odseka je bilo vse do nedavnega otežkočeno, ker ni imel svojega laboratorija. Sedaj ima na razpolago svojo temnico z dvema povečevalnima aparatoroma in ostalim potrebnim priborom za kopiranje in razvijanje.

Iz poročila tov. Živojina Prosenca, načelnika komisije za planinska pota, posnemamo, da je PZS v letu 1954 investirala za popravilo potov din 659 827.— in v letu 1955 din 957 443.—, medtem ko so sama društva v istem časovnem razdobju prispevala din 800 000.— oz. din 1 000 000.—. Ce bi k vsemu pristeli še vrednost dela markacistov, t. j. vrednost opravljenih prostovoljnih delovnih ur, bi obe številki skupaj nanesli prav gotovo preko dinarjev 3 000 000.—. Po ugotovitvah komisije je markacijska dejavnost društev na področju Julijskih Alp slabša od ostalih. Zaradi izredno ugodne ponudbe je komisija nabavila 10 km žične vrvi, veliko število klinov (stopnih, držalnih in z glavo za žično vrvo) poleg tega pa markacijsko barvo, katero je posameznim društvom deloma prodajala deloma pa podarila kot počes za delo markacijskih odsekov.

Komisija ima že dokaj urejeno kartoteko z opisi vseh markiranih in zavarovanih poti. S svojo subvencijo je komisija sodelovala leta 1954 pri postavitev zimske markacije od Zgornje Krme do Stančeve koče in do Konjskega sedla, pri nadelavi poti od Planike preko Triglavsko Škrbine, pri nadelavi in zavarovanju nove poti z Okrešljem pod Križem do Zrelo nad Češko kočo, pri obnovi Kopinsko poti na Ojstrico in popravilu poti in zavarovanju na grebenu Skute preko Dolugega hriba do Grintovca. V letu 1955 pa je subvencionirala nabavo drogov za zimske markacije in postavitev teh od Konjskega sedla do Hribarice, popravilo poti in zavarovanja s Kredarice na Triglav in s Triglava do Triglavsko Škrbine, nadelavo poti in zavarovanja po severozapadni steni Kanjavca med Doličevjem in Prehodavci, obnovitev poti in zavarovanje ter delno preložitev trase z Domu pod Storžičem do vrha Storžiča (Zrelo) in nadelavo poti s Sedla med Razorjem in Zaplanjo na Utrjeni stolp. Kljub povečani dejavnosti na opisanem delovnem področju niso bili izvršeni vsi sklopi skupščine z dne 4. IV. 1954, ker je slabo vreme in pomankanjanje delavev strokovnjakov prepredložilo zavarovanje poti po severozapadnem grebenu Jalovca s Kotovega sedla in po severozapadnem grebenu Krna. Pohvaliti pa je treba vrsto društv, ki so samostojno pristopila k odpiranju malo obiskanih gorskih predelov, ne da bi za opravljena dela iskala kakršno koli pomoč in so bili članji komisije veselo presenečeni, ko so bili povabljeni na otvoritev teh poti.

Planinska transverzala je v glavnem vzorno markirana in vzdriževana, razen v spornem območju odseku na področju Karavank in poedinčini manjših sektorjev. Za njo vrlada povsod velik interes. Poseben redakcijski odbor pa pripravlja poseben priročnik za transverzalo, ki bo šel v tisk še letosajo zimo.

Od zadnje redne skupščine PZS v Marihoru se je Gorska reševalna služba pod vodstvom tov. dr. Mihe Potočnika organizacijsko okreplila in znatno napredovala. Tudi gorsko-reševalni postaji v Kranjski gori in Mojsstrani sta premagali svoječasno krizo. GRS šteje 14 akcijsko samostojnih postaj na terenu oziroma pravzaprav 22 gorsko-reševalnih središč s prihernimi mostovi, ker imajo nekatere postaje še skupine reševalcev izven svojega sedeža. S tem pa se je GRS tudi že znatno približala izpolnitvi naloge, da bi bili reševalci razmeščeni predvsem čim bliže ogroženim terenov, kar znatno skrajšujejo reševalni čas in povečuje uspešnost intervencij GRS. Priljubo je uspelo izboljšati tudi starostni sestav GRS, tako da je zdaj vključenih v vrste GRS precej mlajših reševalcev. Vsa GRS šteje 143 registriranih gorskih reševalcev, med katerimi je tudi 12 vodnikov laviških psov. Trenutno je vpisanih 12 laviških psov, vendar je za aktivno uporabo sposobnih le kakih 6 do 7 psov.

Z nenehnim naraščanjem obiska naših gora pa delno naraščajo tudi nesreče. Statistika nam pove, da je bilo v letu 1949 38 reševalnih akcij s 16 smrtnimi nesrečami, v letu 1950 33 reševalnih akcij z 10 smrtnimi nesrečami, v letu 1951 55 reševalnih akcij s 14 smrtnimi nesrečami, v letu 1952 29 reševalnih akcij z 10 smrtnimi nesrečami, v letu 1953 31 reševalnih akcij z dvema smrtnima nesrečama, v letu 1954 41 reševalnih akcij z 8 smrtnimi nesreča-

mi in v letu 1955 48 reševalnih akcij z 8 smrtnimi nesrečami. Glavni vzroki gorskih nesreč so pozimi poškodbe pri smučanju, v poletnem času in to zlasti pri smrtnih nesrečah pa prevladuje že znani vzrok — trganje planik.

Za svoje uspešno delo je bila GRS ob svoji 40-letnici leta 1952 odlikovana z zlatim častnim znakom PZS, na kongresu jugoslovanskih planincev v Zagrebu, dne 24. IV. 1955 pa tudi z zlatim častnim znakom PZ Jugoslavije. Odlikovanja PZJ in PZS pa so prejeli tudi že številni reševalci.

GRS razpolaga danes že z razmeroma dobro in delno sodobno reševalno opremo in napravami. Vrednost te opreme brez avtomobilu znaša najmanj din 5 000 000.— Na novo so vpeljali sanitetne komplekte, ki so zelo ekonomična pridobitev naše GRS. S temi kompleti so lahko nadomestili zelo pestro, često zelo dragu in mnogokrat nepotrebljivo sanitetno in lekarstvo šaro po naših planinskih postojankah. GRS ima tudi svojo radijsko oddajno-sprejemno postajo, v zadnjem času pa je za din 4 020 000.— nabavila nov gorsko-reševalni avto, ki ga oskrbuje postaja GRS na Jesenicah. GRS porabi za svoje redno in normalno poslovanje letno okrog 1500 000 din, ki jih prejema delno iz članarice, delno pa z dotacijo ljudske oblasti. Potrebovala bi pa še mnogo več, če bi si hotela nabititi še prepotrebno reševalno opremo in hotela nadomestiti že obrabiljene dole obstoječe opreme. Zadnji komisijiški ogled opreme, ki ga je izvršila posbuna za to določena komisija v februarju oziroma v marcu letos, je namreč ugotovil, da so n. pr. jeklene vrvi (ki jih je mogoče na žalost dobiti le v inozemstvu) že zelo dvomljive vrednosti. Denarna sredstva bi GRS potrebovala tudi za nadomestilo osebne opreme reševalcem, ki delujejo izključno na prostovoljni neprofesionalni osnovi. Težni stiki, ki jih ima GRS z notranjo upravo, ji omogočajo naglo obveščanje in transport. Vse postaje LM na ogroženih terenih so namreč vključene v službo obveščanja o gorskih nesrečah kot obveščevalne točke GRS, za reševalne akcije pa imajo na razpolago tudi prevozna sredstva organov za notranje zadeve. Obeta se še nadaljnja pomoč. GRS stalno skrbí za izobražbo in akcijsko izpopolnjevanje svojih članov. Za opravljanje teh izipitov je komisija izdelala poseben pravilnik in sestavila ter razposlala vsem postajam tudi izpitna vprašanja. Za pomoč pri izobraževanju svojih članov je nabavila serijo diafilmov.

GRS je članica Mednarodne komisije za alpsko reševalstvo (Internationale Kommission für Alpines Rettungswesen = I. K. A. R.), ki je bila oživljena s sklepom generalne skupščine Mednarodne planinske unije (UIAA) v začetku junija (12. VI. 1955) v Münchenu.

Gospodarsko poročilo v. d. načelnika gospodarske komisije tov. Rudija Kavčiča vsebuje poglavje o gradnji planinskih postojank, o pregledu kreditov iz investicijskega sklada PZS, o pregledu uporabljenih investicijskih sredstev v letih 1954 in 1955 za investicije po priorititetnem gradbenem planu, o investicijah in samofinansiranju, o delu gradbenega odseka pri gospodarski komisiji PZS, o upravi planinskih postojank s posebnim ozljrom na način upravljanja planinskih postojank, administracije v planinskih postojank.

jankah, odnosa med oskrbnikom in gospodarjem, oskrbnikov izpitih, obisku planinskih postojank in propagandi, cenah v planinskih postojankah, kalkulaciji cen in pravilnika o upravi planinskih postojank, dajejo o gospodarskem poslovanju v okviru PD, knjigovodstvu PD, proračunih PD, o redinem odvajjanju prispevka v sklad GRS, o tromesečnih poročilih in okrožnicah PZS in zemljeknjični urediti premoženja PZS. Poročili je priložena bilanca PZS za leto 1955, razhodki in dohodki Glavnega odbora PZS, GRS in PI, Vestnika za leto 1955 ter seznam vseh planinskih postojank s stanjem 31. XII. 1955.

Ob času zadnje skupščine v Mariboru je imela PZS 125 planinskih postojank in 8 bivakov, danes pa jih ima že 138 in 8 bivakov. Kljub temu so pa se vedno pojavljajo društva, ki se hočejo prav nepremišljeno lötiti novogradnji tam, kjer to ni potrebno. Zato pa bo gospodarska komisija predlagala skupščini sprejetje priornega sklepa, ki bo v bodoče take gradnje onemogočil. Skupščini bo tudi predlagala, katere gradnje oziroma večja popravila naj sprejme v prioritetti gradbeni plan PZS.

Iz pregledne tabele investicijskega sklada PZS je razvidno, da je PZS v letu 1954, 1955 in 1956 odobrila skupaj 40 479 938 din kreditov, od tega pa dejansko tudi izplačala društvu v letu 1954 din 21 090 532, v letu 1955 din 13 884 576 — in v letu 1956 din 19 812 —, skupaj din 34 974 920. Na račun teh pa so društva odplačala na anuitetah v letu 1954 din 130 000 —, v letu 1955 din 759 170 — in v letu 1956 din 255 000. Nadaljnja tabela o pregledu uporabljenih investicijskih sredstev v letih 1954 in 1955 za investicije po priorititetnem gradbenem planu nam pa pove, da je PZS v navedenem razdobju za 9 novogradnj, 6 nedokončanih gradenj, 10 adaptacij in pri nabavi opreme za 4 planinske postojanke investirala v letu 1954 din 26 965 076 —, društva pa so iz lastnih sredstev in prostovoljnem delom prispevala din 12 976 776. Skupno je bilo torej investiranega v letu 1954 po priorititetnem gradbenem planu din 39 984 652 —. V letu 1955 so znašale te investicije s strani PZS din 16 047 353, s strani PD pa din 10 088 734 —, ali skupaj din 26 136 087 —. Investicije obec let so znašale din 66 100 741 —.

Iz pregleda je razvidno, da so društva prejela za investicije v letih 1954 in 1955 din 34 955 108 — kredita in din 14 443 433 — subvencije. Od prejetega kredita bi moralna društva vrnilti v investicijski sklad do konca leta 1955 din 224 170 — zapadnih anuitet, vrnila pa so samo din 889 170 —. Prioritetni gradbeni plan je bil v glavnem izvršen, nešteč del pa so izvršila PD mimo tega z lastnimi sredstvi ali delnim posojili.

Skelp zadnje skupščine o ustanovitvi investicijskega sklada, ki naj bi se dotiral iz dotacij ljudske oblasti, odtotka obresti na osnovna sredstva in dela dobička planinskih postojank ter ustanovitvi amortizacijskega sklada PD ni bil v celoti izveden. Osnovan je bil zaenkrat le investicijski sklad PZS, ki se je dotiral samo iz dotacij ljudske oblasti.

Delo gradbenega odbora pri PZS je bilo v glavnem tehničnega značaja. Odsek je izvršil 12 revizijskih gradbenih pregledov in 9 pregledov in odobritev načrtov.

Posebna razpredelnica nam pove, da so PD samo preko PZS investirala po vojni

v planinske postojanke din 127 715 186 — iz lastnih sredstev din 183 427 716 — in v obliku udarniškega dela din 28 094 603 —, torej skupno din 337 237 505 —. V tem znesku pa še ni v celoti ocenjen inventar. Obisk planinskih postojank je po vojni močno narasel. Statistika nam pokazuje, da je obiskalo leta 1946 naše koče 70 831, leta 1947 140 395, leta 1948 184 684, leta 1949 286 467, leta 1950 319 946, leta 1951 264 648, leta 1952 638 411, leta 1953 415 521, leta 1954 460 803 in leta 1955 ca. 391 000 obiskovalcev. Nočnin je bilo v letu 1955 96 823. Ce upoštevamo, da imamo danes vsega skupaj 4426 ležišč, odpade na vsako ležišče skoro 22 nočnin. Nedvomno je to eden pokazateljev, da naše koče obiskuje še vse premalo planincev, posebno nekatere v sredogorju. Sklep sveta gospodarjev z dne 20. II. 1955 po uvedbi dvojnih cen v planinskih postojankah se le redko izvaja. Nekoliko na boljšem je v pogledu izoblašanja cenikov, vprašanje je le, v koliko so cene pravilno kalkulirane. PZS je v letu 1955 organizirala 6 knjigovodskih tečajev za izpopolnitve društvenih knjigovodstev, žal pa je bila udeležba precej slaba. Od 84 društev je prislo na tečaj 36 knjigovodil.

Račun razhodkov in dohodkov Glavnega odbora PZS za leto 1955 znaša din 10 767 990,50, GRS din 1 323 704 — in Planinskega Vestnika din 6 246 798 —.

Za zbiranje denarnih prispevkov za gradnjo Zlatoroga je PZS društvom predlagala razne ukrepe, katerih pa društva povencini niso sprejela, dasi sicer vsa pozdravljajo predlog za gradnjo tega doma. Skoraj vsa društva so se izjavila le za pobiranje prostovoljnih prispevkov po din 10 — in din 100 —. Blokri po din 100 — naj bi se zrehali za dobitke v obliki brezplačnih penzionov v planinskih postojankah. V ta namen so društva prispevala že v 23 različnih postojankah skupno 276 penzionskih dni, kar predstavlja vrednost dobitkov din 124 200 —. Ceprav se doslej še ni pričelo z nikako organizirano akcijo v smislu že odobrenih predlogov, se društva in posamezniki že v veliki meri odzivajo našim pozivom. Fond zbranih sredstev do 7. IV. 1955 je znašal din 3 065 990 —, nedtem ko znaša celotni fond okrog 17 000 000 dinarjev.

Poročilo komisije za alpinizem tv. Toneta Bučerja je zajeto v posebni brošuri in razdeljeno na tri poglavja: deset let alpinizma v Sloveniji, pojmovanje alpinizma in na delo komisije za alpinizem med obema skupščinama. Uvodoma ugotavlja, da je bilo v pretekli dobri desetih let na tem polju opravljenega precej težkega in uspešnega dela in da ima alpinizem pri nas potrebno osnovo za svoj razvoj. Opravljeno delo, alpinistični kader, miselnost ljudi in pogoj v naši družbeni stvarnosti pa so nam porok, da bo alpinizem zajemal vedno širši krog planincev ter da se bo kvalitetno in kvantitativno dvigal. Oboje je namreč potrebno, če hočemo tudi v mednarodnem merilu pomenu to, kar v resnici smo. Številne pregledne tabele name nazorno kažejo časovno ustanovitev alpinističnih odsekov v razdobju 1946—1956 in dejstvo, da imajo za to zaslugo predvsem starejši alpinisti, ki so se postavili na celo alpinističnem odsekom in izvedeli organizacijo, kasneje pa svoja mesta prepustili mlajšim, dalje število zimskih in letnih alpinističnih tečajev, za vsako društvo in za vsako leto posebej, pri čemer pa niso upoštevani eno in dvo-

dnevni tečaji ter 4 alpinistični tečaji, dva ženska alp. tečaja in dva zvezna alpinistična tečaja, katere je organizirala PZS. Te tabele nam nadalje nudijo pregled nad vsemi plezalnimi šolami, organiziranimi po PZS in društvu v razdobju 1951–1955, zimskimi plezalnimi vzponi v razdobju 1946–1955 po društvenih ter letninih plezalnimi vzponi v istem časovnem razdobju. Iz teh poročil sledi, da so alpinistični odseki v zadnjih desetih letih izvedli 78 zimskih in 114 letnih alp. tečajev, skupaj torej 192 tečajev. Finančno so te tečaje podpira društva, v okviru svojih možnosti pa jih je podprla tudi PZS. Poleg zimskih in letnih tečajev so odseki izvedli tudi številne plezalne šole ter eno ali večnevne vaje za začetnike. Te šole in vaje so bile najcenejša in zelo uspešna oblika dela za začetniki. V razdobju 1951–1955 so društva in PZS organizirala 29 plezalnih šol. Alpinistične plezalne šole, treningi, tečaji in tabori ter število alpinistov so odražajo v letnih in zimskih plezalnih vzponih. Na splošno je ugotovljeno, da je bilo število vzponov najštevilnejše leta 1950 in 1951, ko je bilo vsako leto izvršeno preko 1700 vzponov. Naslednji dve leti je bilo to število v upadanju (1313, 1167), toda že leta 1954 se dvigne na 1475 vzponov in v letu 1955 na 1522 vzponov. Padec in porast vzponov je odraz pada in dviga članstva. Če izvzamemo obe leti največje alpinistične dejavnosti (leta 1950 in 1951), vidimo, da število težjih vzponov stalno narašča. To pomeni, da se kvaliteta vzponov dviga iz leta in leta. V času od 1950 do 1955 je bilo organiziranih 72 odprav v domači in tujih gorstva s 399 udeleženci. Odprave so se podale v Črno goro in Bosno ter v avstrijske, švicarske, italijanske, nemške in francoske gore. Od 1948 do 1955 je PZS sama izdala za razširitev in dvig alpinizma v Sloveniji din 4770 360, kar zgornovo priča, da se je naša planinska skupnost globoko zavedala pomena in vloge alpinizma v naši družbeni skupnosti. Njihomo pa pregleda, koliko so podina društva izdala za alpinistično dejavnost. Te številke bi bile gotovo lep dokaz, da imajo društva posebno razumevanje za razvoj alpinizma. Število članov, ki jih je bilo leta 1946 le 51 je skokoma rastlo in leta 1951 jih je bilo že 244. Število pripravnikov pa je od leta 1948, ko jih je bilo 72, nastalo na 352 v letu 1950. To število se je dvignilo zaradi tega, ker so obstojeli AO v letih 1946–1948 vključili med članstvo in med pripravnike veliko število mladine. V letu 1941–1950 je v teh odsekih prišlo do stagnacije. Prav v tem razdobju pa so se organizirali številni novi alpinistični odseki. Leta 1950–1951 bi lahko šteli za prelomnico v številu članstva. Teden je prilejno število članstva rahlo upadel. V letu 1955 je bilo 236 članov in 217 pripravnikov.

V svojem drugem delu poročila je skušal analizirati pojmovanje alpinizma na sploh, še posebej pa pojmovanje alpinizma posameznikov v razdobju po osvoboditvi.

Zadnje poglavje se nanaša na delo alpinistov v zadnjih dveh letih.

Sklepi zadnje skupščine so bili v glavnem izvršeni. Alpinistični odseki so utrdili svojo dejavnost v okviru društva, v veliki meri pa so se izboljšali tudi odnosi alpinistov do skupnega dela v PD. Ta odnos se je ponekod izboljšal v tolikšni meri, da so AO-ji v nekaterih društvenih jedro društvene aktivnosti. Posebno pa so se izkazali nekateri odseki pri reševanju mla-

dinskega vprašanja. Komisija za alpinizem je organizirala v letu 1954 in 1955 alpinistična tabora v Vratih, ki sta oba dosegla svoj namen že s tem, da sta nudila članom AO-jev in ostalim planincem v spremstvu alpinistov ceneno bivanje na izhodiščni točki v gorah, da sta združevala alpiniste različnih odsekov, različnih republiških planinskih zvez, vključila alpiniste Trsta in da sta utrijevala med alpinisti tovarstvo in medsebojno razumevanje. Obeli taborovi so je udeležilo 168 alpinistov, uspešno, brez vsakih nesreč pa je bilo izvedenih 183 vzponov v navezah od 2–5 oseb. Preplezane so bile tudi najtežje smeri v Severni triglavski steni, Stenarju, Rokavih in Spiku.

Komisija za alpinizem je finančno podpira alpinistične tečaje in odprave v domača in tujih gorstva, ki so jih organizirala društva. V preteklih dveh letih je za to izdala skupno din 2681 054. Samo dve odpravi v Francijo sta stali skupno preko din 1800 000, s specjalno opremo, ki je ostala last PZS. V prvi odpravi je bilo 14, v drugi pa 15 udeležencev. Opravljenih je bilo skupno 22 vzponov. Za letošnje leto ni misliti, da bi v okviru PZS mogli nadaljevati z odpravami v Centralne Alpe. Upravni odbor PZS je celo sprejet sklep, da v letošnjem letu tudi PD ne priporoča organizacije odprav v inozemstvo zaradi ptičih deviznih sredstev, kajti PSJ, ki bo odsej prejemal vsakoletna devizna sredstva za celotno planinsko organizacijo FLRJ, je letos prejel le 150 000 deviznih dinarjev. Alpinistično obdelati Prokletje, Durmitor, Prenj, Cvrnsico itd. je delo, ki ne bi koristilo le posameznim odsekom, temveč predvsem naši alpinistični skupnosti.

Skupščina PSJ je na svojem zadnjem zasedanju sprejela sklep, da se organizira jugoslovanska alpinistična odprava na Himalajo in določila za vodjo odprave tov. dr. Miho Potočnika. Medtem ko je ta resno poprijel za delo, je volja do te odprave pri nekaterih vodilnih planinskih delavcih v PSJ in PZ Srbije vedno bolj vodenela. Bistvo nesoglasja je bilo mnenje PZ Srbije, da gredo v Himalajo planinci, ki se znajo vzpenjati po snegu in ledu, ne pa alpinisti. PZ Srbije je celo pismeno obvestilo vodjo himalajske odprave, da ne bo sodelovala v treningu, dokler se ne spremeni kriterij. Ne izvaja se povsod tudi sklep skupščine PSJ, da se v letošnjem letu poleg članarine daje poseben prispevek din 20.— za himalajski fond. Vodja odprave je s pomočjo svojih sodelavcev zbral in preštudiral vso himalajsko literaturo, izdelal načrt za treninge in s pomočjo Komisije za alpinizem pri PZS, ki je z dinarij krila 120 000 deviznih dinarjev, nabavil v zelo skromnem obsegu vzorce nekaterih opreme za Himalajo. Planinska skupnost Slovenije je razumela potmen prve jugoslovanske odprave v Himalajo, celotna planinska skupnost pa je s svojimi simpatijami in soglasjem tudi moralno podpira odvod prve jugoslovanske ekspedicije v Himalajo. Lahko smo prepričani, da se bodo klubji razmeram sčasoma le dobila potrebna finančna sredstva za trening in odpravo samo.

V zadnjem času je planinska organizacija Sovjetske zveze povabila 8-člansko ekipo v Kavkaz. Izvršni odbor PSJ ni v zadostni meri proučil vprašanje sestave te ekipe in dolοčil osebe, ki naj bi še na Kavkaz, po kijuču od vsake republike

planinske zveze po eden, a 2 člana iz IO PZS. Alpinistična skupnost Slovenije meni, da bi morali biti vključeni v ekipo za Kavkaz tudi naši alpinisti, prvič, da prikažejo visoki nivo jugoslovenskega alpinizma tudi v Sovjetski zvezzi, drugič pa, da pridobijo potrebine izkušnje za himalajsko odpravo.

Poleg prizadevanja za dvig kvalitete pa morajo društva skrbeti tudi za razširitev alpinizma v Sloveniji. Zato bo treba organizirati plezalne šole, tečaje in tabore, poziviti društveno delo v odselkih, posebno skrb pa posvetiti ideološki vzgoji mladih planincev in alpinistov. Kot doslej, morajo naši alpinisti tudi v bodoče tesno sodelovati z alpinisti drugih republik in svojo pomoč nesebično posredovati drugim. Komisija za alpinizem je tudi v letu 1954 in 1955 nadaljevala z zbori alpinistov, ki so se vršili vsako jesen v Logarski dolini. Postopoma bodo ti zbori izgubljali izletniški karakter. Opaža se namreč, da pridobivajo na vsebinski in želja vseh je, da dobijo ti zbori značaj alpinističnih skupščin, na katerih naj bi se obravnavali najbolj pereči problemi razvoja alpinizma pri nas. Zborna alpinistov se je leta 1955 udeležilo že 182 alpinistov. Interes za to obliko združevanja raste, s tem pa tudi raste zahteva za kvalitetnejšo vsebinsko zborov.

Po načelnih diskusijih k poročilu UO PZS so bile sestavljene štiri delovne komisije, in sicer organizacijsko-propagandna, gospodarska, komisija za alpinizem in GRS ter komisija za planinska pota. Delovne komisije so zasedale od 15. do 19. ure, nakar so se vodje komisij sestali in koordinirali predloge za skupščino. Med tem je predsednik ObLO Kranj tov. Vinko Hafer ob pol 13. uri predstavljal sprejem delegatom.

Skupščina je nadaljevala z delom v nedelje ob 9. uri.

Sprejela je bilanco in zaključni račun PZS za leto 1955, po poročilu nadzornega odbora pa da dala celotnemu odboru razšenco.

Vodje poedinih delovnih komisij so nato prebrali predloge, ki so jih komisije predlagale spuščini v odobritev, in jih po potrebi tudi tolmačili. V zvezi s predlogi je nastala živahna diskusija, zlasti še, ko je vodja jugoslovenske himalajske odprave tov. dr. Miha Potocnik obrazložil stanje te akcije. Nato je skupščina sprejela naslednje

sklepe:

a) za organizacijsko-propagandno komisijo:

1. Dopolni se 3. odst. 19. člena Statuta PZS v tem smislu, da sestavljajo skupščino PZS poleg društvenih delegatov tudi člani UO PZS. V istem smislu se dopolni 12. člen Statuta PZS glede udeležbe in pravice glasovanja članov UO PZS v Glavnem odboru PZS.

2. Spremeni se 1. odstavek 22. člena Statuta PZS v tem smislu, da šteje GO PZS (plenum) od 30 do 40 članov.

3. Spremeni se 1. odstavek 23. člena Statuta PZS v toliku, da UO PZS izvori izmed sebe enega ali dva podpredsednika. Ta popravek naj se izvrši zaradi tega, ker skupščina sodi, da so vsi sektorji dela enako važni.

4. Dopolni se disciplinski pravilnik PZS s členom 15a, ki se glasi: O znižanju ali spregledu (odpustu) kazni določi obeni

zbor društva oz. skupščina one organizacijske enote, katere disciplinska komisija je izrekla kazen oz. o njej odločala na II. stopnji.

5. Vprašanje dela z mladino je tako važno, da je treba ta sektor dela izločiti iz komisije za propagando PZS in ga osamosvojiti ter ustanoviti samostojen mladinski odsek, ki naj ga vodi, kot ostale odslike in komisije, načelnik kot član UO PZS. Zato naj se dopolni v tem smislu 1. odstavek 23. člena z dodatkom, da se zaradi uvedbe nove pojimenske funkcije zniža dodeljanje število 2-4 odbornikov UO PZS brez funkcije na 1-3.

Društva, ki še nimajo mladinskih odselkov oz. referentov, jih morajo ustanoviti. Čimprej, a najkasneje do konca leta.

6. V smislu prejšnje točke morajo vsa planinska društva in PZS posvečati posebno skrb mladini t. j. pionirjem in mladincem. V to svrhu naj uporabljajo vse možne oblike dela, upoštevajoč konkretno razmere svojega področja, predvsem s prirejanjem izletov in taborenj, ustanavljanjem pionirskega krožka, predavanji, predvajanjem filmov in diafazitov, spoznavanjem favne in flore, geologije, morfološke in drugih naravnih pojavov ter znamenitosti. Pri tem naj tesno sodelujejo s šolskimi vodstvi, pionirske oz. mladinsko organizacijo, taborniki, Društvom prijateljev mladine, sindikati in drugimi srodnimi organizacijami.

Sklep III. redne skupščine PZS o tem, da morajo društva 25% čistega dobička svojih postojankov odvajati v sklad za vzgojo mladine, so nekatere društva razumela napačno in ves ta sklad dodeljevala samo alpinističnemu odsckom. Društva morajo ta sklad, dokler bo ta sklep v veljavi, uporabljati za vse namene vzgoje in propagandnega dela z mladino.

7. Skupščina pozdravlja ustanovitev in delo gradbenih zadrug v Planinsko-pionirske počitniško naselje I. poohorski bataljon, ki jo je ustanovilo PD Ruše in priporoča to oz. podobne organizacijske oblike tudi drugim društvom. Hkrati priporoča društvu, da v okviru svojih finančnih možnosti vstopijo v to zadrugo kot člani vsaj z enim deležem.

8. Skupščina ugotavlja, da vsa društva ne izpoljujejo sklepa zadnjega plenuma PZS o tem, da je treba zvišati cene alkoholnih pičam in to zvišanje uporabiti za zniževanje cen brezalkoholnim pičam, karor tudi to, da vse planinske postojanke še vedno niso založene z zadostnimi količinami brezalkoholnih pič. Ta sklep je treba brezpogojno izvrševati v celoti.

9. Uredniški odbor Planinskega Vestnika naj upošteva rezultate ankete PV o vsebinski PV, ki po mnenju skupščine predstavlja želje večine narodnikov. Planinski Vestnik naj poleg tega objavlja v vecji meri prispevke s terena in mladincev ter članke v zvezi z mladino. Stevilu narodnikov je treba nujno zvišati tako, da bo končno urešen svoječasni sklep, da mora biti 25% vsega članstva narodnik PV. To je nujna naloga vsakega upravnega odbora društva.

10. Vsa društva naj podpirajo delo Gorske straže za zaščito planinske flore in favne. Posamezni člani društva, ki imajo za to posebel razumevanje, naj tudi sami delujejo v tem smislu. Razen tega je treba vagnjati vse članstvo in ga navajati k varstvu narave in h kulturnemu obnašanju.

Posebej naj društva gledajo na to, da bodo tudi oskrbniki planinskih postojank sodelovali v tej akciji. Proti članom, ki bi kršili predpise o varstvu narave ali ki bi sicer kršili ugled planincev, naj se uporabijo disciplinski ukrepi (izključitev iz članstva).

11. Upravni odbor PZS naj predlaže Zavodu za spomeniško varstvo LRS, da se zavarujejo posamezne naravne znamenitosti oz. planinski predeli, kakor so: Vrh Snežnika, Slemne med Planico in Višičem, del Cerkniškega jezera, Rakova dolina, Dolina Bele oz. Zeleniške špice z Repovim Kotom.

12. Posameznim društvom se priporoča ustanovitev jamskih sekcij, kjer so za to dani pogoji, tako n. pr. za predele Komne, Pokljuke, Velikih in Malih podov v Kamniških Alpah ter okrog Kanina.

13. Vkljub dosedanjim sklepom o nujnosti uvedbe kvalitetnih razglednic v naših planinskih postojankah, se še vedno prodajajo razglednice, ki po vsebinah in tehnični izvedbi ne odgovarjajo kvaliteti in kvariju ugled društva ter planinske organizacije. V bodoče naj društva razpečavajo samo kvalitetne razglednice-fotografije. Če nimajo sami možnosti nabave takih razglednic, oskrbi to foto-odsek PZS.

14. Društva naj zbirajo oziroma nadljujejo z zbiranjem predmetov, ki so važni za zgodovino planinstva.

15. Društva naj posvetijo večjo pozornost spoznavanju gorskih predelov v drugih republikah. Zato se priporoča, da v letošnjem letu organizirajo čim številnejšo udeležbo na V. zveznem zletu v Prokletijah, ki bo od 3. do 8. VII. t. l.

UO PZS naj dokončno poskuši urediti vprašanje popusta na železnici za člane PZS.

16. Društva morajo v lastnem in splošnem interesu posvetiti večjo pažnjo propagandi obiska svojih postojank s tem, da dajejo pravočasno vse potrebne podatke, kdaj so postojanke odprte, cene oskrbe itd.

UO PZS pa naj poskrbi za propagando doma in v tujini.

17. Društva naj vzpostavijo čim tesnejše zveze z ostalimi sorodnimi družbenimi organizacijami na lastnem območju.

Na določenem teritorialnem širšem območju pa naj vskladijo svoje delo na občasnih sestankih z drugimi pianinskimi društvimi tega območja.

18. Skupščina ugotavlja, da je bilo v preteklem razdobju doseženo telesnje sodelovanje z našim tiskom. Ta tisk je potrebno še bolj poglobiti, zlasti v lokalnem merilu, ker je tisk najučinkovitejše propagandno sredstvo. Nezdostno pa je bilo naša sodelovanje z radiofuzno službo, kar je treba v bodoče izboljšati.

19. Prihodnja skupščina PZS se vrši v Ravnah na Koroškem.

20. UO PZS oziroma njene komisije naj v smislu prej navedenih priporočil in sklepov ter po načelni razpravi na plenarni skupščini in razprave v organizacijsko-propagandni komisiji izdela za pianinska društva konkretnie smernice in navodila za delo društev.

b) za gospodarsko komisijo:

1. Vsako novo gradnjo in večje povečanje postojanke mora dovoliti in dokončno potrditi le skupščina PZS ali plenum. Ta točka naj se vnese v Pravilnik o gospodarskem poslovanju PZS in pianinskih društev.

2. Društva naj ne začenjajo nobenih novogradenj razen zaključnih del na naslednjih začetkih:

- a) PD Koper — koča na Slavniku;
- b) PD Bovec — koča na Mangrtu;
- c) PD Bohinj — Srednja vas — Podniki — koča na Velem polju;
- d) PD Mežica — koča na Peči;
- e) PD Gornji grad — koča na Menini planini;

c) PD Litija-Smartno — koča na Jančah.

Med adaptacijami naj se prevenstveno upošteva koča na Crni prsti in koča pri Sedmerih triglavskih jezerih.

V perspektivni gradbeni plan naj se vnese gradnja koče na Voglu (PD Železničar), koče v Karavankah (PD Jesenice) in dovršitev koče pri Treh Kraljih (PD Slovenske Bistrica).

3. Društva naj ne prevzamejo v upravo niti naj ne gradijo nižinskih postojank gostinskega značaja.

4. Skupščina pooblašča upravni odbor PZS, da razporedi po utemeljivah in dokumentacijah na pianinska društva investicijska sredstva, ki bi bila v l. 1956 event. po družbenem planu na razpolago za razširjenje kapacitet v pianinskih postojankah že v tekocem letu.

5. V smislu sklepa skupščine PZS v Mariboru leta 1954, se uvede vplačevanje amortizacije pianinskih postojank. Amortizacija se vplačuje od opravljenega protmeta vseh storitev v postojankah.

Plaćevanje se vrši:

- 8 % v fond pianinskih društev pri PZS;
- 2 1/4 % v fond pri pianinskih društvih.

Po vplačilu v ta dva fonda odvajajo pianinska društva 50 % od eventuelnega preostalega dobička postojanke v fond za amortizacijo pri pianinskem društvu, preostalih 50 % uporabijo društva predvsem za stimulacijo osebj v postojanki in za ostalo pianinsko dejavnost. Vplačevanje amortizacije prične s 1. januarjem 1957. Društva plačujejo v gornje fonde tromeščne akontacije, definitiven obračun pa džvrščijo z bilanco.

Dokler plačuje društvo anuitete za določeno pianinsko postojanko, toliko časa ne vplačuje svojih obvez v amortizacijski fond.

Upravni odbor PZS izdela v smislu diskusije o tem vprašanju pravilnik, ki ga pregleda svet gospodarjev in potrdi plenum PZS.

6. V zvezi z uveljavljanjem zavarovalnih pravic so dolžna društva skrbeti, da so naprave za gašenje požara v kočah v redu. Društva so dolžna o uporabljanih teh naprav poučiti svoje osebjje v postojankah.

7. Upravni odbor PZS je dolžan, da pregleda poslovanje pianinskih društev, ki ne upravljajo pianinskih postojank v lastni režiji in z ekonomskimi analizami ugotovi vzroke takega poslovanja ter jim s tem omogoči prehod na upravljanje postojanke v režiji društva.

8. Upravni odbor PZS naj prouči možnosti enostavnejše administracije v pianinskih postojankah.

9. Prav tako naj skuša poenostaviti knjigovodske evidence v društvih in izpolni veljavni kontni plan v zvezi z uvedbo vplačevanja amortizacije.

10. Upravni odbor PZS se pooblašča za organizacijo knjigovodskih tečajev. Ti tečaji so za društva, ki nimajo urejenega knjigovodstva, obvezni.

11. Upravni odbor PZS naj sestavi pravnik o upravi planinskih postojank in ga predloži svetu gospodarjev v pregled in plenumu PZS v odobritev.

12. Glede na pozno sprejemanje družbenega plana in proračuna še ni znana višina subvencije, ki jo bo prejela PZS iz republiškega proračuna v letu 1956. Zato ni mogel upravni odbor PZS sestaviti in predložiti svojega proračuna za to leto skupščini. Pri tem je ovira predvsem v tem, ker so za 1. 1956 napovedano v smislu gospodarskih ukrepov pri nas niže subvencije. Skupščina zato naliha UO PZS, da sestavi proračun, brž ko mu bo znana višina subvencije in ga predloži kasneje v odobritev prihodnjemu plenumu PZS.

13. Kakor za ostale organizacije, tako se tudi za Društvo prijateljev prirode uvede v vseh planinskih postojankah članske ugodnosti za skupine "od najmanj 10 obiskovalcev".

14. Skupščina zadolži UO PZS, da skuša izposlovati za planinske postojanke odpravo prometnega davka in prispevka za stanovanjski sklad.

c) za komisijo za alpinizem in GRS:

I. za alpinizem:

1. Po letu 1945 je dosegel alpinizem pri nas izreden kvalitet in kvantitet razvoja. Skupščina ugotavlja, da so bile do sedanje oblike dela primerne. Zato naj se z vzgojo v odsekih in z delom na terenu v obliki plezalnih šol, tečajev in taborov, nadaljuje.

2. Odločno je treba odklanjati vsako gradnjo alpinistov po stopnjah, posebno še po težavnosti preplezanih smeri. Boriti se moramo za dvig kulture alpinizma. Alpinizem ni golo tehnično plezanje niti ne izključno športno izviđanje, najmanj pa beg in danasne stvarnosti v individualizem.

3. Alpinistični tabori so namenjeni alpinistom (začetnikom in v spremstvu alpinistov) z namenom, da se alpinisti različnih odsekov medsebojno spoznavajo na skupnih navezah, da se alpinisti seznanjajo z vsemi dolinami in stenami in da se s tem omogoča nadaljnji dvig alpinizma. Zaradi tega naj komisija za alpinizem posveča posebno skrb organizaciji alpinističnih taborov, ki naj se vršijo vsakogod leta v drugi dolini.

4. Plezalne vrvi, ki jih je komisija za alpinizem nabavila, so dotrajale. UO PZS naj bi zato že v letošnjem letu skušal prekrbeti potrebne blagovne devize za nabavo plezalnih vrvi in vponk, ki se izdelujejo v zadovoljivi kvaliteti v naši državi.

5. Nekateri alpinistični odseki ne razpolagajo z zadovoljivimi materialnimi sredstvi za svoje uspešno delo. Skupščina priporoča planinskim društvom, naj v svojih proračunih zagotove odsekom potrebna finančna sredstva. Hkrati pa poziva alpinistične odseke k čim tesnejšemu sodelovanju pri vseh organizacijskih in delovnih akcijah društev.

6. Izven alpinističnih odsekov plezajo še neorganizirani plezalci. Alpinistični odseki naj jih vključijo v svoje vrste in hkrati poskrbe tudi za tisti del svojega članstva, ki ne pleza težjih plezalnih smeri, niti nimata možnosti, da dosegne alpinistično povprečje.

7. V letu 1956 naj komisija za alpinizem v prvi vrsti podpre odprave v gorstva ostalih republik. Namen teh odprav naj bi bil, da se navežejo stiki z alpinisti-

tamošnjih krajev, da se plezalsko obdeljava gorstva in da se zberejo vsi podatki o vzponih teh gorstev. Gradivo naj zajema tehnične opise in fotografije sten. Te odprave naj imajo prednost pred alpinističnimi odpravami v inozemstvo.

8. Komisija za alpinizem naj pri razdeljevanju dotacij posameznim odsekom določa višino na osnovi vsestranske dejavnosti odseka. Isti kriterij naj uporablja odseki pri podelejanju podpore svojemu članstvu.

9. Kljub trenutnemu pomanjkanju sredstev in potrebnemu varčevanju je jugoslovanska alpinistična odprava v Himalajo aktualna in začasna odložitev izvedbe nikakor ne sme pomneniti popuščanje v intenzivnih pripravah za to odpravo. Skupščina je mnenja, da bi Planinska zveza Jugoslavije in himalaški odbor morala intenzivnej nadaljevati z delom ter omogočiti izvedbo odprave, če že ne leta 1957, pa vsaj v letu 1958. Treba je poziviti in pospešiti zbiranje sredstev za odpravo v okviru planinske organizacije in čimprej proučiti možnost zbiranja sredstev tudi iz drugih virov. Del zbiranih sredstev naj se čimprej da na razpolago za tekoče urejene moštva in za nabavo najnujnejše opreme. PSJ naj tudi prouči možnost vključitve odprave v akcije Geofizičnega leta.

10. PZS naj v svojem proračunu za leto 1956 obvezno določi primeren znesek za nadaljevanje treninga kandidatov, ki jih določila komisija za alpinizem PZS, da se tako obdrži kontinuiteta s preteklimi pripravljalnimi odpravami v Centralne Alpe.

11. PZS pozdravlja vabilo sovjetskih planincev jugoslovanskim planincem, naj obiščejo Kavkaz. Kritizira pa odločitev Izvršnega odbora PSJ, da za odpravo v Kavkaz razen enega ni bil določen noben alpinist, posebej pa še dejstvo, da v odpravi ni niti enega kandidata, ki so jih pristojne alpinistične komisije določili za Himalajo. Skupščina sodi, da je obisk Kavkaza edinstvena priložnost za preizkus in vajo kandidatov. Odpravo bi bilo treba nujno izpopolniti vsaj z dvema alpinističnima navezama, če to ne gre v okviru vabilo, pa na stroške jugoslovanske planinske organizacije.

II. za Gorsko reševalno službo:

1. Skupščina PZS ugotavlja, da je Gorska služba pri PZS javna in družbeno koristna služba, ki zaslubi vso moralno in materialno podporo oblastvenih in družbenih organov ter sorodnih organizacij. Postale GRS naj pojasnijo svojo vlogo in s svojim delom seznanijo ustreerne ljudske odbore, organe notranjih zadev in Ljudske milice, družbene organizacije in organe družbenega upravljanja ter se z njimi povezujejo zaradi skladnega delovnega sodelovanja.

2. Planinska društva naj se zanimajo za delo Gorske reševalne službe na svojem področju, ne da bi pri tem posegala v njeno samostojnost, ker je GRS sestavni del planinske organizacije in so ji planinska društva dolžna primerno pomagati, prav tako naj tudi gorski reševalci sodelujejo v društvu.

3. Skrb za hranjenje in varovanje gorsko reševalne opreme po mnogih planinskih postojankah in obvezčevalnih točkah je se zelo pomankanljiva. Skupščina ponovno ugotavlja vso moralno in materialno odgovornost oskrbnikov in gospodarjev

planinskih postojank, pa tudi planinskih društev, ki postojanko upravljajo, za ves gorsko reševalni material, ki je dodeljen posamezni postojanki in ki so ga dolžni prevzeti po popisu in prevzem podpisati.

4. Postajam GRS in alpinističnim odsekom skupščina priporoča, da se pogosteje sestajajo na skupna posvetovanja ter pri svojih akcijah med seboj tesno sodelujejo.

d) za komisijo za planinska pote:

1. V društvih je treba utrditi ugled markacistov in jim nuditi pomoč kot ostanek referatom.

2. Planinska transverzala naj se podaljša, da bo držala do Dolča na Tromejnku do Kopra tako, da bo vezala skrajni severni rob Slovenije z morjem, torej da bo držala iz Panonske nizine do morja.

3. Prioritetni plan dela za leto 1956 obsega:

a) popravilo poti in zavarovanj na Mangart, skozi Žrelo do Češke koče, na Kočno in v Dolške Skrbine do Češke koče;

b) plačilo že naročenih in deloma dobavljenih barv, drogov in tablic.

Prioritetni plan dela za l. 1957 obsega:

a) popravilo poti Staniceva koča—Vrbovna Špica—Čmrlj; b) nadelavo in markiranje poti Bovec—Bavšča—Kanja sedlo—Špickska; c) popravilo Tomiškove poti; d) popravilo poti čez Komarje — le pomoč PD Ljubljana-matica; e) popravilo poti čez Plemenico (Bambergova pot).

4. Skupščina pooblašča komisijo za planinska pote, da v okviru programa uporabi prejeta denarnina sredstva.

Na predlog komisije za alpinizem skupščina sprejme Pravilnik o gorskih zavetih (bivakih) in na predlog komisije za GRS spremembu oz. dopolnitve 27. člena Pravilnika Gorske reševalne službe pri PZS. Po tem členu bo komisija za GRS pri PZS v bodoče sklicevala zbor reševalcev vsako drugo leto, in sicer praviloma v letu, v katerem bo skupščina PZS.

Z javnim glasovanjem je skupščina nato soglasno izvolila:

a) v upravni odbor PZS: za predsednika tov. Fedorja Koširja, za načelnika komisije za alpinizem tov. Bučerja Toneta, za načelnika gospodarske komisije tov. Rudija Kavčiča, za sekretarja Mirka Fečiha, za načelnika komisije za GRS dr. Miha Potočnika, za načelnika propagandne komisije Rupka Godca, za načelnika mladinske komisije Maro Svent, za načelnika komisije za planinska pote Živojina Prosenca, za načelnika Planinske založbe Stanka Hribarja, za načelnika inozemskega referata dr. Spicarja Bojana, za načelnika zdravstvenega referata dr. Stanka Stergarja, za predsednika disciplinske komisije

Milana Zinauerja ter za odbornike tov. Lavoslava Dolinška, Janka Deklevo in Sršena Vekoslava;

b) v nadzorni odbor PZS: tov. Skrajnarja Toneta, Torelli Albina in Cesarja Jožeta;

c) v glavni odbor PZS: Abruča Milana, Dovje-Mojsstrana, Andloveca dr. Jožeta, Most na Soči, Bukovca Jožeta, Medvodca, Costo Antonia, Tržič, Černe Boža, Radovljica, Degna ing. Friderika, Maribor, Dularja Alojza, Trbovlje, Goloba Francita, Zagorje, Hvalo Alfreda, Nova Gorica, Klenarja Franja, Mašperk, Klojčnika Franja, Kranj, Kodra Lojzeta, Kamnik, Kopca Lojzeta, Žiri, Kristiana Milana, Jesenice, Levstuka Igora, Ljubljana, Loparnika Avgusta, Ljutomer, Orla Tineta, Celje, Rozmanca Ivana, Postojna, Skerlovnika Iva, Slov. gradec, Sozio Zdenko, Bovec, Stegnarja Andreja, Šoštanj, Strnišo Emila, Ljubljana, Sarfa Ludvika, Ljubljana, Stajdoharja Toneta, Ljubljana, Telcerja Franca, Prevalje, Tomca Miroša, Ruše, Tržana Zvoneta, Jesenice, Valčen Iva, Ljubljana, Vovka dr. Viktorja, Koper in Zablica Ivana, Ljubljana.

Na predlog upravnega odbora PZS je skupščina nato podelila srebrni častni znak: tov. Branku Žemljiču iz Celja, Ivanu Parhorju iz Jesenice, Francu Setincu iz Jesenice, Slavku Smoleju iz Jesenice, Urošu Zupančiču iz Jesenice, Janku Hodniku iz Bohinja, Francu Arhu iz Bohinja, Janezu Vidmarju iz Tolminca, Evgenu Lovšnju iz Ljubljane in Oskarju Delkinu z Bleščem; pohvale z diplometi pa je izročila tov. Jožetu Kalanu iz Kočevja, Martinu Klinarju iz Črnomlja, Janku Vilmanu iz Javornika, Koroske Bele, Aloju Šivcu iz Hrastnika, Stanetu Brečku iz Hrastnika, Mirku Ogrinu iz Bohinja, Borutu Hribarju iz Maribora, Lojzetu Kodru iz Kamnika, Karlu Benkoviču iz Kamnika, Jožetu Tomažiču iz Slovenske Bistrike, Vladu Galu iz Slov. Bistrike, Simonu dr. Jagodiču iz Slov. Bistrike, Ivanu Skrlovniku iz Slov. gradca, Janku Blaževu iz Ljubljane, Stanetu Kersniku iz Ljubljane in Ivanu Sumljaku iz Maribora.

Skupščina je poslala pozdravne brzjavke Izvršnemu svetu LS LRS, Predsedstvu Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije in Planinski zvezzi Jugoslavije.

Ob zaključku skupščine se je predsednik tov. Fedor Košir zahvalil gostitelju PD Kranj za odlično izvedeno organizacijo skupščine in predsedniku društva tov. Franjanu Klojčniku izročil kot skromno priznanje album planinskih slik — delo fotodeska PZS. PZS pa je prejela veliko fotopovpraščavo razglednega stolpa na Rogiji, ki ji jo je poklonil predsednik PD Slovenske Konjice tov. Lobnik Franc z vabilom, da se dne 22. VII. t. l. udeleži oficilne otvoritve tega stolpa.

L. R.

PRISPEVKI ZA »ZLATOROG«

Zinauer Milan (nabiralna akcija) din 5000.—, PD Celovec din 1750.—, Dolinšek Lavorlav (nabiralna akcija) din 5000.—, Prosene Živojin (nabiralna akcija) din 2800.—, Dr. Bojan Spicar (nabiralna akcija) din 5000.—, Neimenovani, Ljubljana din 3000.—, Velkavrh Ivan, Ljubljana din 30.—, Krušč Franc, Ljubljana din 300.—, Dr. Bogdanović Mil., Zagreb din 500.—, Pate Fr., Ljubljana din 2000.—, Bobnar Lojzka, Ljubljana din 200.—, skupaj din 25580.—.

Planinci, segajte po blokih za gradnjo našega skupnega doma »Zlatorog»!

IZ PLANINSKE LITERATURE

Freytag-Berndt, Jugoslawien, Autokarte 1955. — Glavni orientacijski in informativni vir, ki ga uporablja moderni turist pri potovanju skozi tujo deželo, je vsekakor prometna karta. Takšno karto, namenjeno turistom na motornih kolesih, avtomobilih in avtobusih, je izdala pred nekaj dnevi znana dunajska založba Freytag-Berndt und Artaria, Wien VII za zahodno polovico našega ozemlja, in sicer v merilu 1 : 600 000, z legendo v petih jezikih: nemškem, italijanskem, francoskem, angleškem in hrvaškem. Karta obsega ozemlje Slovenije, Hrvatske, Bosne in Hercegovine, je tehnično skrbno izdelana, pregledna in hkrati dovolj podrobna. Na nji so označene vse glavne ceste, ceste lokalnega pomena, cesto v gradnji, železnice in letališča. Številke ob cestah nam povedo oddaljenost in kilometri med posameznimi večjimi kraji, puščice pa kažejo vzpone cest na posameznih sektorjih. Relief je nakazan z rahlim senčenjem in s številnimi višinskimi točkami. Na karti je vrisana še rečna mreža, prevozi za avtomobile in brodovi čez reke, turistične znamenitosti, kot so: kapele, samostani, poleg tega pa še rudniki, toplice in svetišniki. Pri karti je torej izrazit poudarek na cestah, tudi ostali geografski elementi niso popolnoma zanemarjeni.

Vendar bi ji lahko očitali pomanjkljivosti in celo grobe napake, omejene v glavnem na severni in zahodni pas Slovenije. Karta namreč ne upošteva slovensko-italijanske in slovensko-nemške meje ter dvojezičnega značaja Koroške.

Na slovenskem narodnostenem ozemlju na italijanski strani nosijo kraji samo italijansko oznako, nekateri tudi še nemško, slovenska pa manjka, n. pr.: Tarvisio (Tarvis), Gorizia (Görz) in le pri Trstu: Trst, Trieste, Triest. Poleg slovenskih oziroma hrvaških imen srečujemo italijanska imena pri povirju Soče (Ison-

zo), Reki (Fiume), Zadru (Zara), dalje na mestnih načrtih, ki so priloženi h karti: Split (Spalato), Dubrovnik (Ragusa), mestna načrta Reke in Pule nosita tudi italijanska imena ulic, ulice na ostalih načrtih pa staro prevojna imena, načrt Osijeka pa ima poleg hrvaške označbe še Esseg. Tudi pri Mariboru je brez potrebe v oklepaju Marburg.

Na avstrijski strani ni noben kraj na slovenskem narodnostenem ozemlju označen s slovenskim imenom. Obmejna Kepa je označena dvojezično, vendar najprej nemško kot Mittagskogel, enako prelaza Ljubelj (Loibl Pass) in Radelj (Radel) ter Bohinjsko jezero (Wocheiner S.), Savica pa kot (Ursprung d. Wocheiner Save) brez slovenskega imena. Podobno je pri Bovcu in Klužah, kjer je poleg slovenske še nemška označba (Flitsch in Flitscher Klause), pri Predilu pa Cave del Predil in pse d. Predil. Nekaj napak je tudi izven tega pasu, tako pri imenu Plevlje (Pljevlja), Dugi otok (otok z veliko začetnico), Zadarški, Splitški, Neretljanski, Mljetški kanal itd. (kanal z veliko začetnico), pa tudi pri Jadranskem morju bi lahko nemško ime (Adriatisches Meer) bilo na drugem mestu.

Karta ima še vrisano mejo nekdajnega Svobodnega tržaškega ozemlja z razmejitveno črto med italijanskim in jugoslovanskim delom.

Vse omenjene napake delujejo na poznavalca krajev neugodno, na domačine še prav posebno, saj od zaključka druge svetovne vojne ni preteklo še toliko časa, zatorej mimo takšnih napak ne moremo mirno.

S. Marolt

Novi Italijanski in avstrijski uradni zemljevidi. Kakor druge države, sta tudi Italija in Avstrija po vojni začeli z izdajo novih vojaških oziroma uradnih zemljevidov. To je bilo potrebno ne le zaradi državnih meja, temveč tudi zaradi sprememb v prostornem omrežju, v velikosti krajev

itd. Nas zanimajo predvsem zemljevidi, ki obravnavajo našo obmejno oziroma narodno ozemlje v obeh državah. Od italijanskih zemljevidov imam pred seboj 4 liste generalne karte 1 : 200 000, in sicer sekcijo Tarvisio, Udine, Trieste in Pola. Vse so bile izdelane l. 1950, izšle pa so leta 1952. Teren je ponazorjen z višinski črtami od 100 do 100 m in s senčenjem, visokogorske grebene in strmine izraža risba skalovja. Gozdovi so vneseni z zeleno barvo. Karte lahko uporablja tudi avtomobilist: ceste so razlikovane v avtostrade in še pet razredov, upoštevana je tudi njihova kakovost, navedene so razdalje v kilometrih. Tehnično so zemljevidi lepo izdelani, tisk je dovršen, barve so harmonične, kar nas pa močno preseneča, je nomenklatura. Ta je po vsem ozemlju nekdanje Julisce krajine italijanska, kakor da druge sestavne vojne sploh ni bilo. Kako naj potuje italijanski potnik s temi kartami n. pr. po Soški dolini? Izgubil se bo, ker ne bo našel krajev, ki bi se imenovali Plezzo, Caporetto, Idrešca, Ronzina, Auzza, Salona in kar je še takih spakedrank. Izkvartirena so seveda tudi vsa imena naših gora, rek itd. vse do bivše jugoslovansko-italijanske meje. Pa tudi onstran te meje je na jugoslovanskem ozemlju nič koliko napak v imenih, zlasti manjkajo ponekod kljuke na šumnikih. Sava Bohinjka se imenuje Bohinika, Blejsko jezero Veldeser See itd. Zanesljivost teh generalnih kart torej močno šepa.

Od avstrijskih kart sta mi na vpogled lista Tainach in Eisenkappel tako imenovane Österreichische Karte 1 : 25 000, ki jo izdaja avstrijski zvezni meroizkusni in merski urad na Dunaju, naslednik nekdanjega Kartografskega oziroma Vojnega geografskega inštituta. Zemljevida sta izšla l. 1952 oziroma 1953. Pri tem merilu je možna zelo nadrobna risba terena in res imajo te karte, ki so tudi zelo lepo izdelane, vrisane izohipse od 20 do 20 m; kjer je to mogoče, je upoštevana tudi višinska razlika 10 m. Zemljevida sta brez oseenjave. Tudi tu so vneseni gozdni kompleksi. Jugoslovansko državno ozemlje je na listu Eisenkappel puščeno prazno. Nazivi so tudi na teh zemljevidih nemški, dasi gre za slovensko na-

rodno ozemlje. Sedaj, ko so z državno pogodbo priznane pravice slovenske manjšine na Korškem, je seveda pričakovati, da bo v naslednjih izdajah teh in drugih avstrijskih zemljevidov upoštevana tudi slovenska nomenklatura.

Omenjeno naj bo, da so italijanski kakor tudi avstrijski topografski zemljevidi vsakomur dostopni. Naprodaj so v Italiji in v Avstriji v vsaki večji knjigarni.

V. Bohinec

Mazama, Portland, Oregon, USA, december 1955. — Zbornik istoimenskega planinskega kluba za leto 1955 je skromnejši po obsegu in vsebinu od prejšnjih, o katerih smo svoj čas že poročali. Med društvena poročila, ki se počajo s taborjenji v letu 1955 in načrti taborjenj za tekoče leto, je všeti tudi poročilo o občnem zboru, kot bi mi rekli, iz katerega izhaja, da je klub prekoračil letos prvič število 1000 članov (lani 999). Vsekakpa je to število za ameriške klube precej visoko.

Od opisov tur je omeniti opis vzpona na Mt. Bryce (11507 č.) v kanadskih Skalnatih gorah, tri milje proč od meje Brit. Kolumbije. Zavzet je bil prvič 1902, potem pa do 1937 ni stopila nanj človeška noga. Seveda obsega zbornik tudi opise drugih tur v Kanadi, n. pr. na Wiway Peak, Mt. Schaffer, Mt. Victoria, Tri sestre, vendar so vse bolj lokalnega pomena.

Zanimivejši je članek Fred S. Huntera o ptih v velikih višinah. Rožnati ščinkavec (Rosy finch) živi na neizmernih ledeničkih Mt. Rainera, čeprav tik spodaj ležijo zeleni travniki Paradise Valeya. Zakaj? Morda zato, ker prinaša topeči se sneg v Visoki Sierra s seboj dovolj žuželk, ki so poginile na snežiščih. Bledi čopasti škrjanec (Pallid homed lark) pa ne gre tako visoko. Kanadska šoja je dobro znana, ker ukrade, če ni opazovana, kar z mize slanino ali surovo maslo. Bela vrana s črnimi peruti ali hrustač (Nut cracker) zgradi gnezdo tudi 7000 č. visoko in njeni mladiči, izleženi že februarja, ostanejo v gnezdu, dokler niso popolnoma dorasli. — Piloti, ki so preleteli mejo med Indijo in Kitajsko, poročajo, da so videli leteče gosi v višini 20 000 č., udeleženci zadnje ekspedicije na Everest pa vedo povediti, da so videli ptice v višini 26 000 č. Krokarji, orli

in sokoli pa da dosežejo še večje višine, ker bolj plavajo kot letijo in zato ne rabijo toliko kisika.

V to sicer planinsko revijo je zašlo tudi poročilo Margary E. Moorejeve, ki se je iz Amerike nalašč odpeljala v Oslo, da si ogleda festival narodnih plesov. Omenja tudi jugoslovansko skupino in njeno kolo. Gleda narodnih noš posameznih skupin pa pravi, da so bile lepe, »jugoslovanske pa naravnost nekaj izrednega in samo parvna fotografija bi jim mogla biti kos«.

Dr. Pr.

Trail and Timberline, Denver, Colo., USA. — Letnik 1955, 12 številki, skupno 208 strani. Dobesedno preveden, bi se naslov tega lista po naše glasil: Steza in drevesna meja. Izdaja ga The Colorado Mountain Club v Denverju. Po formatu je podoben našemu PV, tiskan je na finem papirju, ilustracije pa za ameriške razmere niso ravno na višku. Vendar je list ob številu klubskih članov 854 kar njihov dober reprezentant. Namenjen je v prvi vrsti članstvu in zato zavzemajo v njem veliko prostora društvena poročila, posebno poročila o poteku bivanja na prostem v preteklem letu, za kar se vedno bolj pojavlja izraz outing namesto camping, propaganda za nameravana taka podjetja, ki se vršijo navadno daleč od prometnih zvez dvakrat na leto, tako da imajo udeleženci obenem dovolj prilike za plezanje v snegu in ledu. Klub prireja tudi plezalne tečaje, smuške izlete pozimi, fotografiska potovanja, fotografiske razstave in predvajanja barvnih posnetkov in predavanja. Če se k temu še doda, da vsebuje pričujoči letnik tudi stvarno kazalo za letnike 1940 do 1951, potem je jasno, da pri obsegu 208 strani ne more biti v njem veliko takega, kar bi moglo zanimati tudi nečlane.

Nas Evropejce bo zanimalo dejstvo, da je uredništvo bilo po razmerah prisiljeno, da je izdalо posebno številko z naslovom: Pospravi za seboj. Že morajo biti tam take razmere, da kričijo po remeduri. Ta številka hoče prikazati vso tisto nesnago, vse tiste baje ogromne kupe konzervnih škatel, voščenega papirja in drugih odpadkov, »grobšča kurjih kostij, ki jih puščajo izletniki, turisti in planinci v takih količinah, da se človeku viha nos, ko mora kobaliti čeznje. Vse to pa kvari tisti užitek, ki ga človek pričakuje od nepokvarjene narave. Nam neznana novost v ameriški konzervni industriji je pivo v konzervnih dozah. Kupom teh odpadkov posveča list še poseben članek. Baje je nameravana proizvodnja takih aluminijastih doz, ki bi jih podjetja kupovala nazaj. Nekaj dobrih posnetkov potrjuje opisane razmere.

Tako ostane za res planinske članke malo prostora. Pa še ti niso vsi zanimivi. Omeniti bi bilo le članek Margarete Percy: Dnevnik o planinarjenju v Mehiki. Opisan je v njem vzpon — seveda ne prvenstveni — na najvišjo goro te države Pico de Orizaba (48700 č.). Avtorica pravi o njej, da je v resnici velika in lepa. Mi se čudimo, da so strašno redki Angleži, ki bi govorili kak tuj jezik, avtorica pa se ponovno zgraža, ko v Mehiki — in ta je vendar v Ameriki — skoraj ni najti angleško govorče žive duše. Sicer pa toži tudi nad slabimi poti, nad gostišči in umazanimi vlaki, kjer ni najti niti vode za umivanje! Omembe vreden bi bil še članek o vzponu na Huarascan (22 000 č.) kot najvišji vrh v Periju, ki pa tudi ni bil prvenstven. Gora da nudi kar čedno plezarijo v snegu in ledu. Domačini pa se zanjo zelo malo zanimajo in se je od vseh nosačev zljubilo samo enemu, da je šel na vrh.

Dr. Pr.

Sklad doma »Zlatorog«

Stanje 15. V. 1956	din 3 074 429.—
zbrano do 21. VI. 1956	din 25 580.—
s k u p a j	10 000.— Lit
. . . . .	din 3 100 009.—
Izdano za tisk nabiralnih blokov in položnic	din 192 500.—
o s t a n e	din 2 907 509.—
že odvedeno na skupni sklad	din 2 300 000.—
stanje sklada pri PZS dne 21. VI. 1956	din 607 509.—
Skupni sklad za gradnjo »Zlatoroga« izkazuje dne 16. V. 1956 — din 17 371 724.—	

RAZGLED PO SVETU

VK
WES

Moravčeva ekspedicija na Ruvenzori v Afriki je z avtom prišla do višine 1500 m, do Ibande. Tu so najeli 45 nosačev, delavcev pri gradnji ceste in elektrarne Bugoye - Ibanda. Potovali so skozi gozdove banan, skozi travo, višje od človeka, skozi pragozdove do višine 2560 m, kjer stoji koča Nyinabataba. Od tu so preko gozdov in močvirij prišli do Nyamleja (3230 m). Naslednja etapa jih je vodila spet preko močvirij do jezera Bujuku (3927 m). V tej višini so vsi čutili višinsko bolezni zaradi prehoda iz tropske zone. Tu so srečali dva Francoza, ki sta se tudi namenila na Filipov vrh (4890 m). 21. julija je zapadel sneg, bosi nosači so začeli štrajkati, tako da so morali sahibi sami nositi nahrbtниke. Na vrh so prišli po jugovzhodnem grebenu, kjer so morali eno mesto v kaminu zmojstriti s klini in stremeni. Skala je bila pokrita z ledom, led pa je bil poprhan z novim snegom. Šele na vrhu so iz možica posneli, da niso prvi, da so jih prehiteli Angleži leta 1954, niso pa o svojem uspehu nikjer poročali.

Nato so se naveze razdelile na razne strani, da bi obiskali čimveč vrhov. Prečili so skupino Baker, bili na Edvardovem vrhu (4878 m), na vrhu Semper (4827 m), na vrhu Weissmann (4662 m), Viktor Emanuel (4914 m), obiskali skupino Emin in Gessi, Stanley in najvišje vrhove Ruvenzorija: Margherito (5119 m), Alberta (5088 m), in Aleksandro (5089 m). Nagajalo jim je slabo vreme, vendar so klub temu prišli še na vrh Moebius (4930 m) in Eleno (4895 m). Vzpon na vrh Savoya (5005 m) je terjal od njih vse alpinistično znanje, ker so bile viseče police in plati poledele. 100 m pod vrhom so morali bivakirati v ledenem žlebu. Za zaključek so izpeljali dve smeri v jugovzhodni steni Alexandre in jugozahodni steni Margherite. Tehnika v

pozledu je seveda tu popolnoma drugačna kot v masivnem alpskem ledu.

Kralj pokrajine Toro jih je sprejel in sporočil Avstrijem pozdrave. Njegov govor so seveda posneli na magnetofon. Na kraljevskem dvoru so videli razmere, ki družijo srednji in novi vek. Omukama (= kralj) ima radio, telefon, avto, njegovi podložniki pa se mu smejo približati samo kleče. Na povratku je zdravnik dr. Muhar skočil na Kilimandžaro zaradi raziskav višinske fiziologije. Vsakih 500 m je izmeril krvni pritisk, puls, dihanje in volumen zraka v pljučih.

Ruvenzori štejejo v »walking-party« (sprehod), vendar utegne nuditi tudi pomembne težave.

Znanstveno gradivo ekspedicije avstrijskih Naturfreundov obsega geografske posnetke profilov, 1300 merjenih površinskih temperatur kamenca in žarkov, primerjave med Kilimandžaro in Ruvenzori. Povzpeli so se na 28 vrhov, na pet od teh so prišli kot prvi.

Pasterza bo usahnila v 30 letih, je rekel prof. Paschinger v nekem predavanju v Celovcu. Da bo to vplivalo na elektrarne, je gotovo. Pred 100 leti je znašala prostornina lednika 2750 milijonov m³. V 100 letih se je zmanjšala za 1 milijon m³, kar znaša toliko, kolikor ima vode Vrbsko jezero.

50 let Švicarskega planinskega muzeja, pomeni za nas ponovno opozorilo, kaj zamujamo sleherno leto, ker ne najdemo niti sredstev niti oseb, ki bi se lotile tega prepotrebnega dela.

Idejo za ustanovitev planinskega muzeja v Bernu je dal Paul Uttinger leta 1901, pobudo pa so dajale tudi razne razstave, ki so se po zaključku raznesle na vse strani. L. 1902 se je sestavila osemčlanska komisija, ki je sprejela v glavnem program zbiranja, kakor ga je v »Alpini« predlagal dr. R. Zeller, iniciativni vodja švicars-

skega planinskega muzeja. Skoraj vse sekcije SAC so zbirale material in iskale primeren lokal. Začetek ni billahak, posebno zaradi lokalov. Čeprav so že mislili na provizorij — provizoriji pa so po navadi najtrajnejša ureditev — so oblasti dale na razpolago staro »Standesrathaus«. Brž ko so imeli lokal, so material takoj tematično porazdelili in ga opremili z dvojezičnimi etiketami. Vrhovno vodstvo sta prevzela dr. Zeller in magister Hein, posamezne oddelke pa so vodili specialisti in poznavalci. Osnovna ideja muzeja je bila, nuditi mikavne stvari ne samo strokovnjaku, marveč spodbujati široke plasti, da bi gledali vse pojave alpskega sveta v njegovi posebnosti in povezanosti z zemljo in tako buditi navdušenje za domačo gorsko kulturo. L. 1905 so ga slovesno odprli. Muzej je kmalu postal največja mikavnost mesta Berna.

Vodja muzeja dr. Zeller je sam opravil vodniški izpit l. 1895, l. 1902 pa poleg profesure na gimnaziji prevzel mesto konservatorja v bernskem Zgodovinskem muzeju. L. 1907 se je habilitiral iz etnografije, bil od leta 1919 do 1939 univ. prof. geografije, istočasno pa je vodil Planinski muzej. Po 30 letih je s pomočjo SAC, mesta Berna in drugih muzej dobil moderno lastno poslopje. postal je državna zadeva, ne več stvar bernske sekcije ali SAC. Ni šlo samo za zgodovinski material, šlo je za vzgojo, za to, da se alpinizem obdrži na višini nacionalne kulture. Dr. Zeller je izdal brošuro o muzeju, ki naj bi nadomeščala osebno vodstvo, izdajal pa je tudi »Znanstveno izvestje« Švicarskega planinskega muzeja. Izšlo je pet zvezkov. Muzej ima tudi centralno fototeko, ki služi za vzor podobnim ustanovam pri drugih narodih.

Za dr. Zellerjem je vodstvo leta 1940 prevzel prof. Walter Rytz. Med vojno je muzej odigral veliko patriotsko vlogo. Po vojni je vpeljal posebne razstave, ki so njegovo propagandno in vzgojno vlogo še okrepile. Vedno bolj se na muzej navezujejo sekcije, ker imajo od njegovega delovanja le korist. Skoraj vse sekcije redno subvencionirajo skupno ustavovo SAC, ki je v čast enemu najstarejših klubov na svetu. Posebne razstave so bile posvečene reševalnim sredstvom, hribovski vasi, planin-

ski slikariji, kartografiji, Patocchiju (slikarju iz Lugana), nazadovanju lednikov, Matterhornu, Pavlu Montandonu in Cardinauxu, flori in favni, Bernu in njegovemu pomenu za alpinizem (oh 600-letnici Berna), Švicarski ekspediciji na Everest 1952, vodniški in reševalni službi (1954).

Švicarski planinski muzej stopa torej že v svojo tretjo dobo s stanovitno nalogo, da posreduje spoznavanje gorskega sveta in človeške kulture v njem v najožji povezanoosti z aktualnostjo.

V Nos montagnes je v novembriški številki 1955 izšel članek o potovanju po Krasu, to je po Trstu in po njegovi okolici. Sestavek je konvencionalen, omembe vredno je le to, da je avtor opazil, da »govore ljudje tu povečini slovenske dialekte, ki jih tujec ne more razumeti. Ljudje so tu revni, toda zadovoljni in ponosni. Iz njih je težko dobiti kaj več kot pozdrav«. Glede Trsta pravi, da je končno le prišel v italijanske roke, potem ko je moral več let služiti tujim silam!

Zaradi žičnic se vnemajo vedno znova hude debate, v katerih vedno zmagujejo načela zaščite prirode, moderna konservatorska načela. Vendars tem ni rečeno, da gospodarski elementi konservatorske fronte tu in tam ne prodro. V Nemčiji so, na primer, zastopniki hotelov trdili, da so gore za vse, tudi za tiste, ki se vozijo nanje z gondolami, teleferikami in lifti, tudi za gospodarske kroge. Poslebno se za žičnice zavzemajo nekatere smučarski krogi, kajti brez žičnic in vzpenjač danes smučarstvo že skoro ni več v navadi in izumira. Obe strani obkladata druga drugo s privilegiranci, češ, narava je za vse, treba jo je eksplorirati. Konservatorska načela seveda morajo zmagati, toda vedno manj je po svetu gorskih predelov, ki so zaščiteni pred tehnizacijo.

25 slovaških alpinistov se je 23. februarja 1955 napotilo, da preči glavni greben Visoke Tatre. Greben ima 70 vrhov do 2603 m višine in je 26 km dolg. Poleti se da prehoditi v petih dneh. Alpinisti so imeli s seboj 800 kg tovora. Razdelili so se na »vršno in dolinsko« skupino. Vršna je nosila po 12 kg tovora, dolinska, ki je postavljala šatore, pa 40 kg.

Dolinska skupina je 2. marca prema-gala 2500 m višinske razlike. Vsak večer so bili vsi udeleženci zdrav-niško preiskani. 5. marca, 10 dni po startu, sta se obe skupini dobili v vzhodnem delu Visoke Tatre. Tempe-ratura je znašala povprečno -17° , padla je sicer na -30° . Od 70 vrhov so jih prečili 61, dolinska skupina pa je prebredla 50 km globokega snega. Ali je na Visoko Tattro res treba uva-jati metode iz Kavkaza? Tudi višinska razlika 2500 m ni taka, da bi jo bilo treba razglašati.

Otok Ciper, ki zadnje čase igra po-membno vlogo med Grčijo, Turčijo in Anglijo, ima več zanimivih gora. Se-verna stran Kirenskega pogorja je bogato obrasla, južna pa je gola. Vrhovi dosegajo višino 900 m. Od zahoda proti vzhodu so najvažnejši vrhovi: Kornos (945 m), Kyparissosvuno (1023 m), Trypa Vouno (934 m), Buffavento (954 m), Pentadactilos (740 m), Sina Oros (723 m), na polotoku Karpass pa 365 m visoki Pampoulos. Planinska zgodovina teh ciprskih gora ne sega dalj nazaj kot do 1. 1940, čeprav so pastirji in geodeti oblezli te vrhove že prej. Poleg teh gora pa se razprostira na Cipru še vulkanski masiv Trudos. Najvažnejši vrhovi so: Zakharou (1213 m), Tripylos (1407 m), Olympos (1951 m), Madhari (1612 m), Papoutsia (1554 m), Khelidonomettou (1404 m) in Kionia (1420 m). Ti vrhovi so pokriti z mogočnimi gozdovi ceder, nudijo svojevrstno pokrajinsko lepoto in se-veda prekrasne razglede.

Svičarska znanstvenika F. Schmid in J. J. Buetiger sta z državno pod-poro dve leti potovala po Kašmirju, nabirala žuželke in rastline ter foto-grafirala, o čemer smo na kratko že poročali. Leta 1953 sta bila v gorah Beludžistana in sta pri tem prečila Himalajo do zgornjega Inda na meji med Hindustanom in Pakistanom. Po-zimi 1953/54 sta se mudila na Ceylonu, poleti 1954 pa sta bila v Karakorumu in Hindukušu na meji SZ, Kitajske, Afganistana in Pakistana. Mlada znan-stvenika se seveda nista posvečala samo favni in flori, marveč tudi etno-grafiji in geografiji. Spoznala sta Pa-kistan, 70 milijonsko državo, ki se njen relief dviga od 0 do 8611 m (K 2), v kateri je stanovitna subtropska vro-čina in subarktični mraz. Sind, Pan-džab, Beludžistan, Vazivistan, Balti-

stan, Hunza, Čitral in Azad Kašmir (Svobodni Kašmir) so pakistanske po-krajine, ki sta jih prehodila, med se-boj različne, vendar povezane z isla-mom in uzolu jezikom.

Zurnalpinizem utegne alpinizmu vzeti tisto, kar je v razvoju evropskega alpinizma nedvomno upoštevanja vredna vrednota: da je alpinizem ven-darle osebna zadeva, intimno, osebno doživetje, ki se po mnjenju klasikov nikoli ne bi moglo in se ne bi smelo izenačiti z doživetjem katerega koli, pa če še tako upoštevanega športa. Alpinistično doživetje zato res ne sme postati dnevna senzacija, o katerem bi se športni reporterji razpisali tako kakor o kakem fenomenalnem rekordu v atletiki. Eden od človeških pranagonov je gotovo nečimernost, iskanje publike in njenega ploskanja. Ampak pri alpinističnem dejanju se publika ne bi smela iskati na tako banalen način.

»Alpiturizem« grozi tudi Karwen-dlu, če se bo zgradila žičnica iz Mi-tenwalda na Zapadno Karwendelspitze. Trije mogočni podporniki bodo stali na pobočju, kapaciteta na uro 300 oseb. Projektirana žičnica bo šla preko zaščitenega področja v visoko-gorje. »Kanzelwandbahn«, žičnica iz Riezledna v Malem Walsertalu na Gundkopf (Kanzelwand), ki premaguje 880 m višine je pa že otvorjena. Lastnica je delniška družba s kapita-lom 640 000 DM. Pripravlja se žičnica na Kampenöhhe v bližino Münchener Hausa. Dela pa že žičnica na Unter-berg pri Kössenu.

Nacionalno vprašanje Južne Tirolske razmotrica Dörrenhaus v knjigi, ki je izšla v Kölnu. Polemizira z ita-lijanskim romanistom Battistijem in se sklicuje na štetje 1. 1910, ko je v Južni Tirolski govorilo nemški 525 000, italijanski 350 000 in ladinski 36 000 prebivalcev.

Odgovornost vođnikov in instruk-torjev so poudarile avstrijske oblasti, ker so smuškega učitelja Poella iz St. Antona na Tirolskem prijele za-radi smrti šestih njegovih varovan-cov. 21. januarja 1956 je vodil svoje tečajnike na smuško turo. Devet mu jih je vzel plaz, sam je beli smrti ušel. Tri so pravočasno izkopali, šest pa jih je ostalo v snegu. Poell baje ni dovolj upošteval opozoril na ne-varnost plazov.

Avstrijsko arktično ekspedicijo 1954 sta popisala konec l. 1955 Hans Gsellmann in ing. N. Biely, prvi doma iz Grada, drugi Dunajčan. Svoje poročilo zavrsujeta z upanjem, da so uspehi ekspedicije opravičili napore udeležencev in tistih, ki so jo omogočili, med drugim se zahvaljujeta tudi državnim uradom, ki so ekspediciji šli na roko. V svetu ta odprava ni doživela velikega odmeva, čeprav je bilo treba mnogih celo administrativnih in diplomatskih priprav. Preglejmo nekatero: Severozahodni Spitzbergi nudijo alpinistu visoke gore in arktično pokrajino. Brezmejne daljave arktičnega sveta, težave z orientacijo, pogosti snežni meteži in megle, pritisk samote polarnega sveta na duševnost, oddaljenost od ljudi in resilnih postaj, večji, bolj raztrgani in hitrejši ledeniki, nevarnost plazov, dolgotrajnost in sila neurij, z vsem tem je treba pri načrtih računati. Soglasje udeležencev in značajno ravnanje v vsakem trenutku ne odločata samo o uspehu, marveč tudi o usodi ekspedicije. Alpinistična izurjenost mora biti vsestranska, potreben je natančen študij »arktične« literature, posebno pa poglavje o preskrbi, vremenu in ravnanju s časom. Potrebne so tudi navtične spremnosti, kajti tu se srečujejo ljudje s čisto posebnimi ledeniškimi pojavi, ledeniki so večji in hitrejši kakor himalaški. Ledeniške razpoke so večkrat širše od 50 m, treba jih je na daleč obiti. Polarne noči so po eni strani dobrodoše, ker ni razločka med dnevom in nočjo, po drugi strani pa nevarne, ker zavajajo v prehude napore.

Ekspedicija je s posebno skrbjo izbrala opremo, pri čemer so ji šle na roko avstrijske firme z najboljšimi proizvodi. Bistveno je, da obleka ne propušča vetra in mraza. Čestokrat so morali prečiti ledena močvirja in prebroditi ledenomrzle hudournike. Imeli so anorake (Bernina - Novelin), posebne hlače, vatrane jopiče in vatrane spalne vreče, »zračnice« (gumijaste žimnice), dvojne šotore, perlonske in konopljene vrvi. Za transport so rabili dva navadna čolna in enega gumijastega, po suhem pa eskimske sani, »pulke«, ki so jih sami vlačili. S seboj so imeli ves lovski in

ribiški pribor, da se ubranijo severnih medvedov in da si nalove priboljške k hrani. S seboj so imeli visoko koncentrirano hrano, bogato z vitaminimi, odporno proti mrazu. Iz Avstrije so prinesli ovomaltine, šokovo, ovsene kosmiče, mleko v prahu, na Norveškem pa so si nabavili pemikan in specialno arktično prehrano. Nemška tvrdka Leitz jih je oskrbela s sijajno optiko. S seboj so prinesli celo vrsto barvnih posnetkov. Četrino prateža in brašna je znašala medicinska oprema, v kateri so imeli najmodernejše biotike za internista pa tudi vse potrebno za kirurga. Vse so jim darovale domače in tuje tvrdke svetovnega slovesa. Ves pratež so nosili v posebni juti (Texil - Industrie d. d.), ki je zdržala — vse.

Rezultat? Kar neradi zapišemo, posebno če pomislimo, da se mi, kl tako radi govorimo o visoki stopnji našega alpinizma, ne moremo z ničemer podobnim postaviti. Kot prvi so stopili na 47 vrhov in naredili 73 različnih smeri, odkrili nov ledenik in prečili Deželo Kralja Haakona od Crossbaya do Woodbaya. Povzpeli so se na 56 vrhov. Ves rezultat je pregledal in potrdil Polarni inštitut v Oslu. Univerza v Grazu pa je dobila mnogo geološkega in botaničnega materiala, prav tako glaciološke meritve. Z drugo besedo: Kdor se rad sanka, mora vlačiti tudi sani. Brez nič ni nič.

Sportni žurnalist Ullman je v Ameriki izdal knjigo o Tensingu pod naslovom »Tiger of the Snow«. Podatke za knjigo je dajal Tensing sam.

Nemška ekspedicija v Nepal se je lani 23. julija povzpela na 6150 m visoki Čulu. Udjite ekspedicije so bili znani plezalci Biller, Steinmetz, Lobichler in Wollenkampf. Slednji je dober znanc naše naveze Debreljak - ing. Fajdiga iz Dolomitov.

Svicarji so letos spet na Mount Everesta. Iz Berna so odšli 29. januarja, vodi jih Albert Eggler, ostali člani ekspedicije so Diehl, H. R. v. Gunten, Luchsinger, E. Reiss, A. Reist in Schmied. Spremljajo jih znanstveniki dr. Grimm, ing. Marmet in F. Müller. Vodja šerp je Sirdar Pasang Dava Lama. Cilj je območje Everesta, ledeniška planjava Khumbu in Imja - Khola.

Spitzbergi so klasična dežela polarnega raziskovanja. Leže severnoje kot Grönlandija in so jih alpinisti razmeroma pozno odkrili. Priložnostno so se povzpeli na nekaj vrhov Angleži, l. 1950 Francozi, z alpinističnim raziskovanjem pa je pravzaprav začela dunajska sekcijska Bergland (ÖAV). L. 1953 so bili tu ing. Bolinder z ženo, H. Gsellmann in Gillis Billing, se povzpeli na devet vrhov, med drugim na Berglandsplate, in prečili 7 km dolgi greben Conway, vse skupaj v 14 dneh. Po povratku v domovino so se osem mesecev intenzivno pripravljali na Avstrijsko arktično ekspedicijo 1954, katere cilj je bila dežela med Crossbayem in Woodbayem, med Bockfjordom na severu in Tremi kromami — na robu planote Isachsen na jugu. 5. julija 1954 so prispeli v Tromsö: prof. Luschinova, Simek, Wörndl, cand. ing. Vigerust, dr. Scerainer, Gillis Billing in H. Gsellmann, ki je ekspedicijo vodil. Norveški parnik jih je nato pripeljal do Ny Alesunda, naprej pa se zaradi viharnega morja ni upal. Medtem ko so se v Ny Alesundu pogajali za motorno barko, so v okolici te najsevernejše naselbine stopili na pet vrhov. Tudi motorni čoln jih ni pripeljal na cilj, ker se je zbal viharnega vremena. Izkrcale so se 20 km pred ciljem in v viharju postavili prvo taborišče. 12. julija so prišli na 1340 m visoki vrh, ki so ga krstili po starem Dunajčanu Piererju, udu Berglanda. Tura je od njih terjala skrajne napore, trajala je 24 ur, ker na povratku sncžna opoka ni držala. Za las so ušli plazu. Druga naveza se je povzpelna na 912 m visoki Mt. Olsen. Sneg je segal do 100 m nad morjem. Ker se motorni čoln iz Ny Alesunda ni vrnil, čeprav se je vreme izboljšalo, so nadaljevali svojo odisejado kar s svojima lastnima čolnoma, ki ju je do prvega taborišča motorka vlekla. Bila je nevarna vožnja zaradi ledu, ki ga potiska v morje ledenik »14. julij«. Tako so dosegli mesto $79^{\circ}30'$ severne širine in 12° vzhodne dolžine. Gsellmann se je nato sam s čolnom vrnil po Simeka, Luschinovo in večji del prateža, Vigerust in Billing pa sta na manjšem čolnu sledila šele naslednji dan. Staknili so opuščeno lovsko kočo, jo uredili, postavili šotore in krstili svoje taborišče za vilo »Pri

smejočem se severnem medvedu«. Od tu so dciali dolgotrajne in številne ture, če jim je le vreme dopuščalo. Vrhovi teh gora segajo od 700—1400 m visoko, vendar pomonijo pomembne alpinistične cilje.

25. julija so se podali na ledenik Tinayre, ki se poniha v morje z brzino 4 m na dan. Sneg sega tu do višine 400 m nad morjem, v horizontalni oddaljenosti 4 km. Tri dni kasneje so stali na vrhu ugaslega vulkana Mt. Eidsvoll ter se »spomnili domovine, ki je z dalekovidno pomočjo omogočila uresničenje tega podjetja«. Zasadili so na vrh avstrijsko zastavo in nato enega od ledenikov krstili za »Österreicher - Gletscher«. Opazili so, da tu ledeniki še bolj pojemajo kot v Alpah, si ogledali zanimive ledeniške groblje in nabirali skromno rastlinstvo. 1. avgusta so premaknili svojo bazo in jo postavili ob vznožju Mt. Reckstad. Ko so se dan nato vrčali z vrha Svea (1240 m), jih je zajel hud vihar, v katerem so morali v enem dnevu prevaliti 80 km daljave. Bili so ozuljeni, mučila jih je snežna slepota, ozebljene, do 60 kg težki nahrbtniki in tovor, megla, ledeniške razpoke in veter, veter. Na tej turi so pustili za seboj 190 km daljave v zračni črti.

21. avgusta so se zdravi in zadovoljni izkrcale v Tromsöju.

Sovjetski in kitajski alpinisti so v »koprodukciji« zavzeli 6773 m visok vrh brez imena. Vrh stoji v bližini Pik Lenina v Pamiru in je dobil ime Pik Enotnosti. Nanj je stopilo 19 udeležencev 14. avgusta 1955. Dne 15. avg. 1955 je podobna ekspedicija v znamenju enotnosti prvič stopila na vrh Pik Oktjabrski (6780 m), najvišji vršac v pogorju Sulumart.

Nemška alpinista M. Schliessler in D. Meier sta v Cordillera Veronica, v Peruju, stopila na teme Coropune, 6616 m.

Vzhodna Himalaja v Assamu je še vedno terra incognita, neznana dežela. Vendar tudi zapadni del vsebuje še toliko ugank, da bo človeštvo tu še dolgo lahko odjejalo svojo željo po neznanem. Vsa Himalaja se vleče na daljavo 2560 km, na Sirjavo pa 160—400 km. Proti jugu, na indijsko stran se spuščajo himalajske strmine bolj strmo kakor na tibetsko, ki je pokrita z brezmejnimi gozdovi.

PANORAMA Z VRHA TRIGLAVA

FRANC MOČNIK

*Predajte se športu in užitkom,
ki vam jih nudi lepa priroda!*

*Na opreznosti nikar ne pozabite –
riziko pa predajte zavarovanju!*

*Zoper nezgode, za primer
smrti in doživetja zavaruje*

DRŽAVNI ZAVAROVALNI ZAVOD

**Direkcija za LR Slovenijo
v LJUBLJANI • Telefon 39-121**

**Zastopniki
v vseh večjih krajih**

TOVARNA SANITETNEGA MATERIJALA DOMŽALE

proizvaja in nudi:

- sanitetni obvezitlni material, pripravljen za gorsko reševalno službo
- kompletne športne apoteke
- kompletne sanitetne torbice
- ovoje za prvo pomoč
- „Tosama“ elastične in krep ovoje
- „Tosama“ mesečne vložke za potovanje in šport

*Vsi naši izdelki so znani po izredno dobri kvaliteti
in nizkih cenah*

TRGOVSKO PODJETJE NA DEBELO

»Tekstil«

Po nizkih cenah in
pod najugodnejšimi
pogoji si lahko za
planinske postojanke nabavite pri nas
vse vrste volnenega in bombažnega
blaga, odeje, žimnice itd.

LJUBLJANA
Ciril Metodova 2-3

TOVARNA MILA

Priporoča planincem
po uspešno opravljeni
turi svoje prvoštne
miliarske izdelke.
Izdeluje tudi kvalitetne
loščilne izdelke.

Zahtevajte jih v vseh
trgovinah!
*

PREJ

INDUSTRIJSKO
PODGETJE

SALVETTI PIRAN

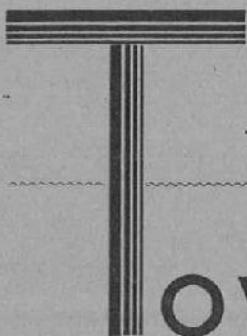
TEHNIČKA RADNJA
TEHNOSERVIS
Niš

DUMANOVA 44

snabdeva industrijska preduzeća
svom robom iz grane 114
domaće i strane proizvodnje
kao i raznim elektrotehničnim
materijalom

TEHNOSERVIS Niš

TELEFON 24

TOVARNA DOKUMENTNEGA IN KARTNEGA PAPIRJA

proizvaja:

vse vrste brezlesnih papirjev in kartonov,
specialne papirje, eurovi heliografski in foto
papir, paus papir, kartografski, specialni
risalni „Radeče“, papirje za filtre itd.

RADEČE
PRI ZIDANEM MOSTU

ŽELEZNIŠKA POSTAJA: ZIDANI MOST

KOLEKTIV

ŽELEZARNE

Jesenice - Jugoslavija

J
E
S
E
N
I
C
E

